

Gazd. O.

2780.

VINCZELLÉREK
KÖNYVE,
AVAGY A'
SZŐLŐMIVELEÉS
S'
BORKEZELEÉSNEK
LEGALAPOSBAB MÓDJA.

A'
NÖVÉNY- 'S VEGYTAN SZABÁLYAI
SZERINT
GYAKORLATILAG ELŐADVA

IRTA
GYÜRKY ANTAL.

I. KÖTET.

PEST, 1856.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVKERESKEDÉSÉBEN.

836510

VINCZELLÉREK KÖNYVE,

AVAGY

A' SZŐLŐMIVELÉS 'S BORKEZELÉSNEK

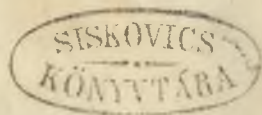
LEGALAPOSBAB MÓDJA.

A' NÖVÉNY- 'S VEGYTAN SZABÁLYAI SZERINT

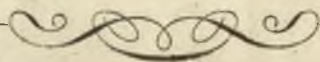
GYAKORLATILAG ELŐADVA

IRTA

GYÜRKY ANTAL.

I. KÖTET.

PESTEN.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

1856.

ALZSOLIMVÉLÉS ÉS KÖNYVTÁRAK

HÖMÖLY

1874

ALZSOLIMVÉLÉS ÉS KÖNYVTÁRAK

MAGYAR AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

ALZSOLIMVÉLÉS ÉS KÖNYVTÁRAK

ALZSOLIMVÉLÉS ÉS KÖNYVTÁRAK

1874

ALZSOLIMVÉLÉS ÉS KÖNYVTÁRAK

1874

1874

ALZSOLIMVÉLÉS ÉS KÖNYVTÁRAK

1874

I. RÉSZ.

A' SZÖLŐMIVELELÉSRŐL.

Omnia vastatis ergo cum cerneret arvis
Desolata Deus, nobis felicia vini
Dona dedit, tristes hominum quo munere fovit
Reliquias ; mundi solatus ruinam.

Vannier. P. R.

ELŐSZÓ.

Mennyire fontos 's nevezetes ága a' gazdaszatnak hazánkban a' szőlőmivelés, könnyű megítélni, ha tudjuk, hogy a' földterület, mellyet szőlő föld, hetven □ mértföldnél többet tesz,*) 's ha tudjuk, hogy a' külföld legjelesebb szakférfiai elősmérése szerint is, földünk 's éghajlatunk a' legnemesebb bortermesztésre alkalmas, 's végre ha tekintetbe vesszük, hogy hány-százezer embernek ad az élelmet 's biztos jövedelmet, czélszerű kezelés mellett pedig mennyire szaporitaná az mind egyesek, mind pedig az egész ország jövedelmét.

Minden fontossága mellett is azonban ezen ága a' gazdaszatnak, a' jelen időig annyira el volt hanyagolva, hogy azon nemcsak csudálkozni, de valóban sajnálkozni is lehet: és hogy a' czélszerű szőlőmivelés, 's bortermesztésnek gondatlan elhanyagolása által, milliokat jövedelmező nemzeti kincs volt veszélyeztetve, mutatja nemcsak hazánk több nagyérdemű jeles férfjának ez ügybeni felszólalása; de a' fejedelmeknek is e' tárgyra fordított figyelme.

*) Fényes szerint 1848-dik év előtt Magyarországbán 1,344,108 hold szőlő létezett.

Az 1812-ik évben Ő Felsége akkor uralkodó I. Ferencz császár azon év január 17-én kibocsájtott rendelete által a' magyar kir. helytartó tanácsnak meghagyta: hogy az elhanyagolt szőlőmivelésnek javítását, 's a' borkezelésnek a' vegytan szabályai szerinti kezelését a' lehetőségig eszközteni iparkodjon.

Az újabb időben a' halhatatlan gróf Szechenyi István figyelmeztette először a' nemzetet, miként a' bortermesztés ügyében jó hírünk nevünk naponként alábbbszáll; és miként szőlőinket nem míveljük, és borainkat nem kezeljük olly czélszerűen, mint azt a' változó körülmények sürgetve kívánják. Azután Schams Ferencz volt az, ki leginkább szíven viselte a' bortermesztés ügyét; ő az általjánosan elősmert kezelési hiányokon egy korszerű munka által akart segíteni; ezen célból indította meg 1836-ik évben „a' bortermesztését, 's készítését tárgyzó folyóiratát“ melly becses munka bizonyosan sok hiányt pótoltna ki, ha ezen hazafi buzgósága a' kora halál által nemgátoltatik.

Ez időtájban karolta fel a' bortermesztés ügyét a' m. gazdasági-egyesület is, melly általvévén a' Schams által alapított országos szőlőiskolát, azt a' mainapig a' legnagyobb gondal kezelleti.

Továbbá a' nagyérdemű gróf Andráshy György, a' megboldogult herczeg Breczelheim, úgy Török János, és Szabó József tevékeny ha-

zánkiai voltak kitünőleg érdekelve e nagy fontosságú ügy eránt.

Mindazonáltal szőlős gazdáink még csak most kezdenek ébredni, most kezdik csak által-
látni eddigi hanyagságokat, és a' kezeléskörüli számtalan hibáikat. Uj élet, uj eszmék kezde-
nek fejleni a' borosgazdák között, 's így a' gazdászat ezen ágára nézve egy uj korszaknak állunk küszöbén; minek lelkesebb hazánkiai tevékenységén kívül legfőbb tényezői a' londoni, müncheni, 's párisi világ-műkiállítások valának; hol boraink jeles tulajdonait megös-
mervén a' külföld, magasztalásai, 's néhány nagyobb szerű bevásárlások által, — mi boraink árát már eddig is emelte, — szőlős gazdáink ösztönt kaptak a' külföld kívánatinak, 's saját érdeköknek megfelelő kezelés módról gondolkodni.

Ha tehát már a' tevékenység, 's haladás eszméinek szikrája fellobbant, éleszteni kell azt; 's ha egy jobb rendszert követni való akarát megvan; eszközökről kell gondoskodni, melyek a' célhoz vezetnek. E tekintetben legtöbbet várhatunk Havas József k. tanácsostól, ki jelenleg a' borgazdászat egyik legszakavatottabb tekintélye: az ő hosszas studiuma, bő tapasztalata, 's hazafiú szeretete előttünk annyi ösmeretes, miként hinnünk kell, hogy valamint legközelebb borászati viszonyunk ő általa nyerte ujjabb lendületét, úgy a' kifejlődés czéljához is leginkább általa juthatunk. Az ő tanácsai, a'

külföld szakembereivel kötött viszonya, *) az általa tervezett borcsarnok, 's egy szóval az ő ernyedetlen munkássága lehet előmenetelünk főúrója.

Azonban a' fejlődés egyik eszközeül tekintendők az alkalmas szakkönyvek is. Különösen szüksége van jóra való könyvre, — szüksége a' literatura működésére, — a' gazdaszat ezen ágának, mellynek literaturai mezeje olly parlag, hogy alig mutathat fel egykét kizárólagos munkát a' szőlőmivelésről. A' legjelesebb gazdasági könyveink mindenről értekeznek, de a' szőlőmivelést, mint külön tudományágat egészen elnellőzik. A' német nyelven irt munkák a' miénktől eltérő egészen más viszonyok 's körülményekhez alkalmazottak, 's így általunk nem használhatók. Schamsnak pedig 1836-ik évben alig megkezdett folyóirata már közel 20 éve hogy megszűnt.

Így tehát a' bortermesztésre nézve ezen új időszak kezdetén, ezen új viszonyok között, annyira szükséges kézikönyvek hiányát akarjuk némükép pótolni, midőn a' szőlőmivelésről 's borkezelésről irt eme munkánkat, több ügybarátunk sürgetésére sajtó alá bocsájtjuk; mit azon meggyőződéssel teszünk, hogy az értelmes szőlőbirtokosok nem fogják ezentul szöleiket, szép jövedelmek egyik főforrását egészen

*) Mire nézve francia- olasz- 's németországban tett műutazása nagy alkalmat nyújtott. Ezen utazás leírását, mint igen tanulságos 's érdekes munkát, mindenkinek ajánlhatjuk.

vinczellérjeikre bizni; hanem ők magok lesznek a' fő vinczellérek, magok is utána fognak nézni, miként kezeletik szőlejek; és hogy utba igazithassák előitéletekkel tellyes, elfogult vinczellérjeiket, szívesen fogják használni kalauzul ezen munkát, melly röviden ugyan, de kellő rendszerrel adja elő, — 's különös tekintettel a' növény- 's vegytan-szabályaira, — mindazt mit egy jó vinczellérnek, — legyen az akár maga a' birtokos mint fővinczellér, vagy közvetlen kezelő, ha sikeresen és haszonnal akar vinczelléreskedni, — tudnia kell.

Általános már azon meggyőződés, hogy a' gazdálkodás 's annak minden egyes ága nem csupa gépies foglalkozás, hanem tudomány; így a' szőlőmivelés, 's bortermelés is tudomány lévén, noha azt a' vinczellérek csak látásból 's gyakorlatból, 's nem könyvből tanulták, mégis csak úgy vezethet célhoz, ha a' kezelés rendszere tudományos alapon nyugszik. És a' meny nyire a' szokásos eljárásoknak is (a' kezelők tudta nélkül) meg van a' tudományos alapja, arra az illetőket az emberek nagy mestere a' természet, 's az idő tanította; 's így azt az élet iskolájában, de mindenesetre káros tapasztalások után tanulták.

Az olly könyv tehát a' mostani kor igényeinek meg nem felel, melly csak az egyszerű mivelés-módnak leírását, azt lehet mondani csak elbeszélését adja. A' tudományosan irt munkának ki kell mutatni minden műtétel

alapját, meg kell magyarázni mindennek okát, 's az olvasó figyelmét különösen a' természet törvényeire kell irányozni; 's olly rendszert adni, mellynek hosszas kísérletek utáni tapasztalás a' biztosítéka. Ezen munkának ez lévén alapja, 's főszelleme, a' t. olvasónak e' tekintetbeni méltánylására számolunk.

Munkánkat két részre, 's így két önálló kötetre osztottuk: az első rész kizárólag a' szőlőmívelést tárgyalja, melly a' sikeres bortermelésnek alapja. A második rész a' borkezelésről, 's annak az újabb viszonyok kívánatahoz alkalmazott minden kellékeiről értekezend.

A' szerző.

I. SZAKASZ.

A' SZŐLŐRŐL ÁLTALÁBAN.

1. §.

A' szőlőmivelés czélja.

A' szőlőmivelésnek czélja hazánkban egyedül a' borkészítés. Vannak ugyan a' külföldön bizonyos tájak, hol a' szőlő megtepedve, 's hordókba betépve adatik el, és csupán e' czélból miveltetik; de hazánkban a' gazda szőleit mindig csak azon kecsegtető reményben miveli, mellyel ötet a' b o r ára biztosítja.

A' szőlőmivelésnek czélja tehát a' b o r termesztés, a' bortermesztésnek pedig a' k e l l ő j ö v e d e l e m. Milly tőkét igényelt eddig nálunk a' borjövedelem, 's így milly csekély volt a' haszon, melly a' szőlőmivelésre fordított nagy költséget, 's sok fáradságot jutalmazta, észre lehetett venni a' naponkint ez iránt felmerülő panaszokból, és a' szőlőmivelés eránti egykedvűségből.

De ne idézzük fel a' panaszokat, hanem nézzük, hol rejlett az ok, hogy szőleink olly csekély jövedelmet adtak. Itt látjuk mindjárt, mikint eddig b o r a i n k, (kivéven a' tokaji, 's némelly aszúbort), a' külkereskedésben ismeretlenek voltak. A' belkereskedéssel pedig úgy voltunk: hogy ha b ő t e r m ő é v volt, 's akkor közönségesen minéműségre nézve is jó bor termett, nem volt ára, mert sok volt; ha rossz

év volt, nem volt ára, mert a' rossz bor nem kellett a' vevőknek. És így külkereskedésünk nem lévén, a' belkereskedés, ha boldogította is a' korcsmárosokat, 's néhány szemes üzért, de a' természető fáradságát sohasem jutalmazta meg méltólag.

Már most önként azon kérdés támad: miért nem tudtunk borainknak utat törni a' külföldi piacokra? miért voltak azok a' külföldi kereskedésben eddig ismeretlenek? holott bizonyos, miként boraink természeti becses tulajdonságaiknál fogva, ha czélszerűen kezeltetnének, a' külföld legjobb boraival is kiállnák a' versenyt; a' mint ezt a' külföldi szakférfiak is elismerték, midőn jobb fajú borainkból némelly hazánkfiá által a' londoni, müncheni, 's párizsi világ-műkiállításokra küldött mustrákat, olly kedvező részről bíralták meg. Hol kell tehát a' bajt keresnünk? nemde a' hibás kezelésben. Valóban megfoghatatlan egykedvűséggel, hanyagsággal, 's mondatnók (tisztelet a' kivételeknek), tudatlansággal kezeltettek boraink; úgy hogy az ekkép kezelt borokkal a' kereskedelmi forgalmat nagyon nehéz volt megnyitni; és a' mennyire mégis boraink becsé feltűnt, azt csak egyes kivételeknek lehet tulajdonítani, 's főkép a' gondviselés ritka ajándékának tekinteni.

A' kezelési hibáknak egy hosszú sorát kell elősorolnunk, hogy kimutathassuk az utat, mellyen a' javítást eszközteni lehet, hogy elmondhassuk, minő kezelésmód felel meg a' külföld igényeinek, 's mikép szaporíthatjuk kellőképen a' bortermesztés által jövedelmeinket; mindezt azonban a' borkezelésre vo-

natkozólag, részletesen csak a' II. Részben adhatjuk, 's ott szólunk az uralkodó számos előítéletekről, a' szakavatottak által a' tudomány-, kísérletek-, utazások- 's tapasztalások nyomán kifejtett újabb eszmékről, tanácsokról, a' borkereskedés és az újabb körülmények igényeiről. Ezen I. Részben pedig tárgyunk feladatához képest egyedül a' szőlőművelésre kell szorítkoznunk, hogy így az idevágó körülmények részleteit annál világosabban kimutathassuk.

Sokan azt hiszik, mikint a' bor jósága csupán a' ezélszerű pinczekezeléstől függ, és csak a' szürettől kezdve a' pinczében kell a' bort dajkálni; nem fogják fel, mikint a' szőlő rendszeres művelése, főtényezője a' jó bornak, miként rossz fajú, vagy rosszul kezelt szőlő sohasem adhat magasabb igényeknek megfelelő bort. Sokan azt hiszik, hogy ha szorgalmatos szőlőműveléssel bő termést képesek eszközteni, utól van érve a' törekedés főczélja. A' termést szaporítani nem nehéz, ahoz nem kell egyéb, mint a) bőtermő laza-faj, b) bő trágyázás, c) erős vesszőkezelés. Ámde az illy módon előállított bornak semmi bece sem lehet, és pedig: a) mert a' rossz faj szőlőnek a' bora is rossz, bármennyire termő legyen is azon faj, b) a' bő trágya előmozdítja ugyan a' szőlő termését, de az illy termés bora igen vastag, 's zsíros szokott lenni: annálfogva az nehezen tisztul, szép színű éppen nem lehet, e' mellett a' törődésre, és minden betegségekre hajlandó, c) az erős vessző-kezelés által, — minő a' csapra, korbácsra, magasszenre, 's más megerőltető módokra való metezés, — szinte bővebb ugyan a' termés, de mivel ekkép a' tőkének több 's erősebb

fájának (vesszejének) kell lenni, 's így a' töke szerves állapotánál fogva erősebbnek kell lenni a' nedvke-ringésnek is, mellyet azután csak ritka időjárás mellett képes a' nap heve a' fürtökben akkép megszűrni, hogy a' czukoranyag, — mint az alkohol tényezője, tökéletesen kifejlődjék, (mit az illető szakaszban bővebben kifejtettünk), 's e' szerint az illy bornak gyengének kell lenni.

Az illy borral aztán persze nem lehet sikeres kereskedést kezdeni, és az illy bornál természetesen drágább a' hordó; mit ha a' gazda számbavesz, 's hozzáveti a' kezelési költségeket is, — mi, mennél több a' bor, annál többre rúg, — bizony könnyen átláthatja a' csekély nyereséget.

A' czélszerű szőlőmivelés főelve legyen mennél jobb, nem pedig mennél több bort termesztetni. Különösen hogy borainkkal világkereskedést üzhessünk, hogy e' tekintetben a' nemzet becsületének eleget tehessünk, az ország vagyonosságát ezen a' csatornán is emelni, és saját erszényeinket is megtölteni képesek legyünk; fűtőrekedésünknek kell lenni: hogy borunk tökéletesen tiszta, kellemes ízű, zamatos, tüzes, szeszes, a' megtörődésre való hajlandóságtól ment, minémiségének megfelelő színű, és mindenkor határozott jellemű legyen. Ezen kellékek alapját a' szőlőmivelés által kell megvetnünk 's eszközölnünk, mit annélkül csak némű részben is utólni lehetetlen. Ennek bebizonyítására, a' mívelés hatásának fővonásait, e' néhány pontban adjuk; miután a' részletes elemzést a' munkák előadásánál megtalálja az olvasó.

1-ör. Hogy tiszt a bort termesszünk, nem szabad a' szőlőt erősen trágyázni, mint azt feljebb is mondtuk, kivált pedig az erős, tüzes, 's bűdös trágyát el kell mellőzni, mert az a' bornak nemesak izére, erejére, de szagára is befolyással van*). Lásd a' trágyáról 's trágyázásról szóló szakaszt.

2-or. A' bornak kellemetes i z e, z a m a t j a, 's t ü z e, a' föld alapjának, vagyis a' talaj alsó rétegének minémiségén kívül, a' szőlőfajok megválasztától függ. A' földréteggel rendelkezünk igen bajos de igen könnyű a' szőlőfajokkal. Noha számításunk szerint közel 800 faj szőlő ismeretes hazánkban, (talán csak külön elnevezések által?) mégis általánosságban a' legjobb fajokat kimutatni igen bajos, mivel azok kiváló tulajdonsága többnyire a' földminémiségétől 's egyéb helybeli viszonyoktól függ, mindazonáltal majd minden tájnak vannak néhány jó fajai, melyek ott különösen jól díszlenek, nem szükséges tehát mindenféle új fajok után épen mohó kapkodni, hanem csak az ismeretes jófajokat kell kiválasztani, 's elmellőzve a' sokféle fajt, csupán az illyeket kell mivelní**). És ha azt tapasztaljuk, hogy egy bizonyos helyen a' furmin, a' renusi stb. adja a' kiváló jó bort, nálunk pedig a' gohér 's dinka díszlenek leginkább, meg lehetünk nyugodva,

*) Valamint a' füst, a' bűdös füvek, közel fekvő bűdös mocsárok kigőzölgése is.

**) A' szakértők 's a tudomány feladata, hogy valahára a' szőlőfajok tömkelegéből egy határozott oenológiai névjegyzékkel kimeneküljünk; illy munka készítése azonban — mint azt e tárgyra visszatérőleg egy külön §-ban megjegyeztük, — egyesek erejét túlhaladja.

mert azért mi is éppen olly jó bort természetünk, noha izre, színre, 's zamatra különbözött, de azért épen olly magas áron adhatjuk el mi is, csak mindég évről évre egyforma határozott jelleme legyen borunknak.

3-or. Hogy tüzes, zamatos legyen a' bor, a' fajok jó tulajdonságán kívül okvetetlen szükséges, hogy azok mind egy időben érjenek; azért rossz vinczellér az, kinek szőlőjében sok mindenféle faj össze van zavarva, mert ha legjobb fajú is a' szőlő, ha nem érett tökéletesen, jó bort nem adhat; ha tehát különféle fajaink egy része korábban érik, 's ezek talán kitünőbbek, ezek kedveért megszüreteljük a' szőlőt, 's így az éretlenebb fajok megrontják a' jobb nedveket is; ha pedig az érésidőben elmara-dott fajokra fogunk várakozni, elrothad, kiapad, vagy elvesz egy része szőlőnknek.

4-er. A' bor tüzésnek 's zamatjának kifejtésére még két tényező hat különösen, a' mennyire a' szőlő tökéletes érését elősegítik 's kifejtik. Így először a' szőlőnek választandó hely, tekintettel a' talajra, a' nap erányábani fekvésre, 's különféle helybeli viszonyokra, minők: a' közel fekvő vizek, erdők stb. Másodszor a' rendszeres mivelés különféle eljárása, p. o. a' vesszők magassága, a' tőkék egymástól távolsága, a' vesszők mikénti kötése, 's a' levelezés stb. minek tudományos okát 's magyarázatát az illető szakaszban iparkodunk bővebben kifejteni.

5-ör. A' bor színére hat a' szőlő tökéletes megérése, és hatnak a' fajok. A bor színének, minémősége szerint, sötét vagy világosabb vörösnek

vagy pedig bizonyos változások szerint sárgának, és zöldesnek kell lenni. Csekély körülménynek látszik ugyan némelyeknek a' fehér bor' színe, de a' vevőre nézve nagy fontosságú az, mert p. o. ha a' vevő egy hirbe jött hegyről, egy jobbévi borból vesz, 's az néki megtetszik, szívesen vásárol azon hegyről más éveken is, de szigorúan megkívánja, hogy mindig ugyanazon egy bizonyos színe legyen a' megrendelt bornak, máskép elveszti hozzá bizodalmát, 's felhagy a' megrendeléssel. Ugyanez áll:

6or. A' bor' jellem ére nézve is. Legyen a' bornak akárminő sajátsága, (a' kívánt jó tulajdonok mellett), minő p. o. valami kellemetes utóíz, különös simaság, vagy éppen ennek ellenkezője, bizonyos élesség; vagy kiváló édes íz, vagy akármi egyéb, mi a bort különösen jellemzi; megveszi ugyan a' borvevő és szívesen jól megfizet érte, de megkívánja hogy ezen bizonyos határozott jellemet, mint különben az egyéb jellemeket is a' bor mindég megtartsa; mert különben a' kereskedés szenved. Ugyanis a' szélesnagy világban annyi millio ember között az izlések is különbélekép oszlanak meg; ha tehát bizonyos emberek' izlésének ilyen, másokénak pedig amollyan tulajdonságú bor felel meg, azok izlését tehát csak olly jellemű borokkal lehet kielégíteni; és azok által csak a' nékik meg tetszett bor fog kerestetni; 's ha ollyannal a' kereskedő, a' termesztő gondatlansága végett nem szolgálhat, bizonyosan mind erre, mind amarra káros következással fog hatni. A' bor jellemét, színét, s egyéb említett tulajdonságait biztosítani akkép lehet: ha a) kevés, de jó fajta szőlőt

mivelünk, b) ha fajtaink olyanok, melyek egyidőben érnek, c) ha a' szőlőt mindenkor egyformán, 's itt meghatározott rendszer szerint míveljük, d) ha a' szüret' idejét nem a' kalendariom, hanem a' szőlőfürtök' megérése szerint határozzuk meg, és pedig nemcsak a' füvészetit, de vegytani megérését tekintve, miről bővebben a' maga helyén szólunk.

7er. Végre, hogy a' bor a' kívánt tulajdonságokkal birjon, a' szőlőmivelés' rendszeres kezelését czélszerű szüreteléssel kell befejezni. A' mennyire még szőlőfajaink megválasztását tökéletességre nem vihettük volna, a' szüret' alkalmával kell a' rosszabb faj termését a' jobbtól elválasztani, valamint a' rothadt, 's tökéletlen fürtöket is külön kell elválasztani, és az ekkép különválasztott szőlőből külön kétosztályú bort szűrni; miáltal az első osztályú borunknak minden fentebb említett jó tulajdonait, állandó színét, ízét, 's jellemét biztosíthatjuk; sőt a' fentebb elésorolt szabályok, 's ezen kezelés mellett, nem jövünk abba az esetbe, hogy csak némelly jobb év' kedvező körülményeinek köszönjük ha jó bort szűrhetünk; mert így mindig lesz kitünő jó borunk, azon különbséggel, hogy a' kedvező időjárás mellett több, a' kedvezőtlen mellett pedig kevesebb, de azért a' vevő mindig számíthat kisebb nagyobb vásárra. A' mia' kétosztályú bor' különbségét illeti; igaz, hogy a második osztályú annyit vesz becséből az elválasztás által, mennyit nyer az első osztályú. Az árkülönbségre nézve azonban, bizonyos, hogy az első osztályú bor' ára képes kifizetni a' második osztályú bort is, 's ekkor valóban nyereség, ha illy olcsó bort adhatunk

a' falusi korcsmára, vagy ha abból eczetet, és alkoholt gyárthatunk; — ánde azt is számba kell venni, hogy cselédjeink 's munkásainktól húzni a' bort nem lehetvén, czélszerűbb az illy használatra hagyni a' második osztályú bort, mint az első osztályút.

Befejezzük az általános elvek taglalását, ne-hogy ismétlésekbe bocsájtkozzunk, miután minden egyes munka' leírásánál az okokat részletesen fogjuk kifejteni. És így szakaszainkat, több kitételek könnyebb megérthetése végett, a' szőlő'növénytani leírásával kezdjük, azután végig vezetjük az olvasót a' szőlőmunkák' gyakorlatilag előadott sorozatán, olly rendben, a' mint az a' dolog' természetével legjobban megegyez.

2. §.

A' szőlő' növénytani ismertetése.

A' szőlőtő (vitis vinifera) Linné szerint az öt hímesek és egy anyások osztályába tartozik. A' mivélésnél gyakran előforduló növénytani szabályok' megértése végett, a' szőlőtőt hét főrészeire osztjuk, ú. m. töke, gyökök, vessző, levelek, kacsok, virág és gyümölcsre.

A' T ö k e vagy törzsök a' gyökerek minden részeinek egybefoglalása és köttetése, fája taplós, kemény, 's likacsai öszveszorúltak, fájának külseje több kérges, és réteges hárttyával van boritva, melly időről időre lehámlik, 's helyette más nő.

A' szőlőtőke természeténél fogva, kedvező körülmények között, igen tartós, 's hosszú életű, 's ha

növésében a' termés kedvéért nem gátoltatik, rendkívüli vastagságra nő; miként több nevezetes írók' bizonyosága szerint *) szőlőtőből, a' külföldön több asztalokat, ajtókat, 's oszlopokat láthatni, és több szőlőtoke találtatik, melly hatszáz évig élt.

A' Gyök két részből áll, az egyik a' szívgyök, melly a' földbe hat, 's a' természettől arra van rendelve, hogy a' szőlőt erősen tartsa a' földben. A' szívgyökből ágaznak széllyel a' mellék- vagyis szálgyökerek, mellyek ismét azért vannak, hogy a' földből a' szükséges tápot felszívják, 's azt a' vesszőnek, 's gyümölcsnek táplálására vezessék. Ezen mellékgyökerek, mellyek rojtoknak is nevezetnek, számos apró lukacsokkal vannak szeltében és hosszában el látva, 's ezek mint szívó edények működnek.

A' Vesszők a' tőkéből emelkednek, táplálékot a' gyökerek, és levelek által nyernek, 's egyszersmind azt előbb a' virággal, 's úgy a' gyümölcssel is közlik. A' gyümölcstermést közvetlen a' vessző' minémüsége eszközli. A' szőlővessző, minémüségére nézve, hasonló a' tőkéhez, csak hogy fája gyengébb, héja vékonyabb. Ha a' szőlővesszőt harantékosan keresztülmetejük, a' közepén látszik a' szék, mellynek rojtos részei kinyúlnak a' vessző' kerületeig, hol általmennek a' héjba. Ezen egyenes vonalak közötti hézagok telvék lukacsokkal, mellyek a' fiatal fánál szabad szemmel is láthatók.

A' vesszőnek bele, vagy széke sokkal nagyobb mint a' tőkének, vagy már előregedett szőlőfának, és

*) Plinius, — Strabo, — Chapítal.

azért a' nedvességet nagyobb mennyiségben veheti a' földből, és sebesebben emeli felfelé, 's innen van az, hogy a' szőlővesszőnek olly sebes a' növése. De ha a' vessző kiképződik és fává alakúl, a' bélnek edényei öszvehúzódnak, mert már akkora' fa nem nő, és nem kíván annyi táplálást. Valamint a' nedvesség' sebes forgását, úgy a' bővebb kigözülgést is, a' szőlővesszőnél a' nagy bél okozza; azért a' tökénél, 's elöregedett szőlőfánál, mindig kisebb a' kigözülgés, mint a' vesszőnél, de még kevesebb más élő, vagy gyümölcsfánál, mellynek széke nincs, legnagyobb pedig azon növényeknél, mellyeknek székök még nagyobb, mint p. o. a' bodzafának, napraforgónak, s. t. b.

A' Levelek a' vesszőn mindig általellenenes irányban nőnek, formára nézve karéjosak, csipkések 's eresek, és a' fajok minéműségéhez képest hol nagyobbak, hol kisebbek, többet vagy kevesebbet csipkések 's bevágottak, úgy szinte többet, vagy kevesebbet eresek. Szinre nézve, de különösen az erek színeire nézve, szinte a' fajokhoz képest különbözők. És így ez által lehet a' fajokat megkülönböztetni, miről alább leendő szó.

A' levél felső lapja sima, 's mindig sötétebb színű, mint az alsó része; az alsó részén, a' bordák között, az erek' közei rostos szövetekkel és levegővel tellyes hólyagocskákkal vannak ellátva, mellyek szívó edényekül szolgálnak. A' szőlő' táplálására nézve igen fontos a' levél' működése, ezen történik a' nedvességnek 's tápszereknek a' levegőből való beszívása, és a' szükségtelen nedvek' kigözülgése; azértis, hogy ezen szívó edényeknek védelme legyen, az egész alsó ré-

sze a' levélnek pamutforma fehéres anyaggal van bevonva, melly szinte a' szőlő-fajhoz képest hol sűrűbb, hol ritkább.

A' természet a' levelet nem csak arra rendelte, hogy a' tápszereket a' levegőből beszívja, 's azt a' vesszővel 's gyümölcsel közölje, 's a' felesleges nedveket kigözőlögtesse, hanem egyszersmind, hogy védje 's ápolja a' bimbót, hogy a' jövő évi termésre alkalmas legyen, de védje 's őltalmazza a' virágot is, különösen azon időben, midőn a' virág' nöczéje által a' hímpor' befogadása történik, mert ha a' hímpor a' szél, eső, vagy más körülmények miatt elébb leperreg 's elvész, mint azt a' nöcze bibéjébe befogadná, meddő marad a' fürt, 's itt van oka az elragyázásnak. Úgy szinte terméketlen marad a' vessző azon a' szemén, vagy bimbón, melly felett a' levél a' lehullási időszak előtt leszakitatott.

A' Kacsok a' vesszőnek mindig a' levelekkel ellenkező részén nőnek, 's a' természettől egyedül arra rendelvek, hogy a' sebesen s' magasan növő szőlővesszőket a' hozzájuk közel eső növényekhez csatolják, 's így más növényekbe kapaszkodva, megmentse a' vessző' gyümölcsét a' rothadástól, melly azt a' földre húzná. A' mivelés alatti szőlővesszőkön a' kacsok egészen szükségtelenek; mert az illy vesszők vagy lugasokhoz vagy karókhoz köttetnek, vagy pedig mint ülő szőlők olly alacsonyan miveltetnek, hogy a' kacsok a' természettől meghatározott szolgálatot nem tellyesíthetnék, azok tehát bátran eltávolíthatók. Belsőszervezetükre nézve a' kacsok ugyanazon edényekből állnak, mint a' vesszők, csak hogy finomab-

bak, azértis szinte azon tápszert igénylik, de sokat még sem emésztenek fel, levágatásuk valamint a' szőlőre nézve egészen ártalmatlan, úgy ha a' vesszőn maradnának is, nem nagy kárt okoznának.

Bimbó, vagy a' vessző' szeme, a' vessző' héjának, fájának 's belének kicsucsorodása, tél által három vagy négy hártyanemű levelekkel van beborítva, kívül hasonló színű a' szőlővesszővel, belül zöld; az alsó takaró alatt van egy pamutforma takaró, 's ez óltalmazza azt télen a' hideg ellen: valamint nyáron egyéb viszontagságok ellen a' levél az óltalmazója.

Azon bimbónak, melly a' jövő éven gyümölcsöt hozand, gömbölyű 's kettős o formája vagyon, annak pedig, melly vesszőt 's levelet hajt, hegyes a' formája. Minthogy a' bimbóból fejlődik a' virág, 's képződik a' gyümölcs, igen vigyázni kell arra, különösen a' fejlődés időszakában tavasszal, a' midőn emelkedni kezdenek a' borító hártványok, 's a' tápláló nedvesség nagyobb mennyiségben tolul a' szemek felé, azt gyengébbé 's fokankint kiemelkedettebbé teszi.

A' Virág egy kocsány által van a' vesszőhöz növe, mellynek koronája alatt van a' Csésze, melly már kinyílás előtt magában foglalja a' gyümölcsözésnek eszközeit. Kinyílás után a' bibe, mellynek felső részén sok apró lyukak vannak, szétnyílik, hová a' szirmokon lévő 's általok megőrzött termékenyítő por (himpör) beveszi magát és a' nőczének egész fenekéig hat; ott találja a' csirt vagy magzatot (embryo) és azt azonnal megtermékenyíti, miből származik a' gyümölcs. A' gyümölcsben van a' mag, melly a' szőlőtő-

nek durványát (rudimentum) magában foglalja, és a' szőlőnek szaporítására van a' természettől rendelve, ha az ember fürkésző esze, a' döntés, ojtás, bujtásolás, 's eletés által, más helyesebb, és gyorsabban célhoz vezető módokat fel nem fedezett volna.

A' Gyümölcs, melly fürtökbe csoportosodik össze, a' szőlőfajokhoz képest alakra és színre nézve igen különböző, hol apró, hol nagyobb, hol gömbölyű, hol hosszas szemekből áll, mellyek, vagy fehér, vagy kék, vagy veresek, stb. és hol kisebb, hol nagyobb, hosszabb 's tömöttebb fürtöket képeznek, — miről a' fajoknál bővebben leendő szó.

Maga a' szőlőszem főképen négy különböző anyagot foglal magában, ú. m. a' húsos részt (pulpa) festő gyántát, czukoranyagot és savanyt. Fejlődése kezdetén a' szőlőszem kemény, a' keménység az éréssel fokonként elenyészik.

A' szőlőnél kétféle megérést kell megkülönböztetni, ú. m. növényit és vegytanit; a' növényi megérés akkor áll elő, ha a' szőlőszemben a' mag annyira megért, hogy az tenyészésre is alkalmas, és ha a' szemeknek édes izök van. Vegytani megérés pedig akkor áll elő, ha a' szőlőszemben levő nedvesség, az ő alama szerint akkép fejlődött ki, hogy a' czukoranyagot a' szükséges arányban, a' nap melege által tökéletesen kiképezte, mi által a' bor rendszeres forrásra alkalmas lesz. Azértis sokszor megcsalja az embert a' szájjiz, édesnek látszik a' szőlő, még sincs benne a' czukoranyag eléggé kifejtve, ekkor az édességet csak az érett nedvesség okozza, de ez édes nedvesség nem fogja a' bor' jóságát

elősegíteni; mert ez a' forrás' alkalmával nemhogy feloldozódnék a' savany által, (mint erről a' borkezelésnél lészen szó), hanem az elreppen, elgőzölög, 's így a' bor savanyú lesz, 's ha nem is, mindenesetre gyenge 's izetlen; azért tehát be kell várni a' szőlő' tökéletes megérését, mielőtt a' szürethez főgnánk, vagy mesterséges módokhoz kell folyamodnunk, hogy a' megérést 's a' czukoranyag kiképzését elősegítsük, a' miről is a' 18-dik §-ban a' szüretelésnél bővebben szólunk.

3 §.

A' szőlő' szervezeti működése.

A' szőlőtő' táplálására a' légeny, vizeny, villó, 's széneny, van leginkább a' természettől rendelve, melly anyagokat a' vesszőkön át közli a' gyümölcsessel is, és midőn ezen nedvességeket a' növény minden részein keresztülvezeti, 's a' rostokon átszűri, a' felesleg nedvességet nappal, a' melegség' befolyásával a' levelek kigőzölögtetik. Valamint azonban a' levelek nappal a' felesleges nedvességet kigőzölögtetik, úgy éjjel, midőn meghűlvén a' levegő megsűrűsödik, szinte légenyt, vizenyt és szénenyt szívnak a' levegőből, 's közlik a' növény többi részeivel, melly anyagok a' gyökereken felszitt 's a' növényben felfelé törekvő anyagokkal találkozáván, bizonyos mértékben függve maradnak, 's a' vessző' gyarapodását, valamint egyéb szervezeti működéseket, a' plánta' 's gyümölcs' kifejlődését 's a' plánta' fenntartását eszközlik.

A' leveleken éjjel beszívott gőz, azon szolgálattot teszi a' szőlő' belsejében, a' tápanyagok körül, melyet tesz a' tüdők által beszívott lég vérünk körül.

A' nedvesség azért, 's annyiban szükséges a' szőlőtő' talaján, hogy a' földben levő táprészeket feloldozza 's meghigítsa, 's így azokat a' gyökér képes legyen likacsain felszívni. A' nap' melegsége szinte ugyan a' feloldozást eszközli, a' porhanyítás és gőzök' felbontása által, egyszermind a' szervezeti működést is elősegíti.

A' harmat a' növény likacsaira 's szívó edényeire hat jótékonyan, 's itt mozditja elő a' tápanyagok' beszívását.

A' föld maga, ha abból a' megnevezett tápanyagok hiányzanak, nem ad a' szőlőtőnek semmi megemészthető élelmet, azért lehet a' szőlő' földje sziklás, kövecses, és sovány is, csak mindenesetre olyan, hogy először a' szívgyökér mélyen bejuthasson bele, 's ez által szilárdulást nyerjen a' töke, másodszor hogy a' föld, alkotásánál fogva, képes legyen gőzöket a' levegő- 's nedvességből felfogni, 's azt a' gyökerekkel közleni.

A' kapálásnak szinte két legfőbb oka van, egyik, hogy a' földet a' gyomtól, dudvától megtisztítsa, mi egy részben a' szőlőnek szánt tápszereket szívja ki a' földből, más részt a' mennyire bűdös növények tenyésznek a' szőlő körül, azokat kiirtsuk, nehogy kigőzölgéseiket a' szőlő levelein által magába szívja, — másik oka a' kapálásnak az, hogy a föld felbolygattatván, alkalom nyújtassék a' le-

vegő, nap, 's nedvesség' befolyásának, mí nélkül a' szükséges tápanyagok ki nem fejlődhetnek; miről a' kapálásnál bővebben szólunk.

A' szőlővesszőben a' nedvesség nem azon az uton kereng, mint más fáknál, azért is, az itt sebesebben emelkedik felfelé, 's innen van a' szőlő' sebes növése.

A' szőlőszem szinte azon nedvesség által táplálkozik, melyet a' gyökerek 's levelek szívnak be, de ezen nedvesség magamagában véve, csak a' szemet növeszti 's nem érleli, az érés a' nap' melege által történik, mi által a' szemekből a' nedvesség visszaűzetvén, a' visszaforgás által átszűretik, és ezen átszűrés által fejleszti ki a' czukoranyagot; ha a' nedvesség nagy, sohasem fejlődhetik ki a' czukoranyag kellőképen, 's így ha édesnek izlik is a' szőlő, nem érte el a' vegytani érést, 's nem lehet abból jó bor, mint azt az előbbi §-ban említők.

4. §.

A' szőlőnek alkalmas helyről.

Hazánkban a' szőlőket nagyban szaporítani nem tartjuk czélszerűnek; mert bizonyos az, hogy hazánkban jelenleg egy millió hold földnél több van szőlővel beültetve, melly a' szántóföldeknek $\frac{1}{12}$ részét, és az összes mivelhető földnek $\frac{1}{16}$ részét teszi. Közgazdaszat' tekintetéből tehát nem lenne hasznos nevezetes mennyiséggel szaporítani a' szőlőket; mert 1-ör a' szőlőmivelés a' földmiveléstől sok időt, kézi, erőt 's trágyát von el. 2-or Minél több a' szőlő a

népesség' mennyiségéhez képest, annál rosszabbul miveltetik az, már pedig a' nemzeti jóllét 's haza' becsülete megkívánja, hogy a' szőlőmivelést 's bortermesztést azon fokra emeljük hazánkban, mellyre az, az áldott természettől hivatva van, egyszersmind hogy borainknak a' külföldön keletet eszközöljünk, 's így a' szőlős gazdák' jövedelmét külföldi pénzzel szaporítsuk, mit csak úgy lehet utólni, ha kevesebb szőlőt mívelvén, elegendő erőnk 's ösztönünk is leend jó borokat termesztetni. A' rossz borokat csak itthon kell olesón elfecsérleni, 's az által semmi pénz nem jön be az országba, csak a' benlevő forog, mi közgazdászati tekintetben csak annyi, mint egy zebből a' másikba tenni pénzünket.

Hogy a' szőlők' szerfeletti szaporítása káros hatással van, nemcsak a' földmivelőre, hanem magára a' szőlőmivelésre is, ezt már más nemzetek 's kormányok is átlátták. Így már Franciaországban, 1566-dik évben, IX. Károly, csak $\frac{1}{3}$ részét engedte meg a' mivelhető földnek szőlőmivelésre fordítani; 1577-ben III. Henrik, szoros felvigyázatot parancsolt, hogy a' szőlőmivelés által a' földmivelés ne szenvedjen, XV. Lajos pedig megtiltotta a' szőlők' szaporítását.

Nálunk ugyan még csak $\frac{1}{16}$ része van, a mivelhető földnek szőlővel beültetve, 's nem egy harmada, mint azt a' fennemlitett franciaországi rendeletek kívánták, és ezek a' szőlővel beültetett térek is nálunk nagy részben olly hegyekből állnak, mellyek gabonatermesztésre nem lennének alkalmasak; valamint a' gabonaföldek meg nem felel-

nek azon természeti tulajdonoknak, mellyek a' jó bortermesztésre kívántatnak; azért is jó lesz tudni, minőnek kell lenni: a' tájnak, helynek, a' föld' talajának, rétegeinek és egyéb körülményeknek ott, hol sikerrel akarunk szőlőt mivelni, vagy ujat eletni; mert az, ki a' szőlőmivelésnél a' már előbb érintett végeczélt tekinti, 's azt számításra alapítja, bizonyosan el fogja hagyni inkább az olyan szőlőt, melly a' helybeli viszonyoknak és czélnek meg nem felel, 's inkább választ egy más alkalmas helyet, minő tagadhatatlanúl még több is található hazánkban, a' nélkül, hogy arról a' gabonatermesztés leszorittatnék.

Minélfogva szükségesnek tartjuk a' szőlőknek alkalmas helyről szólani.

A' szőlőmivelésre mindig legalkalmasabb olly emelkedett hegy, hegyoldal, vagy hegydomb, melly a' geographiai szélességnek 25 fokától 45 fokáig fekszik, mellyen tul a' szőlő meg nem érik. Nálunk már tapasztalásból ismerjük azon vidékeket, hol szőlőt mivelni lehet, 's azért a' tájak' illy egyes kimutatására nincs szükség; így tudjuk, hogy Árva, Turócz, Liptó, Marmaros, Szepes, Sáros megyékben éppen nem lehet szőlőt mivelni; azért csak azt fogjuk elmondani, mikép kell feküdni a' szőlőhegyeknek, 's milly körülmények vannak, 's minő hatással a' szőlő' kedvező mivelésére.

Így 1-ör, a' hegynek vagy dombnak akkép kell alkotva lenni a' természettől, hogy az bizonyos területen, körülbelöl egy mértföldnyire szabadon 's nyílt téren álljon, miről már Virgil is azt mondotta:

„Apertos Bachus amat colles“, úgy azonban, hogy azon tér, melyet a' szőlő föld, délnek, 's ha egészen nem lehet, délkeletnek legyen fordítva, vagy is, hogy azt a' nap reggeltől estig folyvást süthesse, és e' mellett, hogy az északi szelektől, vagy hegy, vagy erdő által védve legyen. Sok szőlő-hegyet találni, melly szabadon áll ugyan, 's elég emelkedetten is, és mégis rossz bor terem azon, mi onnan van, hogy az illy hegyek előtt, habár figyelmet elmellőző távolságban is, de nagyobb hegy áll, melly felfogja észrevehetetlenül a' nap' sugarait, vagy pedig az illy szabadon álló hegy, több mértföldre úgy áll, mint legmagasabb pont, e' szerint nem lévén túl rajta északnak eső magasabb hegy, mellyen a' napsugarak megtörnének, 's így a' szükséges levegő' melegségét eszközlenék. Vannak ismét szőlők, mellyeket nem védnek ugyan más hegyek az északi szelektől, mégis jók; mert ott a' szőlő a' hegyeknek csak mintegy a' közepéig van ültetve, és így a' hegy' emelkedettebb része védője a' szőlőnek, 's egyszersmind a' nap' sugarainak felfogója. Így tehát a' szőlők' fekvésére nézve, nemcsak a' helybeli, de mint elmondottuk, távolabbi befolyások is hatással vannak.

Ezek szerint szükségtelennek tartjuk elmondani, hogy az északnak, vagy nagyon keletnek eső hegyek, éppen úgy alkalmatlanok a' szőlőmivelésre, mint az igen magas hegyek, vagy másképp az északi szélnek kitett helyek, valamint a' hegyek közé szorúlt lapos tájak is, mellyek az elmondott viszonyoknak meg nem felelnek. Itt kivételt szenvednek az alföldi kerti szőlők; mert azok nincsenek hegyek

között; laposan ugyan, de szabadon állanak; azokra nézve csak azt mondhatjuk, hogy megérlelik ugyan a' gyümölcsöt, de sohasem hoznak jó 's tartós bort. —

2-or. Nem elég még, hogy a' szőlőhegyek az imént elmondott körülmények között legyenek alkotva 's helyezve, hanem a' szőlő' kifejlődésére, megérésére 's a' bor' jóságára nézve határozó körülmény az is: ha szőlőhegyek közelében álló vagy folyó vizek, mocsárok, bozótok, cserjék vannak, vagy nincsenek. A' folyóvizek, különösen a' magasán álló hegyekre nézve, kedvező befolyást gyakorolnak; mert a' magas hegyeken, az ő szárazabb természetöknél fogva, többnyire elegendő nedvesség' hiányában van a' szőlő, min a' vizekből kigőzölgő nedvesség igen nagyon segít, meghivesíti 's megnedvesíti a' levegőt, 's tápot nyújt a' levelek' szívó edényeinek, 's ezzel a' szőlőszemek' kifejlődését 's megpuhulását eszközli, és a' cukoranyag' kifejlődését nem gátolja úgy, mint a' szőlőföld' talaján lévő bő nedvesség, miről alább szólunk. Innen van az, hogy a' folyók' mentében többnyire jeles borok teremnek, p. o. Rajna vize mellett, úgy a' burgundiai hegyeken Saone vize mellett, Xerez 's Madeira hegyeken a' tenger mellett, és hazánkban: Neszmélyen, Budán, Pós-megyeren, 's több helyeken, a' Duna 's más folyók mellett.

De a szőlőknek nem lehet a' folyóvizekhez közel vagy igen alant kár nélkül feküdni; mert ez esetben a' vízből felemelkedő nedvesség előbb éri a' szőlőt, mintsem a' természeti levegővel összeköttet-

hetnék, mi által a' meg nem ritkúlt gőzök dereket 's fagyokat okoznak. Eppen ezért ártalmasak a' tavak 's mocsárok is a' szőlők' közelében, sőt a' mocsárok azért is ártalmasak; mert azok' kigőzölgése, poshadt savanyú anyagával meglepi a' szőlő' környékét, és így a' szőlő, melly levelei' szívó edényei által a' levegőből veszi táplálékát, az illy ártalmas nedveket is magába szívja.

A' bozótos és cserjés helyek, valamint a' közel fekvő erdők is, azért ártalmasak, hogy a' gőzöknek megritkúlását gátolják, és azokat megkötik, ködöket okoznak, és azok' rendes eloszlását gátolják. Itt azonban kivételt szenvednek keskeny sövények, ritkán álló fák, mellyek a' légvonatnak 's szélnek szabad folyást engednek.

A' mi a' szőlő' földét illeti, e' tekintetben egyik főtenyező a' talaj, másik a' felréteg. A' talajra nézve legjobb vulkános, kövecses, murvás, márgás 's meszes réteg, kivált ha az agyagos 's csak kevéssé is termő földdel van vegyítve, illy ásvány vegyületet együtt találni igen bajos, de hol hires borok teremnek, legalább egy részben megvan; terem ugyan kedvező feltételek között agyagos talajon is jó bor, de ott, hol a' televény mélyen lehat, 's az alréteg is televényes, vagy máskép kövér a' föld, soha jó bor nem teremhet.

A' talajnak minémüsége azonban, csak úgy felel meg a' szőlő' kívánatainak, ha az nem felette nedves; ott, hol a' talajrétegen, vagy az alatt is vizerek húzódnak, vagy habár mélyebben is, de annyira források fakadnak, hogy a' nedves gőzt nagyobb mér-

tékben szolgáltatják a' szőlőnek, mint természete kívánná, soha jó bor nem teremhet, 's állandó szőlő nem lehet; a' szőlő' élete' táplálására, a' gyümölcs' kifejlésére szükséges ugyan a' nedvesség, de nem a' fölösleges, azértis legjobban díszlik a' szőlő a' kövecses, sőt köves talajon, hol a' föld csak annyi nedvességet tartalmaz, mennyi neki szükséges. Innen van tehát az is, hogy a' hegy' oldalában levő szőlőkben, némelly kivételekkel, mindig a' szőlő' közepén terem a' legjobb bor, habár a' föld mindenütt egyforma minéműségű is; mert ott a' nedvesség legkielégítőbb, 's hatása legsikeresebb. A' tetején már kevesebb nedvessége van a' szőlőnek, s' már valamivel kisebb becsű bor terem, de aránylag legkisebb becsű a' bor a' szőlő' alsó részén, melly már többnyire terültebb helyzetű, és így ott legtöbb nedvesség van a' föld' talaján, mi azon vegytani szabály' szüleménye, mit már a' szőlő-gyümölcsnél említünk meg, hogy t. i. a' bő nedvesség, nagyobb mértékben tolúl a' sebesen működő szívó edényeken keresztül a' szőlőszembe, úgy hogy a' meleg nem képes azt elegendő erővel onnan visszaüzni, és így nem fejlődhetik ki eléggé a' czukoranyag, mint a' bor' jószágának főtényezője.

A' felréteg, azaz azon föld, melly a' többnyire kövecses, murvás s. t. b. réteget, vagy talajt takarja, a' szőlő- 's mellékgyökereinek vagy rojtoknak a' tápot magában foglalja, szinte, mint a' gabonatermő föld, különféle részekből áll, lehet az ugyanis homok vagy meszes agyag, vagy éppen mész, agyag, homok 's televény vegyületű. A' föld tehát, alkotó

részei' mennyiségének aránya szerint is igen különböző.

Általában azt lehet mondani, hogy a' szőlőnek, sűrű, agyagos, 's nehezen munkálható föld, mindig legrosszabb, és a' porhó televényes legjobb: azonban az egyes esetekben, mindig a' talaj' körülményei 's minéműsége határozzák meg azt, minő föld legjobb a' szőlőnek; így p. o. olly talajra, melly vizes természetű, jobb a' homokos föld; mert a' nedvesség' kigőzölgését elősegíti; 's illy talajra legrosszabb az agyagos föld, habár az bővelkedik is televénnel; mert az agyag a' nedvességet soká tartja magában, sőt sűrű természeténél fogva leköti a' talajhoz, 's az általa a' szőlőnek ártalmára van, 's csak silány bort teremhet. Sovány hegyeken legjobb olly föld, melly meszes és savas részeket tartalmaz; mert az eső' hozzájárultával több gőzt fejt ki, mellyek tápanyagul szolgálnak a' szőlőnek. Meredek oldalakban a' kötöttebb föld csak azért jó, mert a' tőkékről a' föld, kapálás által nem mén le olly könnyen. Száraz oldalakban ismét agyagos föld, de vegyítve homokkal, legjobb; mert noha az agyag a' vizet nehezen veszi magába, de nehezen is bocsájtja el magától, azért nyáron a' forró napokban is megtart valami kevés nedvességet, mellyet a' hó- 's esőviz által tavasszal magába szedett.

Így tehát hibás azon vélemény, hogy a' jó minéműségű bort felső, vagy éppen legfelsőbb rétegföldje okozza. Sokan hozatnak kivált a' külföldön híres hegyekről vesszőket, de hogy azon tulajdonságú bort képesek legyenek termesztetni, mint az, honnét a' vesszőket hozatják, nagy költséggel ugyanazon

hegyről földet is kellene hozatniok, és mégis meg-
hiúsúlnának reményeik; mert a' talaj, melyre az uj
föld tétetnék, más természetű lenne, mint azon hegyé
honnán a' föld jött, s így más irányban működne, a'
talaj' általváltoztatása pedig, valamint az uj föld is,
óriási erőt kíván.

A' szőlő, mint már szervezeti állapotánál említők,
nem a' földet szívja magába, hanem a' föld közé ve-
gyült tápanyagokat, melyeknek működése 's kifej-
lődése a' földnek szerint különböző. Egész szőlő-
hegyet alapjában 's felszínében megváltoztatni lehe-
tetlen, 's ezen szabályokat nem is azon czélból kö-
zöljük, hogy az által valakit arra bírni kívánnánk;
hanem hogy ezek' utmutatása szerint alkalmazni tudja
magát a' vinczellér a' szőlőjavításnál, úgy az ujonnan
eletendő szőlőnek való hely' de kiváltképen a' fajták'
megválasztásánál; mert, mint alább említeni fogjuk,
legczélszerűbben lehet a' fajokat megválasztani, ha
azokat a' föld' minémiségéhez alkalmazzuk, miből
azon következtetést tanulhatjuk, hogy ha kedvező fa-
jaink vannak, melyeken tuladni nem akarunk, azok-
nak legalább természeti igényeik szerint földjét ja-
vitsuk meg.

5. §.

A' földnek uj szőlőültetés alá való elkészítéséről.

Ha azt akarjuk, hogy azon fáradságnak 's költ-
ségnek, melyet az uj szőlőültetés igényel, gazdag
kamatját élvezzük: akkor legnagyobb gondot és
szorgalmat kell fordítanunk a' szőlő' földjének elké-

szítésére, éppen olyan gondot, mint az elültetendő szőlőfajok' megválasztására.

A' földnek czélszerű 's jó megmivelésétől függ a' szőlő' diszlése és termése. A' szőlő' gyökereinek egy része igen mélyen hat be a' földbe, azért szükséges, hogy ott némű tápanyagokra találjon. Némelly föld már természeti tulajdonságainál fogva is, több-kevesebb tápanyagot foglal magában, de mégis azt leginkább mivelés által nyeri, sőt hogy azt a' levegő 's nedvesség felbonthassa, 's az benne kifejlődhessék, mivélésre van szüksége. Azért tehát legelső dolog a' földet megmivelni. Legczélszerűbben tehetni pedig azt, ha a' föld' neme olyan, hogy a' mivélést elfogadja, ha a' földet ősszel két lábnnyira felvágatjuk, tavasszal ismét felkapáltatjuk, 's úgy azután az alább említendő módon miveljük. Ha a' föld igen szilárd, kemény és vad, akkor csak a' rigolirozás, vagy árkolás által érhetünk czélt; és pedig ezen esetben az egész föld' területe szinte ősszel két lábnyi mélységű árkokkal felforgattatik, (az árkok ne lefelé húzassanak, hanem keresztül, hogy esők után a' víz utat ne törjön magának rajtok), hogy akkép az alulról felforgatott vad föld a' levegő' befolyása- 's télen a' hóviz által megtermékenyülhessen, tavasszal az árkok összehúzatnak, a' föld elegyenesítettik, 's a' föld miveltetése megkezdetik.

A' sziklás köves tért azonban csak úgy lehet elkészíteni, ha előbb a' sziklák puskapor' vagy pörölyök' segítségével összehúzatnak, a' nagyobb kövek a' föld' színéről eltakaríttatnak, mert a' kisebb, mintegy dió-vagy alma-nagyságúak nem ártanak a'

szőlőnek, valamint nem árt, ha az összezúzott kövek talajul fognak szolgálni a' szőlőnek, 's az akkép szétzúzott sziklák jó földdel vonatnak be. Nem egy példa van arra, hogy egészen kopár, sziklás helyek fordítottak akkép szőlőnek, 's felette hires jó bort termettek.

Ekkép tehát elkészittetvén a' földterület, magát a' földet, mint már felebb említők, mivelés által kell elkészíteni. Legelőször meg kell trágyázni a' már feltörött 's elegyengetett földet, azután egy évig kaporövény alá kell használni, millyen a' burgonya, kukoricza, répa. Ha a' szőlőnek választott föld már azelőtt is meglehetősen állapotban volt, 's nem lehet azt vad földnek mondani, egy szóval, ha az nem kívánt friss trágyázást, úgy egy évi kaporövénynyel való mivelés után már be lehet eletni; ha azonban meg kell trágyázni, úgy várni kell az eletéssel; mert a' friss trágya mindig káros hatással van a' szőlőre, (miről a' trágyázásnál bővebben szólunk); ez esetben tehát legcélszerűbb az elkészített földet vörös lóherével bevetni; a' lóhere részint megőrzi a' földet az első években, bokros növése által az élősdi növényektől, részint mélyebben beható gyökerei által a' föld' talaját is megjárván összeliggatja, szóval a' szőlő' gyökereinek előkészíti.

Nem lehet itt eléggé figyelmeztetnem az olvasót, miként már a' tagosításról irt munkámban is előadtam, hogy a' lóhere-mivelés mellett mindig halálos bünt követ el a' gazda, ha azt addig hagyja a' földben, míg csak zsugori uzsorás módra valamit ki lehet csikarni tőle, míg csak valami kevés takar-

mányt lehet kaszálni róla. A' veres lóherét harmadik évben kell kiszántani, midőn még díszlése némi hasznot látszik ígérni; ezen időszak alatt a' föld még mindig jó állapotban van, sőt addig a' jövő növényekre igen kedvező helyzetben, mert ez alatt, természeti működését a' pihenés által akkép végezte el, hogy a' más növényeknek, különösen a' szőlőnek szükséges tápanyagokat, és éltető savanyokat, tökéletesen magába szedte, 's a' szükséges arányban egymással egyesítette, úgy, hogy ha ezen időn túl hagyatik a' lóhere a' földben, noha mondom meglehetősen takarmányterméssel kecségtet még, mindazonáltal már akkor ritkúlni kezd, gyökerei közt idegen növényeknek enged helyet, melly növények sokkal jobban ártnak a' földnek, mint a' vetett növények, továbbá ekkor a' föld már nem pihen, hanem ezen állapotban megfekszí magát, igen megszilárdúl, mi által az előrebocsátott mívelés megsemmisül, 's ismét ujonnan kell a' földet 's nagyobb erővel megmívelni.

A' lóherét kiszántani nyáron kell, midőn azt előbb megkaszáltuk, 's midőn a' nedvesség a' szántást megengedi, ősszel azután ismét meg kell a' földet szántani, végre tavasszal minden gyomtól megtisztítani, 's ekkép az életésre elkészíteni. Ha a' föld' fekvése olyan, hogy az említett munkákat nem lehet ekével véghezvinni, úgy igen természetes, hogy mindent kapával kell megtenni, csak azt tartsa szem előtt a' vinczellér, hogy mélyen történjék a' megmívelés.

Az öreg 's már kimerült szőlő földjének uj ele-

tés alá való elkészítése, szinte legsikeresebben történik úgy, mint felebb mondatott a' lóher-mivelés által, előbb azonban gondosan ki kell szedni az öreg töké' gyökereit; mert ha a' földben maradnak, 's rothadásba mennek, kigözölgsök által megrontják a' földben levő levegőt, 's az nagy ártalmára van a' szőlőnek; innen van az, hogy az öreg szőlőkben, a' töke-hiányokat igen nehezen lehet gyökes vesszőkkel, sőt még nehezebben lehet sima vesszőkkel kipótolni, és azért tanácsosabb homlitás vagy bujtás által föltozni a' szőlőt, mert az töké'ről is nyer táplálékot, 's a' megromlott levegőjü földre nem olly érzékeny, (miről láss többet a' 24. §-ban.)

Olly részletekbe bocsátkozni nem akarunk, mellyeket mindenki úgy is tudhat, p.o. hogy meredek oldalakban, vizjárásoktól szabad helyeken, kerítésekről, nem különben a' körülményekhez képest, a' szőlő allján 's tetején ganéjgödrökről, előre kell gondoskodni, — ezzel csak a' lapokat szaporitanánk, 's az olvasót fárasztanánk.

6. §.

A' szőlő-eletésről.

Midőn már a' szőlőnek szánt föld az említett módon elkészítettett, hozzá lehet fogni az ültetéshez, mit ősszel és tavasszal véghez lehet ugyan vinni, de a' tapasztalás szerint hazánkban mindig sikerültebbek a' tavaszi ültetések.

Az ültetést a' soroknak, illetőleg a' vesszők' helyeinek kijelelésével kell kezdeni, 's erre különö-

sen felhivom a' vinczellérek' figyelmét; mert ne gondolják azt, hogy az mindegy, ha sűrűbben vagy ritkábban állnak a' tőkék, e' tekintetben a' bor' jó-ságára nézve igen nagy különbség van, úgy, hogy némelly hegyen, melly sok tekintetben igen kedvez a' bortermésnek, csak az az oka a' rossz bornak, hogy a' szőlőtőkék ritkán állnak egymástól.

Általában véve, azok, kik eddig valamit irtak a' szőlőről, azt ajánlották, hogy a' szőlősorok $\frac{1}{2}$ öl, az egyes tőkék pedig 1 láb távolságra legyenek egymástól, de ezen írók nem mondják, miért ajánlják így, már pedig az okát mindennek kell tudni, és pedig növény- és vegytani okát. Szőlőmivelés körül a' legnagyobb hiba, hogy csak látásból tanuljuk a' vinczellérséget, cselekedeteink' okait nem vizsgáljuk; a' természet' törvényeire nem figyelünk, és kevés olly munkánk van, mellyből magunknak alapos 's egyszersmind tudományos ismereteket szerezhetenénk.

Hogy tehát a' soroknak 's tőkéknek egymás-közi távolságát meghatározhassuk, három körülményt kell tekintetbe venni: a) a' föld' fekvését, b) a' föld' minémüségét, c) a' fajok' minémüségét.

A' föld' fekvésére azon szabályt kell szem előtt tartani, hogy a' magasan fekvő hegyeken, különösen a' déli részeken, mindig ritkábban kell ültetni a' szőlőt, és itt a' sorok fél öltre, a' tőkék pedig másfél lábra is lehetnek egymástól; mert a' ritkábban álló tőkéknek, a' nagyobb térségen, sokkal több gyöke-rei fejlődnek ki, 's így sokkal több nedvességet szív-nak fel, valamint a' nagy belülű fajok is. Azért tehát

olly oldalakban, mellyek délfelé, vagy igen magasan fekszenek, 's így hol a' meleg nagyobb, 's a' nap' hatása erősebb, ritkábban lehet ültetni a' szőlőt; mert illy helyeken bár bővebb is a' nedvesség, mégsem hat az kártékonyan a' szőlőszemeknek kifejlődésére 's a' bor' jóságára; mert ott a' melegség könnyebben megszűri a' felesleges nedvességet, és képes tökéletesen kifejteni a' czukoranyagot. —

Az alantabb fekvő helyeken, vagy éjszak- 's keletnek fekvő hivesebb oldalakon, sűrűbben kell ültetni a' szőlőt; mert ott már a' nap' melege sohasem működik olly erősen, holott éppen ezen helyeken bővebb a' nedvesség, erősebb tehát a' szőlőfának fejlődése, 's elegendő is termése, de ha a' sűrűbb ültetés által nem segítünk a' természet' működésén, nem mérsékeljük a' nedvesség' felszívását, miután a' melegség nem képes azt úgy megszűrni, hogy a' czukoranyag kellően kifejlődhessék, lehetetlen hogy jó bor legyen azon szőlőből.

A' föld' minémiségére nézve vigyázni kell, hogy a' száraz természetű földtalajon, ritkábban esenek mind a' sorok, mind a' tőkék, azaz: $\frac{1}{2}$ ölre a' sorok, $1\frac{1}{2}$ lábra a' tőkék. Hol pedig a' talaj nedves, bár hegyen vagy lapályon, mindig sűrűbben kell ültetni, kivált, ha oldalban nedves a' talaj, akkor a' sorok két lábnyira, a' tőkék pedig annyira álljanak csak egymástól, hogy a' kapa közibök férhessen. A' hol a' talaj száraz, már magában értetik, hogy sok nedvességet nem szívhat fel a' szőlő 's nem közölhet a' szőlőszemnek annyi nedvességet, mint a' nedves

talajon; azért tehát, hogy a' tőkék' élelmökre nagyobb tér jusson, itt ritkábban kell azoknak állni, valamint a' nedves talajon ellenben azért sűrűbben, hogy a' sűrűség által, vagy is a' több növényi élet által, a' nedvesség mérsékelve legyen.

Fajtára nézve pedig azt kell megjegyezni, hogy a' korábban érő fajták 's feketék, mindig ritkábban jöhetnek, a' későbben érők pedig már sokkal sűrűbben; tudjuk ugyanis, hogy a' ritkábban álló szőlő több nedvességet szív fel, mint a' sűrűen álló, 's így nehezebben érleli gyümölcsét mint emez; azért ha a' korábban érő faj ritkábban ültetetik is, mégis megéri azon időre, mire a' később érő de a' sűrű ültetés által az érésben előmozdított fajta; vagyis, a' két fajtának különböző érés' idejét némileg ezen eljárással lehet kiegyenlíteni. Továbbá a' fajta-megválasztásnál tekintettel kell még lenni a' vessző' belére, vagy székére is, úgy t. i. hogy a' nagy belül fajokat mindig sűrűbben kell ültetni mint a' kis belűeket, szinte a' már elmondott szabályoknál fogva.

Ha már e' szabályok szerint a' sorok' 's tőkék' helyei ki vannak jelezve, sőt már a' hely' 's föld' minémüsége szerint a' vesszők is előre elkészítve vannak, el lehet a' szőlőt eletni, sima, pattogatott vagy gyökes vesszővel. A' sima vesszőt karó után kell a' földbe berakni, de az sohasem olly bizonyos és célszerű, valamint a' pattogatott vagy gyűrűs vessző sem, mint a' gyökes vessző. Mi nem azért írjuk e' munkát, hogy ismételjük azon mindennapi rossz szokásokat, mellyeknek bármelly szőlőhegyen szemta-

núja lehet az ember, hanem hogy azon módot tanácsoljuk, mit tapasztalásból legjobbnak ismerünk.

Így az életésre nézve egyedül gyökeres vesszőt ajánlunk, de nem úgy, mint azzal sok helyeken bánnak, t. i. a' gyökeres vesszőt karó után teszik a' földbe, mi által annak vékony gyökerei, bármily vigyázattal történjék is a' földbe való rakás, letörnek, elhajolnak 's így sok fáradság füstbe mén; azért is tehát a' gyökeres vesszőt nem karók után, de kátyúkba, vagy, ha a' föld porhó, mély gödrökbe kell elrakni, vigyázni kell azonban, hogy olly fekvése legyen az állandóan neki választott helyen, minő volt az iskolában, mire eddig legjobb vinczellérek sem vigyáztak. Az eljárás ekkép történik:

Midőn szőlőt akarunk eletni, akkor már a' vesszőkről is gondoskodnunk kell, meg kell szerezni a' vesszőket, és pedig jó éretteket, azután azokat oskolába kell berakni; mert ez a' legtermészetesebb módja a' fák' nevelésének; míg a' vesszők az oskolában meggyökeresednek, addig elkészül 's kimivelődik a' szőlőföld, 's így életéshez jó gyökeres vesszőnk van. Mielőtt azonban az oskolából kiszedjük a' vesszőket, mindenik hegyét a' déli oldalon rézsút le kell kevésbé egy késsel vágni, azaz megjegyezni, mellyik oldala volt délnek fordítva, és ez az egyedüli fortély, hogy sikeresen ültethessük el a' gyökes vesszőt; mert a' sima vessző még egy nyáron semmi éghajlathoz sem szokott úgy meg, mint a' gyökes vessző két-három év alatt az oskolában; azért a' sima vessző meg nem érzi a' változást, ha déli oldalával északnak fordittatik is, de

igenis megérzi azt a' gyökes vessző, miután a' déli részen annak mindig nagyobb-, 's nyitottabbak li-kacsai 's rostjai, északi részről pedig szilárdabbak, erősebbek; miután tehát ezen körülményre nem figyelnek a' vinczellérek, azért hiszik, hogy nem olly biztos a' gyökes vessző ültetése, holott azt tudják különben, hogy ha sikerül a' gyökes vessző, előbb fejlík ki tőkére s előbb is terem.

A' gyökeres vesszőket mindig körülbelül olly mélyen kell a' földbe rakni, mint előbbeni helyőkön állottak. Ültetés után meg kell a' vesszőt metczeni, és pedig úgy, hogy ha csak lehet az alsó szem éppen földszint essék, mert így erősebb 's szebb is lesz a' tőke. Ha egészséges az alsó szem, akkor elég egy szemre metczeni, ha pedig gyenge, úgy két szemre. Mintegy öt hétre kedvező időjárás mellett kihajt az új szőlő, mi után meg kell kapálni, melly kapálást midőn befüvesedik ismételni kell, utóbb megtisztítani 's télre befedni.

A' reá következő tavasszal kinyittatván az új szőlő megmetczetik, 's a' rendes időben mint más szőlő megkapáltatik 's tisztittatik, 's ennekutána éppen úgy kezeltek, mint más szőlő.

7. §.

A' szőlőknek különféle mívelés-módjáról.

A' szőlőmívelés' különféle módjainak két leg-főbb jelleme vagyon; az egyik a' lugas-, a' másik a' tőkére való mívelés. Hazánknak sem éghajlata, sem földje nem azonos a' lugas- vagy karfás szőlőmívelés-

móddal, melyet Olaszországban majdnem kizárólag követnek, 's minálunk csak kivételképen gyakorolnak; de nem is lenne tanácsos azt minálunk ajánlani; mert sok bort lehetne ugyan e' mód által természeteni, de minden erő 's tűz nélkülít, 's ekkép borainknak eddigi becsét is elrontanók, azoknak olyan keletők sem lenne mint most van, a' jövőbeni reményünk pedig végkép elenyésznék.

A' szőlő' természetével csak ott fér meg lugasmivelés, hol a' nedvesség elegendő ugyan a' bőven fel és szétnyúlt vesszőknek élelmökre, de a' hol egyszersmind olly forró 's állandó a' légmérséklet, mint Olaszországban; mert csak ott képes a' szőlőgyümölcsre bőven ható nedvességet a' forróság annyira megszűrni, hogy kifejlődhessék a' bor' jóságát eszközö czukor-anyag.

Nem tagadhatni azt, hogy hazánkban is vannak némelly helyeken lugasok, és elég bőven is teremnek, de soha jó bort nem hoznak, s nem hozhatnak, és így a' czélnek meg nem felelnek.

Hazánkban tehát egyedül az alacsony szőlőket lehet ajánlani, azon változással azonban, mint azok a' hely, föld, 's fajok' minémiségéhez képest háromfélékre, oszlanak, ugymint: magasakra, a l a c s o n y a k r a, 's ü l ő k r e. A' magas szőlő, mellynek vesszője 4 láb magasnyira hagyatik akkor, midőn a' szőlőt kötni szokás, olly helyre 's talajra való, melly elég nedvességgel bővelkedik, de egyszersmind a' hol igen forrón süt rá a' nap; mert máskép magasabb vesszőjén több levelekkel bírván mint az alacsony szőlő, levelei által több nedvességet szívbe a' levegőből,

azt pedig már megmagyaráztuk, hogy a' sok nedvesség csak akkor ártalmatlan, ha azt a' nagy melegség képes ellensúlyozni. Továbbá magasra kell mivelní a' szőlőt ott, hol a' földtalaj jó ugyan, de igen mélyen fekszik, 's azt mürvás köves sovány réteg borítja, mi általa' gyökereknek a' tápanyag végett igen mélyen kell földbe behatni; mert a' természet' rendszere szerint, minél magasabbra nő valamelly növény, annál mélyebben hatnak annak gyökerei, így p. o. a körtefa magasabb növésű lévén mint az almafa, gyökerei is mélyebben nyúlnak le a' földbe, a' törpére metezett gyümölcsfáknak mindig kisebbek gyökerei, mint ugyanazon fajoké ha azok terebélyesek. Így tehát a' magasabb növés által a' szőlő' gyökerei mélyebben kényszerítettnek a' földbe behatni, mi által bővebb táplálkozásra találhatnak. Végre a' nagybélű fajokat szinte, különben a' felállított elveknek megfelelő körülményekre ügyelve, magasra kell felhagyni.

Ott hol a' szőlő egypár évig magasra miveltetett, ezen rendszertől egyszerre eltérni, p. o. ülckre, azaz igen alacsony vesszőre hagyni a' szőlőt, ártalmas; e' változás a' szerves működésében sok küzdelmet s' káros következt okoz; mert a' magasabb fajú tőkének több gyökerei, 's mélyebben fejlődtek ki, azok a' nedvességet kölcsönösen 's viszonyosan szívták a' levelek' felszívó edényeivel, 's ugyanazon arányban eszközlötték a' levelek a' nedvesség' elgőzölögését; ha tehát már most a' bő gyökereknek szűken jutnak az alacsony fán a' levelek, 's nem tarthatják meg az arányt az ő felszívó 's kigőzölögtető működésökben, minden esetre szenvedni kell az egész szervezetnek.

Ülő szőlőnek, némellyek törpének, azt nevezik, melyet karó nélkül mivelnek, 's mellynek vesszőjét csak 2 láb magasra hagyják. Ezen mivelésmódnak okai az előbből elmondott ellenkező elvek, azért legczélszerűbb ezen módot nagy partokon, hegyőldalakon, 's sziklás helyeken követni. Itt szinte megjegyzendő, hogy, ha valaki észreveszi, miként jelenleg talán e' szokás szerint mivelvén szőlejét, az meg nem felel az említett szabályoknak, 's a' körülmények magas mivelést igényelnének, egyszerre ne nyúljon e' módhoz, hanem első évben magasabbra, a' másikkban ismét magasabbra hagyja a' vesszőket.

Az alacsony vesszőre való mivelésmód az, melly az elmondott két mivelés-mód között áll, s különösen közép magasságú vesszővel legszokásosabb, de általán véve, nem legczélszerűbb, ha nem az elmondott czélból történik úgy, 's gyakran ellenkezik a' kifejtett szabályokkal. Ezen mivelésmód leginkább olly magas partokba, hegyőldalakba való, mellyeknek talaja szárazabb; mert így a' nap' melege, a' levelek' sűrűsége által mérsékeltetvén, nem fonyasztja a' szőlőt, vagy pedig már fájának magasabb állásánál fogva gyökereit is valamivel mélyebben eresztja a' földbe, hol hamarébb kap nedvességet, 's így azon közép uthoz tartja magát a' szervesműködésben, mellyre valóban helyzetéhez képest szüksége van.

Ezekből látni tehát, milly roppant hiba az hazánkban, hogy a' természet' törvényétől eltérve, vinceszellerjeink vagy fényüzésből mivelik magasra a' szőlőt, mert így szebb a' szőlő, vagy gazdálkodásból alacsonyra, hogy karóra ne kellessen költeni.

II. SZAKASZ.

A' SZŐLŐ-MUNKÁKRÓL.

8. §.

A' szőlő körüli munkának felosztása.

A' szőlő körüli munka kétféleképp osztatik fel ú. m. határozott- 's határozatlanra. Határozott munkának azt nevezzük, mellynek ideje 's módja meghatározva lévén, attól eltérni nem lehet. A' határozott munkák, a' mint azok a' természet' rendszerint egymást követik, követk ezők: nyitás, metezés, első kapálás (vagy lapjázás), karózás, választás, levelezés, kötés (vagy zöld munka), érés alá kapálás (vagy horolás), hegyelés, szüret, karószedés, 's fedés. Ezen munkákat elkerülhetlenül véghez kell vinni a vin-czellérnek, különben ártani fog a' tőkének, ártani a' gyümölcs' 's bor' jóságának, a' mint azt mindig az illető § nál ki fogjuk fejteni.

Határozatlan munkák: a trágázás, bujtásolás, homlitás, döntés, eletés, ójtás, szőlőfoltózás, vesszőszedés, szőlőoskolakezelés, vesszőgyökereztetés, trágakezelés, 's a' szőlő' ellenségeinek eltávolítása. A' határozatlan munkák' bármellyike is éppen olly figyelmet és szakavatottságot igényel, mint a' határozott, csak hogy nem fordul, vagy inkább nem kell annak évről évre előfordulni, és az e' nemű mulasztás nem igen lesz káros hatású a' szőlőre.

Nézzük már most, minden egyes munkát miképen kell véghez vinni, 's miképen felel az meg a' növénytan' szabályainak.

9. §.

A' nyitásról.

A' nyitás első munka tavasszal a' szőlőben, ez határozza már el a' többi reá következő munkák idejét 's némükép a' termés' minéműségét is. Ideje a' nyitásnak akkor van, ha már az időjárásból ítélve, nagy hidegtől félni nem lehet, ha már az alma, 's baraczk fák virágzásra fejlődnek, 's ha már a' szőlőveszszű' nedvessége kezd ugyan felfelé indulni, de még a' működés nem erős, a' bimbók (szemek) nem kezdenek düledezni.

Ha korán kinyittatnék a' szőlő, ártana annak a' hideg; mert a' fedett szőlő kényesebb mint a' fedetlen; ha ellenben elkésznénk a' nyitással, 's ahoz akkor fognánk, midőn már a' tőkében összehúzódottnak érkező 's nedvesség terjeszkedni kezd, 's felfelé már erősebben tódul, úgy a' metezés által arra adnánk alkalmat, hogy ha a' hideg nem ártana is már annak, de a' csapokon való könnyezés által, tulságos nedvességet könnyezne ki a' töke, mi által erejétől, 's különösen már a' termékenységét méhében hordozó anyag' egy részétől is megfosztatnék a' szőlő.

A' nyitásnál vigyázni kell, hogy a' szőlő' szemeit, vagy bimbóit a' munkás a' kapával le ne üsse, és a' vesszőket meg ne sértse; mert ha olly vessző sértetnék meg, melly csapra hagyatik, azaz, melly az új

hajtásokat fogja eszközölni, az arra káros hatással lenne, mint minden megsértés. A' földet jól össze kell aprítani, a' tőkéktől a' sorok között akkép kell élesen felhalmozva összehúzni, hogy a' tőkék úgy álljanak, mintha völgyben lennének, mi által a' levegő a' tőkékhez könnyebben behathat, és az összehúzott föld, szinte a' levegő 's napsugarak által termékenyebbé válik. Nagy hibát követnek el azok, kik úgy viszik véghez a' nyitást 's a' kapálást is a' szőlőben, hogy a' föld soha meg nem forgattathatik elegendőképen, már pedig a' sima kapálással azt tökéletesen véghezvinni nem lehet; holott az, a' kapálás' egyik fő célja, valamint a' gabonatermesztésnél a' szántásnak.

Midőn a' szőlőnyitással foglalkozik a' vinczellér, el ne felejtse egyszersmind, a' tőkének, fent, közel a' föld' színéhez szétterjedt szálgyökeket, rojtjait, vigyázva, hogy nagy sértéseket a' tőkén ne okozzon, letisztítani; mert ezen gyökek, mintán igen fent nőnek, nem tehetnek eleget azon természetszerinti rendeltetésnek, hogy tápanyagot szívjanak a' földből, minthogy igen fent nővén a' felszínhez, a' melegség' erősebb behatása által szívóedényeik összehúzódtak, likacsaik bedugúltak, 's így táplálékukat a' tőkétől veszik, 's azzal a' töké erejét fogyasztják.

10. §.

A' metezésről.

A' fedett szőlőknél a' metezés mindjárt a' nyitást követi, 's így a' metezés' idejét a' nyitás hatá-

rozza meg. Azon szőlőknél, melyeket befedni nem szokás, a' metczés' ideje akkor van, mikor a' fedett szőlők' nyitásának, lehet azonban ezeket korábban is metczeni; mert ha a' szőlőfedés csak a' helybeli körülményeknél fogva történik, (miről a' fedésnél lesz bővebben szó) úgy a' fedetlen szőlőmindig erősebb szokott lenni, azért annak a' hideg nem árt annyira.

A' szőlőt azért kell metczeni: hogy a) a' sebes növésü tulajdonságánál fogva vesszei, erejét ne szívják, b) hogy a' rajta levő vesszők által növéseben olly irányt ne vegyen, melly által művelése lehetlenné válnék, c) hogy a' tökében rejlő 's gyümölcsképző erő a' vesszőre ne pazarlódjon, hanem az a' metczés által viaszorittatván, a' tökére, az ujonnan fejlődő vesszőre 's annak gyümölcse' képzésére maradjon, d) hogy a' töke el ne fejesedjék; mert ellenkező esetben, az olly nagygyá 's terjedelmessé nőne, hogy vagy sok tért 's táperőt kívánna, vagy kis téren művelése lehetetlen lenne, e) végre azért, hogy vesszei' szaporodásának megakadályoztatása által, gyökereinek szaporodása megakadályoztassék.

A' metczést igen éles késsel, 's minél kisebb kell véghez vinni; mert nagy késsel igen bajos a' sűrű vesszők közé bejutni, a' nélkül, hogy vagy a' szem le ne ütődjék, vagy más vessző meg ne sérüljön. Csudálatos, hogy ezt még be nem látták a' vinceszellérek, 's még a' legtöbb helyen e' czélra, igen nagy görbe 's a' fokán vágóval (a' baltát pótló éllel) ellátott késeket használnak, holott czélszerűbb 's olcsóbb is az olly kis görbe kés, mint az ójtó kereteskés, mellyhez baltával (mi úgy is, más haszon

végezt is, minden embernek van) és fűrészszel kell a' vinczellérnek ellátva lennie.

Midőn a' metezéshez fog a' vinczellér, tekintetbe kell venni a' töke' korát és erejét, és azután a' szerint kell a' tőkéről a' vesszőket lemetezni. Az egy éves tőkén csak egy vesszőt, a' két és három évesen kettőt, az idősebben hármát, és az öregebb tőkén addig, míg az jó erőben van, négy szál vesszőt kell csak hagyni, de mindig a' legerősebbeket, a' többit szépen le kell tisztítani, valamint meg kell a' tőkét is, a' legfelső 's többnyire bogárfészkeket fedő kergétől, a' kés' hátával tisztítani; valamint a' tőkének elszáradott vagy ferdén nőtt részét fűrész- 's baltával kell eltávolítani. Ha sok vesszőt hagynánk a' tőkén, nemcsak hogy ereje az által jobban kimerülne, de akadályozva lenne az 'agyról való hajtás, melly a' szőlő' ujitására való növendék, mellyre azonban ha nincsen szükség, úgy is le lehet venni a' tisztítás' alkalmával. Gyenge vagy előregedett tőkén mindig elég két vesszőt hagyni, úgy szinte olly tőkén is, melly előbbeni évben megerőltetett, vagy a' fagy által szenvedett. Sok töke gyakran azért vesz el, mert nem tartják ezen szabályt szem előtt, fagyás vagy megerőtetés után is, csak a' szokás szerint metszik.

Ha már a' meghagyandó vesszők ki vannak választva, és a' többi, valamint a' töke is megtisztítva, a' meghagyott vesszőket is, alúlról, az alsó vagy második szem felett fél hüvelyknyire le kell metezni, a' metezésnek rézsutosan, 's mindig a' szemmel ellenkező irányban, a legnagyobb vigyázattal kell

történni, nehogy a' vesszőnek megmaradott része meghasadjon, mert az igen árt a' szemnek, ha pedig meghasadott, vagy másképp is megsérült a' hajtásra hagyott vessző, tüstint be kell kenni a' sértést ójtó viaszszal, vagy agyagból, szarvasmarha-trágyából, 's mészből készült tapaszszal, melly nem sok fáradtságba kerülő móddal sok szőlőt megmenthetünk.

A' metezésnek azért kell részut esni, hogy azon az esőviz meg ne állapodjék, 's a' vesszőbe ne szivároghjon, mi annak beleiben rothadást okozna, és azért a' szemmel ellenkező irányban, hogy a' vesszőből kiszivárogni szokott nedvesség, a' szemre ne folyjon; mert az a' szemet megvakítaná, 's hajtásra alkalmatlanná tenné.

Némelly helyeken hazánkban a' metszésnél azon szokás uralkodik, hogy majd minden tőkén egy egész vesszőt hagynak, mellyet ív alakra fordítva, végével a' földbe szúrnak, vagy csak egyszerűn meghajtva karóhoz kötnek, az illy vesszőket korbácsnak, borfának, bikásnak, stb. nevezik; de ezen módot semmiképen sem lehet helyesleni, noha az jó termést szokott adni. Azok, kik ezen szokást követik, nehezen tudnák megmondani valódi okát, miért teszik azt, 's miért ad az olly vessző azon tájon, hol így kezelik a' szőlőket, jó termést? oka annak az, hogy a' földtalaj elegendő nedvességgel bír, 's így képes a' gyümölcsözést elősegíteni; de tudjuk már azt, hogy a' hol a' nedvesség bőséges, ott csak úgy teremhet jó bor, ha a' légmérséklet elég forró; tehát lehet, hogy némelly helyeken, ezen kezelés által is terem jó bor, ámde azt csak azon szerencsés körül-

mény eszközli, hogy az olly vesszőket ív formán hajtják le, mi által akadályoztatván a' nedvességnek a' szőlőgyümölcsre való igen bő és sebes hatása, így a' nedvesség mellett, jó borra képessé érhet a' szőlő; ezen felállított elveknek azonban azzal lehetne eleget tenni, hogy a' szőlő' vesszejét kötéskor jóval magasabbra kellene hagyni, ez által utól lenne érve a' czél, a' tápanyagok' bővségéhez képest bővebb termés, és a' jó bor is; és e' mellett könnyebb 's olcsóbb is a' szőlőmunka.

Azon esetben azonban, midőn a' szőlő' ujtását bujtás vagy homlítás által akarjuk eszközteni, lehet, de csak az erős tőkén egy vesszőt hagyni, és csak minden ötödik évben, különben nagyon meggyengül az anyatóke; olly tőkéről azonban, melly nem sima, vagy gyökös vesszőből növekedett, hanem bujtásból, legfelebb csak tiz éves korában lehet ismét bujtást csinálni; mert ha bujtásról bujtást, arról egykét év mulva ismét bujtást csinálunk, ez nem tenne egyebet, mint a' természetet zsarnok módon erőltetni, hogy szabályai' határán tullepjen, 's a' növény' fája elkorcsosodjék.

11. §.

A' lapjázás- vagy második kapálásról.

Azon kapálást, melly a' metezés után szokott következni, gazdasági műszóval lapjázásnak nevezik; mert az által a' halmosan összehúzott föld felkapáltatván, laposan húzatik szét, melly alkalommal ismét földet kell a' tőkék' tövéhez húzni, hogy vala-

mint eddig az, a' mérsékeltebb levegőhatásnak ki volt téve, úgy ezentúl az igen forró napsugaraktól megóvassék; a' földet azonban sohasem szabad magasan hagyni a' töke mellett, hogy az a' töke' fejéhez ne érjen, a' töke' fejét ne takarja; mert a' töke' fejének likacsai, rostjai összehúzottabbak, mint a' gyökéré, hogy a' levegő' viszontagságainak jobban ellentállhasson, ha pedig a' töke' azon része, melly ekkép megszokta a' levegő' erősebb hatását 's napsugarait, földdel takartatik, tüstént más irányt vesz szerves működésében; likaicsai tágulni kezdenek, a' töke' azon részén is, melly földdel fedetik, tápanyagokért akar törekedni, midőn ismét más kapálás' alkalmával eltávolittatik onnan a' föld, megakadályoztatik ezen új életre való fejlődés, visszautasítatnak a' nedvek' itteni működései; mi által okvetlen szenved a' töke, és ez okoz azután rothadást, elgombásodást a' tőkénél. A' téli fedést nem lehet a' nyári fedéssel egynek gondolni; mert télen az jótékonyan hat a' tükére, akkor az csak a' hidegtől ótalmazza, de élete' működésében más irányt nem okoz; mert télen a' töke' élete szunnyadozó állapotban van 's működő eszközei összehúzóvák.

A' második kapálást azon szőlőkben, mellyeket fedni nem szokás, már előbből természetesen meg kellett előzni az első kapálásnak, melly mindjárt a' metezés után történt, 's így eddig a' fedett 's fedetlen szőlő' mivélése között ez volt a' különbség, a' második kapálástól kezdve azonban, már mind a' két rendű szőlő egyformán miveltetik.

Nem lehet eléggé figyelmeztetni a' vinczellére-

ket azon időre, mely a' második kapálásra alkalmas, mert sokszor a' második kapálás oka egyedül a' szük termésnek. Korán végezni a' második kapálást azért nem lehet, mert a' föld még meg nem ülepedett, 's mert a' szőlő' hajtásai még gyengék 's könnyen letörhetnek, de későn, vagy akkor kapálni, midőn a' szőlő virágzik, még veszedelmesebb; azért is e' tekintetben, elmellőzve minden mellékes kérdéseket, akkor kell hozzáfogni a' kapáláshoz, ha már a' vesszők jól kihajtottak, a' kis fürtök látszanak, de a' szőlő még virágzani nem kezd; mert virágzás' alkalmával termékenyülnek meg a' fürtök, mint azt már a' 2-dik §ban elöadtuk, ezen idő alatt a' szőlő békességben szeret maradni; kimondhatatlanul árt, ha akkor, midőn a' szőlő virágzik, 's kifejti szirmain a' hímport, hogy azt a' nőcze bibéjébe fogadhassa, 's az által a' gyümölcs' fogantatását eszközölhesse, nemcsak valami munkát végeznek a' szőlőben, de csak járkálnak is, sőt ha akkor heves szelek, vagy sebes esők járnak; mert az erősebb mozgás előbb leveri a' virág' szirmairól a' hímport, mintsem a' természet' rende szerint a' nőczére hullna, vagy ha leperereg is arra, de nem azon időpontban, midőn az bibéjét megnyitja. Ezen körülmények okozzák tehát, hogy gyakran igen számos fürt marad terméketlen, és alig van egy fürtön egynéhány szem, mit sokan elragyásodásnak mondanak.

Ezen okoknál fogva kell tehát iparkodni, minden módon elkerülni az arra szolgáló okot, sietni kell a' kapálással a' virágzás előtt; némelyek ugyan virágzás utánra hagyják ezen munkát, de ez sem

helyes, mert a' szőlő nem egyszerre, hanem hosszabb ideig virágzik, mi alatt vagy kárt tesznek a' még el nem virágzott fürtökben, vagy kimennek a' kapálásra alkalmas időből.

Hogy a' szőlő nem egyszerre virágzik, ez a' természet' igen böles elrendezése; mert, mint mondánk, az erős szél 's záporosó szinte kárt okoz a' szőlőben a' virágzáskor, ha tehát néha előfordulnak is ez időre ezen elemi csapások, nem teszik végkép tönkre a' szőlőt, csak azon részét, melly fogantatási működését ugyan akkor volt végzendő. Különben az elemi csapások általi károk, a' véletlenség' eredményei, 's azok nem okoznak fájdalmat, mint azok, mellyeket vétkesgondatlanságból magunk okozunk magunknak.

A' mennyire az eddigi munkálatoknál hibát követ el a' vinczellér, azzal még csak többnyire a' bor' mennyiségének árt, de a' következő munkák' hibás véghezvitelével már a' bor' jóságának is.

12. §.

A' karózásról.

Ha a' karózás' célját tekintjük, arra nézve alig mondhatunk egyebet, minthogy az, részint a' végett történik, hogy a' magasabbra felhagyott vesszők' gyümölcsét ótalmazza a' rothadástól, mert a' nélkül a' fürtök lehúznák a' vesszőt, 's ha földre érnének elrothadnának; részint pedig azért, hogy a' vesszőket, kivált az új ültetvényeket, védje a' vihartól, 's a' legázolástól, 's kapával való sértésektől; noha egy könyvben a' szőlőmivelésről azt olvassuk, hogy az a' szőlő-

nek nagy szépséget okoz. Igaz a' szépség, a' rend, a' csíny, mind mivelte izlésre mutat ugyan, minek mi is igen nagy baráti vagyunk, miről már többször írtunk is, de az soha sem fogja egyedül hazánk' szőlőmivelését 's borkereskedését felvirágoztatni; azért mi most elmellőzzük a' szépségeket 's megmaradunk azon téren, mellyen e' tekintetben is csak azt akarjuk megmutatni, mennyire szükséges és mikép lehet hasznos ezen munkálkodás.

A' karózás az alacsonyra mivelte, vagy ültetőknel nem szükséges, sőt elegendő ha csak új ültetésekhez, bujtásokhoz, vagy bujtásnak hagyott vesszőkhöz adunk karót; minek szaporítsuk költségeinket, mi által csak abba a' hibába jövünk, hogy a' magasabbra szaporodott költségeket az erőltetett bővebb terméssel kívánván ellensúlyozni, boraink becsét rontjuk el.

A' magasra mivelte szőlőknek szükséges ugyan a' karózás a' fentebb említett célból, itt azonban még sem a' cél annyira fontos, mint ezen munkának véghezvitele. A' hiba, mellyet a' karózással elkövetnek, majdnem általános hazánkban, mert a) nem vigyáznak arra, melly oldalára ütik a' tőkének a' karót, b) nem vigyáznak a' távolságra, c) az egyformaságra, d) a' karók' minémiségére.

Úgy látszik, hogy ezek nem nagy tekintetre méltó körülmények, pedig még is igen fontosak. Először is, ha a' karó a' tőkének déli oldalára veretik, akkor akadályozza a' melegségnek befolyását a' szőlőre, akadályozza a' ködnek a' nap' első sugarai által való eloszlátását, minfogva abból dér fejlődik. Azért

is a' karózásnál első szabály, hogy a' karók mindig a' tőkének északi részéről veressenek le, mi által azok a' hidegtől is ótalmazták a' szőlőt. Másodszor, nem szabad a' karót közel a' tőkéhez beverni; mert ez által gyökereiben sérelmet okoz, sőt ha a' tőke' fejével érintkezésben van, azt azon a' részen rothasztja, 's taplósítja. Harmadszor, vigyázni kell, hogy a' karózás mindig a' szőlőnek ugyanazon egy oldalán történjék; mert nem csak a' tőke hozzászokik azon részről a' karó' védelméhez 's árt ha onnan ismét más oldalra veretik az, hanem a' gyökerek is azon részen, hol nyugodtabban áll a' föld, jobban kiterjeszkednek, ha tehát olly helyre ütnők a' karót, nagyobb sérelem okoztatnék a' gyökerekben, mint azon részen, mellyen már a' gyökerek is hozzászoktak a' bolygatáshoz, és jobban két felé ágaznak, sőt erősebbek is, mint a' déli részen.

Végre negyedszer, a' karók' minémiségére is kell vigyázni annyiban, a) hogy a' karóknak, bár milly fából legyenek is, nem szabad nyerseknak lenniök, minek elmellőzése, egyszersmind a' karó' tartóságának eszközlése végett is, a' karók' végeit jól meg kell perkelní, és pedig azért, mert a' nyers karó több nedvességet tartalmazván magában, előbb indul rothadásnak, mint a' száraz karó, és ez által a' szőlőtőke' azonosságánál fogva, a' tőke' gyökereinek nem kedvező gőzt terjeszt a' földben, holott a' megperkelt karó nemcsak hogy tovább tart a' földben, de a' rajta levő szénporok által, bár igen kis részben, de igen jó trágyaszert szolgáltat a' földnek. b) a' karóknak soha sem szabad a' szőlővesszőknél magasabbaknak

lenni; mert az által habár kis mértékben is de mégis árnyékot okoznak a' szőlőben.

A' mi a' szőlőkarózás' idejét illeti, azt mindig első kapálás után legcélszerűbb véghezvinni; mert ekkor még a' hajtások nem olly nagyok, mint választáskor, azért is ekkor szabadabban lehet azok között a' karót helyre ütni, a' nélkül hogy a' fürtökben sérelem esnék.

Midőn szőlőkaróról szólunk, lehetetlen elmélnünk, hogy ne figyelmeztessük vinczelléreinket, miként valóban itt lenne már az ideje, hogy a' szőlőkarókért kiadott pénzt meggazdálkodnák, és magok nevelnének karókat, mi legcélszerűbben eszközölhető akácza' ültetése által. Az akáczfát legkönnyebb tenyészteni, mindennemű fák között leg hamarébb nő, földre, éghajlatra nézve pedig legkevésbé kényes, és e' mellett az akácza' a' legjobb szőlőkarót adja. Mennyi hasztalan árok, szőlőgyep 's. t. b. van hazánkban, hol akáczfát lehetne ültetni, 's az által időről időre ritkúlani kezdő erdeinkben napról napra mutatkozó faszükségen segíteni.

13. §.

A' választásról.

Hazánk' legtöbb, 's legnevezetesebb szőlőhegyein megfordulván, azt tapasztaltuk, hogy semmi munkánál sem uralkodik olly különböző szokás, mint az úgynevezett zöld munkánál. Sok helyeken a' zöld munka, négy, különböző időszakban véghez

vitt munkából áll, ú. m. választás, kacsozás, kötés, és hegyelésből. A' választást némelly vidéken már a' lapjázás előtt viszik véghez, és ha a' szőlő igen erős növéssé, 's talajra bő nedvű, úgy nem felesleg, ellenben más esetben káros is; mert a' szőlővesszők' koráni megritkítása a' nedvességet előbb szorítja vissza a' tőkébe, mintsem az a' keringési rendes folyamatjában a' melegebb napok által segítették.

Mi mindenütt figyelemmel kísértük az okokat, a' következéseket 's a' természet' törvényeit is, melyek a' szőlőmunka' ezen részénél is irányt adhatnak, sőt a' különböző eljárásra nézve késéreteket is tettünk; minek következtében, legczélszerűbbnek találtuk a' zöldmunkát két részre osztani; u. m. választásra 's kötésre; és egy mellékes részre a' levelezésre, mi a' tisztogatással van összeköttetésben.

A' választást akkor kell a' szőlőben véghezvinni, ha már elvirágzott; mert már elmondottuk mi káros következése van annak, ha a' szőlőben akkor bár milly munka történik is, midőn az virágzik. A' választás' célja az, hogy a' tökeről eltávolittatván a' felesleges vesszők, az által a' meghagyottak több erőt kapjanak, 's mind magok, mind pedig a' gyümölcs jobban képződjék; de miután a' vessző' lemetezésével nem minden nedvesség foly a' megmaradott vesszőkbe, hanem egy rész a' tőkékre ismét visszatódul, az által maga a' töke is erősödik.

A' vinczellérnek gondoskodni kell, hogy a' választást ügyes és értelmes munkások vigyék véghez, nem apró gyermekek, mint sok helyeken szokás; mert a' választás határozza meg egy részben mindig a'

jövő termést. Minden egyes munkásnak tudni kell, hogy egy-egy tőkén csak két vagy három és ha erősebb négy vesszőt lehet hagyni, mellyen gyümölcs van, úgy a' gyümölcshezó vesszők' arányához, s' a' töke' erejéhez képest, a' legszebb 's legerősebb gyümölcstelen vesszőkből is kettőt hármat; mert nem kivétel nélkül ugyan, de általában a' most gyümölcstelen vesszőkről fog a' jövőben hajtani leginkább a' gyümölcshezó vessző, és ez csak a' természet' bölcsgondoskodási rendszerére mutat, 's ebből látni hogy a' gyümölcskészítés 's fejlődés a' természetben már egy évvel előbb jön számításba, így van a' bimbókkal is, mellyeket a' levelek védelmeznek (miről a' 14 §ban lesz szó), de erről kevés vinczellér akar gondolkozni.

Midőn a' fölösleg vesszők, jó éles késsel a' tőké-ről lemetcetzetnek, igen hasznos a' sebhelyeket fátapasszal, mint már a' metczésnél említettük, bekenni, vagy legalább sárral; mert nemcsak hogy sok nedvesség vész el a' sebhelyeken, de már ekkor melegebbek lévén a' napok, a' nap' melege is erősebben hat a' sebzett tőkére.

Valóban vétkes szokás, a' választást gyermekekre bízni, úgy a' fölösleges vesszőket kézzel letördelni, mi által még nagyobb sebek támadnak, de ha már csakugyan kézzel töretnek is le a' vesszők, legalább a' sebhelyek kenetnének be.

Választás alkalmával, a' szőlővesszők' végeit elcsípni nem kell, ha csak már el nem érték a' kellő magasságot, akkor is csak a' meddő vesszőkön; mert ha a' vesszők' végei korán elmetcetzetnek, vagy lecsi-

petnek, úgy a' fa képzésére szükséges nedvesség visszafordul 's azt okozza, hogy a' töke' fejéből, vagy a' vesszők' oldalairól is, új fattyúnövések fognak indulni, mi által csak ismét munkánk szaporodik; mert azokat újra le kell szedni, egyszersmind tökéink is elerőtlenednek.

Olly helyeken, hol a' zöld munkát négy részben, 's négy külön időszakban viszik véghez, a' választás után bizonyos időben következik a' kacsolás 's úgy a' kötés — A' kacsoláskor a' vinczellérek az oldalhajításokat 's kacsokat tördelik le; de miután ezt nem tartjuk czélszerűnek, — 's miután ezen munkánk által nem czélunk, a' szőlőmivelés' különféle módját leírni, s így egy elbeszélést adni, hanem egyedül csak azon rendszert ajánlani, melyet a' fivészteni szabályokkal leginkább megegyezőnek, 's tudományos vizsgálódás 's tapasztalás után legjobbnak ismerünk, — azért által meggyünk a' kötésre.

14. §.

A' kötésről.

Szerintünk ezen munkával egyszerre kell végződnie a' kacsolásnak 's hegyelésnek is, noha némely-lyek, mint már említettük, mindent külön visznek véghez.

A' kötés' ideje akkor van, ha már a' szőlőfürtökön a' szemek jól megnöttek, 's a' fürtök vizirányos állásukból lefelé fordultak, de még a' kanikulai forró napok be nem álltak.

A' kötéshez már jobban lehet fiatal leányokat, fiúkat alkalmazni, mint más munkához; mert itt csak arra kell vigyázni a) hogy minden vessző' hegye egyforma magasságban vágattassék el, b) hogy a' szőlőfürtök a' vesszők közé be ne köttessenek, c) hogy a' fattyú hajtások, valamint kacsok is, a' vesszőkről lemetczettessenek, d) hogy a' vesszők becsületesen köttessenek a' karókhoz, e) végre hogy a' bujtások 's borvesszők különös figyelemmel köttessenek egy egy karóhoz.

Valamint a' választásnál még nem hasznos a' szőlővessző' végét letörni, úgy itt már okvetlenül szükséges. Sok helyeken azon hibás szokás uralkodik, hogy a' vesszők' végeit csak megcsavarják, 's visszafordítják. mi által semmikép nincs elégtéve azon szabálynak, mellynek alapja a' vessző' vége' letörése, miután a' nedvesség, habár gyengébben is, még is csak kering a' lecsavart részekben is, de ezen rajta hagyott később elfonnyadott vesszővégek a' szüret' alkalmával is csak akadályul szolgálnak.

A' vesszők' végeinek letörésénél figyelembe kell venni azon szabályokat, mellyeket már a' 7-ik §-ban említettünk, már előre tudnunk kell, minő a' földnek talaja, ezért 's a' már megenlített körülményeknél fogva, magasra, alacsonyra, vagy ülő tökére miveljük e' szőlönket, és így ezek szerint kell a' vesszőkét, a' szükséges magasságban lemetczeni; mert valóban igen nagy hiba hogy erre nincsen tekintet, valamint hiba az is, ha a' kötés' alkalmával a' levelek megritkítátnak; mert ismervén a' szőlő' füvésztani szerves működését, tudjuk hogy táplálékának egy

fő részét levelei által szívja magába, mit eléggé bizonyít a' levelek' sebes fejlődése 's szapora növése, miből észrevehetjük, hogy az leginkább azért történik, hogy a' mint a' szőlőtőke megkezdí életmunkásságát, 's növésnek eresztí vesszeit, úgy mindig több és több táplálékra lévén szüksége, legyenek eszközei 's felszívóedényei a' levelek által, mellyek által megszerezhesse magának a' bővebb tápszereket; ha tehát a' levelek kötésekor igen megritkíttatnak, okvetlenül károsan kell annak hatni, mind a' vesszőfejlődésre, mind a' gyümölesre.

A' levelek' megritkítása ugyan azért történik, hogy a' gyümöles' érése elősegíttessék, a' nap' sugarainak nagyobb hatás engedessék, 's az ezen célznak meg is felel de csak az öregebb tőkéknél, hanem annak ideje nem a' kötés' alkalmával van, miről a' 17-ik §-ban többet szólunk.

Tudjuk már az előadottak után azt, hogy a' szőlővessző azért nő olly sebesen, mert a' nedvesség, természetí alkotásánál fogva, igen sebesen tolódik felfelé, de tudjuk azt is, hogy a' vesszőben levő nedvesség leginkább csak a' 'faképzés' anyagát hordja magában, 's az sokkal hígabb, mint az, melly gyümölesképzés - különösen a' gyümölesben a' 'czukoranyag' kifejtésére szükséges; valamint tudjuk, hogy a' gyümöleshezó szemekben (bimbókban) már egy év előtt készülnek, szűrődnek, az e' célra megkivántató nedvek. E' szerint tehát könnyen eltalálhatjuk, hogy ha a' gyümöleshezó vessző' végét le nem törjük, a' fátápláló nedvek, mindig felfelé és pedig sebesen felfelé iparkodván, a' gyümölesel csupán ezen híg nedvekből,

mellyek egyrészben szinte megkívántatók, közlenek; holott a' gyümölcs' érésére máskép szűrt nedvekre is van szükség, különösen a' czukoranyag' kiképzése a' levelek' felszívó edényinek működési hatásán kívül, leginkább még az által is elősegítettik, ha a' vessző' vége le van törve, mi által, a' sebesen felfelé törekedő nedvesség visszafordúl, 's a' gyümölcsben találkozáván az ismét feltolakodó nedvességgel, a' nap' melegének hozzájárultával elősegíti a' czukoranyag' kifejlését.

Ha ezen szabályokat figyelemre méltatjuk, könnyen kitalálhatjuk, miként lehetne még a' kötés által segíteni, hogy a' szőlőgyümölcsben a' czukoranyag minél inkább kifejlődjön 's ekkép boraink' jósága növekedjék. A' mód egyszerű, mire felhivom a' vinczellérek' figyelmét. Francia országnak némelly részeiben, hol t. i. a' föld 's éghajlat nem annyira kedvező a' vinczellérek' igényeinek megfelelő bortermesztésre, a' szőlőket nem fenálló karókhoz kötik, hanem minden harmadik, negyedik töke után vernek le egy karót, ezekre azután kötnek keresztül, vizerányos állásban vékony léczeket, vagy erősebb fűz, és egyéb favesszőket, mellyre azután akkép kötözik a' szőlővesszőt, hogy ne felfelé hanem vizerányosan álljon, mi azon czélból történik, hogy a' nedvességnek felfelé való sebes menete mérsékeltesse.

Ezen módot azonban legczélszerűbben úgy lehet megközelíteni, 's a' fentebb elmondott szabályokat követni, ha a' gyümölcshezó vesszőket, minden két legközelebbi tőkéről összevesszük, 's azokat ív formán egymáshoz összehajtjuk 's úgy összekötjük; így az egy töke' vesszeje a' másikat fogja tartani; és

miután azok ív formán fognak összeköttetni, az által azt nyerjük a) hogy a' töke körül bátran dolgozhattunk kapával, b) hogy így nem kell annyi karó, és c) hogy az ív formára hajtott vessző még jobban megfelel a' nedvesség-szűrésről mondott czéloknek, mint ha az vízerányosan áll, mit eléggé bizonyít azon figyelemre nem igen méltatott körülmény, hogy ott, hol korbácsokat, bikásokat, vagy borvesszőket szoktak hagyni, és a' hol illy vesszők ív formán meghajtva végeikkel a' földbe dugatnak, többnyire jó borok szoktak teremni, különösen pedig az illy vesszőkön igen jó borra alkalmas szőlő terem, azaz jó borra alkalmassá fejlődik, az illy kezelés mellett, (nem gyanítva) elősegítettérés által.

15. §.

A' harmadik kapálásról.

A' munkasorozatban a' kötést ismét kapálás követi, melly a' nyitást is ide számítva már harmadik. Ezen kapálás' czélja az' hogy a' föld megbolygatódjék, egyszersmind a' fü, mi a' szőlőnek igen ártalmas, kiirtassék. Ha a' többi munka később történt a' szőlőben, és pedig annyira, hogy még a' szőlő el nem füvesedett, akkor a' harmadik kapálást legjobbérés alá tenni, azaz akkor kapálni, midőn már a' szőlő puhulni kezd; de forrókanikulai napokban nem szabad kapálni; merta' töke' gyökerei, mellyeken a' szívóedények igen tágak és nyitottak, a' nagy meleg' hirteleni behatására likacsaikat összehúzzák, a' nedvesség-

forrást megváltoztatják, és ez által a' levelek' elfonnyadása következik.

Azon esetben, ha a' szőlő elfüvesedett, 's a' rendszeres kapálási időből a' vinczellér kifogyott, vagy gyomlálással, vagy horolással kell a' kapálást kipótolni; innen van az, hogy a' horolást némelyek egy egészen különmemű 's elkerülhetetlen munkának tartják. Mi szinte külön szakaszban szólunk a' horolásról, mivel a' kapálástól különmemű munka, de nem elkerülhetlenül szükséges.

Mielőtt azonban a' kapálástól más munkához mennénk által, meg kell említenünk, hogy a' kapálás csak úgy sikeres, ha a) a' földet jó apróra vágatjuk, 's megkevertetjük; mert a' nap, levegő, 's nedvesség csak így hathat be tökéletesen a' földbe, hol a' tápanyagoknak ekkép kell kifejlődni, és mert csak az apró kapálás által lehet a' kisebb gyökerű gyomot is kiirtani, és csak a' föld' megforgatása által lehet a' füvek' gyökereit a' nap' sugarainak kitenni, 's így kiirtásukat előidézni, b) ha az olly vigyázattal történik, hogy sem a' tökéken, sem pedig a' fűrtöken semmi sérelem se történjék.

Ezen kapálás' alkalmával már figyelemmel kell lenni a' szőlőfűrtökre is; már ekkor szükséges az igen alant nőtt fűrtöknek a' kapával egy kis gödröt, fészket csinálni, hogy a' földre ne érjenek; mert ha bár Burgundiából, Bordeauxból, a' Rajnától 's. t. b. hozatunk is vinyegéket, ha gyümölcsük érés közben a' földhöz fog érni, soha sem szűrünk azokról jó bort, sőt az olly fűrtök, mellyek a' földet érik, vizes nyálkás, 's minden tűz 's erő nélküli anyagot bírván legin-

kább, a' nemesebb fürtökből sajtolt nedveket is megrontják.

16. §.

A' horolásról.

Ezen munka néhol rendesen szokásban van, azonban ezt csak akkor szükséges tenni, ha a' harmadik kapálás korán történt, 's így a' szőlő igen elfüvesedett, vagy ha a' harmadik kapálást a' szárazság miatt lehetlen volt véghez vinni.

A' horolás nem egyéb, mint a' földnek felszínén való levakarása, legyalulása, mi végre a' horolást többnyire kasza formára, vagy pedig olly formára készült kapával, mintha félig el lenne törve (igen széles élével) szokták véghez vinni.

Czélja ezen munkának a' szőlőt minden gatzól megtisztítani, és a' mennyire nagy szárazságokban a' szőlő' földje is igen megszokott repedezni, a' föld' színről összevakart földdel a' repedéseket betakarni; és ha csakugyan meg van a' föld repedezve, kivált ha ez már a' harmadik kapálás után történt, valóban megbecsülhetlen a' haszna a' horolásnak; mert a' nagy szárazság nem azért árt ám a' szőlőnek, hogy elvonja a' tőkéktől a' nedvességet, hiszen a' töke' gyökerei mélyen behatnak a' földbe, hol találnak nagyobb szárazságban is nedvességet; de sem azért mint némellyek hiszik, hogy a' hőség (azaz forróság) megütötte a' szőlőt, elperzselte a' levelet; hanem azért, hogy megpattogott a' föld, 's annak nyílásain erő-

sebben behatott a' levegő, 's forróság, mi által a' szőlő gyökereinek likacsai összehúzódván, a' nedveség forgását megváltoztatta, és az okozta a' levelek' elfonnyadását, összezsugorodását, 's az okozta a' szőlő-gyümölcsnek apróságát, 's azt is, hogy ki nem fejlődhetik egészen, meg nem érhetik tökéletesen, 's nem adhat jó bort, sőt a' jövő évbeni szűk termésnek is gyakran ez is az oka.

Így tehát, a' mennyire gyakran a' rendkívüli száraz 's forró nyár illy csapásokkal fenyegeti szőlőinket, csak azon véletlennek köszönjük hogy el-mellőzzük a' csapást 's károkat, ha éppen a' harmadik kapálással elkészünk, 's azzal azután behúzzuk a' repedéseket, vagy ha meghoroljuk szőlőinket ; ám de hány vinczellérnek jut eszébe, hogy mikép eszközöl munkájával hasznot magának, 's mi okból teszi ő a' végbe vitt munkát? vagy csak azért teszi azt, mert öreg apja is úgy tette.

Mi tehát a' horolást nem tartjuk elkerülhetlenül szükségesnek, de a' felebb említettek után gyakran igen hasznosnak.

17. §.

A' tisztogatásról.

A' tisztogatás általános kifejezése alatt, értjük úgy a' vesszőknek, valamint a' földnek tisztogatását is. Ezen munka magában véve nem nagy tekintetre méltó, és úgy látszik mintha csak ráadása lenne a' többi munkáknak ; mivel a' szőlővesszőt már kötés-

kor is megtisztogattuk, 's már most a' kevésbé kisértő fattyúhajtások nem sokat fognak ártani, úgy szinte a' föld is meg lévén a' kapálással tisztítva, a' netalán felverekedett fű nem fog már sokat ártani szőlőnknek: mégis ezen munka szinte olly fontos, mint más egyéb munka, és elmulasztása felette káros, csak hogy nem olly költséges mint a' többi munka, nem kíván annyit; minfogva, annál is inkább iparkodni kell azt végrehajtani.

Tisztogatásnak az ideje akkor van, midőn már a' szőlő érik, 's midőn már a' harmadik kapálás után a' fű ismét felverte magát a' szőlőben, 's midőn az már most sok tekintetben legártalmasabb. Bajos ugyan a' szőlőben akkor már napszámosokkal dolgoztatni, midőn az érik, de itt nem is szükséges sok munkás, nem kell napszámos, elég arra egykét megbízott egyén 's a' vinczellér.

Czélja a' tisztogatásnak az, 1) hogy a' szőlőveszők' levelei megritkittassanak, de csak ott, hol azt a' gyümölcs megkívánja, 's így a' nap- 's meleg levegőnek a' fűtőkre szabadabb befolyás engedtessek. Vigyázva kell a' leveleket lekobozni, és csak a' vessző felső végéről, mert a' vessző aljáról igen ártalmas a' levelet leszakítani; mert tudjuk azt, hogy a' levél szára alatt van a' szőlő bimbója, és pedig azért hogy a' levél annak védelméül szolgáljon, egyszersmind, hogy a' levél által beszítt tápanyaghoz mindjárt akkor hozzájuthasson, midőn még az meg nem osztotta legnemesebb részeit (erejét) a' vesszőben levő nedvekkkel, ha tehát az alsó levél lehullása előtt leszakittatik, (mint már mondtuk) az alatta levő bim-

bóból jövő évre fakadó vessző terméketlen lesz; 's ezt tudván átláthatjuk hogy a' tisztogatás is milly fontos dolog. A' fiatal szőlőtökének vesszeiről nem kell a' leveleket leszedni; mert azok még gyengébbek lévén szükségök van a' forró levegő' mérsékletére.

2.) Hogy a' netalán a' kötés' idejétől fogva kisarjadzott fattyúhajtások leszedessenek, mit sok helyeken hegyelés név alatt szoktak véghez vinni.

3.) Hogy a' szőlőtőke körül levő fű kikoboztassék; mert a' fű nem csak az által árt a' szőlőnek, hogy árnyékban tartja a' fürtöket, és hogy a' földből a' szőlőnek szükséges tápanyagokat szinte kiszívja, de az által is, hogy gyakran erős szagú növények találkozáván köztök, azoknak kigözlögött bűdös szagát a' szőlő magába veszi, és ha annak következését a' jó érett szőlőn nem lehet is észre venni, a' kifacsart muston kivált forrás után igen is megérzeni, és így sokszor a' bor' hecsét illy kellemetlen szag rontja meg.

Több próbák tétettek már olly töké' termései-vel, mellyek' közelében bűdös füvek nőttek, vagy mellyek alatt bűdös, 's még meg nem ért trágya volt, vagy mellyeket a' szőlőérés ideje alatt füst csapdosott meg; ezen töké' termései külön csavartattak ki egy kis edénybe, 's ott mentek keresztül az első forráson, melly után mindig kellemetlenül lepte meg a' kóstolót azon szag, mellyet az illy szőlő magába szítt. miből világos, hogy illy megvesztegetett bűdös szőlő fürtök' nedve a' nemesebb izü fürtök' nedvét is megrontja.

4.) Végre a' tisztogatás alkalmával, még egy-

szer kell megvizsgálni azon fürtöket, melyek a' földhöz közel állnak, 's ha a' kapálás' alkalmával csinált gödröcskék már betúródtak volna, kézzel kell azokat újra kikotorni, hogy szabadon függjön a' fürt, és sehol ne érje a' földet; mert különben nem csak, mint azt a' 15 §-ban említettük, vizenyös 's betegségekre hajlandó nedv fejlődik a' gyümölcsben, hanem el is rothad, 's így termésünk vagy becsében vagy mennyiségében veszít.

18. §.

A' szüretéről.

Midőn az elsorolt munkákat elvégezte a' szőlősgazda, az apróbb foglalkozásokat nem érintve, miről a' 31-ik §-ban leend szó — gondolati egyedül a' szüreten függnék, mint mellynek eredményétől várja eddig tett fáradságainak jutalmát, 's költségeinek pótlását; és vajmi nagy öröme lehet a' szőlősgazdának, ha Isten az ő iparkodását, szorgalmát, és ügyességét jó terméssel áldotta meg.

Ám de milly különbözőleg értelmezik még jelenleg hazánkban a' jó termést; sokan csak akkor dicsekednek jó terméssel, ha már edénnyel sem győzik magokat, és ha már a' lúgzókat is hordókká kell graduálniok, azzal mit sem gondolnak, ha azután 3 — 4 váltó forinton kell eladni akóját horaiknak, 's nem veszik számításba, hogy a' szüretelési költség, a' sok edény, sajtolási 's egyéb munka, mennyivel több, mint a' szűkebb de jó termésnél. Igaz biz az,

hogy csakugyan öröm az a' bö termés, de csak úgy ha jó is a' termés, mert csak akkor hasznos az; jó termés pedig csak akkor van, ha erős zamatos, egészséges, tartóságot ígérő, 's így kereskedésre alkalmas bor terem; mert csak illy termésből reménylhetünk legtöbb jövedelmet.

Lesznek, kik azt fogják mondani, hogy mikor bö termés van, akkor többnyire jó is a' termés, mit az 1834-ik évben is tapasztaltunk; és ezt tagadni nem lehet; de ám az a' természet' műve, és egészen másképp van az azon bö terméssel, mellyet az ember erőltető metzés, bö trágyázás, 's más hasonló módok által idéz elő; mert az illy erőltetett bortermésből soha, de soha sem lehet jó bort szűrni. Azért tehát hogy borainknak a' külföldön keletet 's illő magas árt szerezzünk, mindig csak a' jó 's nem éppen bö termésre kell törekednünk; azonban nem kell elhanyagolni szőleinket, sőt a' már előadott, 's előadandó művelési módok által, mindig a' kellő termésre kell törekednünk, csak, nem uzsorás módon kiereszszakolni azt; és ha Isten jó 's bö terméssel áld meg, azt hálával kell fogadnunk; mert az csakugyan nem a' miszorgalmunk' jutalma, hanem Isten' kegyes adománya.

Miután a' tapasztalásból tudjuk, hogy ha a' termés bö, 's e' mellett jó is, még is igen olcsón kelnek boraink; czélunk itt azon módot előadni: a) miképen lehet, a' szüreti foglalkozás által oda irányítani a' dolgot, hogy habár jó is a' termés, de csekély árnál fogva keveset jövedelmez, hogy akkor még is, magasabb árra emeljük borainkat, 's több jövedelmet

nyerjünk, b) mikép lehet, rosszabb termésű borainkat is a' szüret által jobbakká tenni, és azok' csekély árát magasabbra emelni. Egyáltalában czélunk: az eddiginél nemesebb, 's jobb borok' termesztésére, 's az által hazánk' jó hírének emelésére vonni az értelmesebb szőlőbirtokosok' figyelmét; azért valamint az eddig előadott munkálatoknál, mindig kiemeltük azon pontokat, mellyek a' növénytan' 's vegytan' szabályai' alapján tett tudományos vizsgálódások 's kísérletek szerint, kitűzött czélunkhoz vezetnek; úgy lehetetlen a' többi teendők' előadásánál, különösen a' szüreti foglalkozásoknál is, elmellőznünk azokat, mikre a' vinczelléreknél leginkább figyelmeznünk szükséges. Azért tehát minden szabályt, mellyet a' szüretnél megtartani kell, a' következő pontokba foglalunk:

1ör. A' szürethez csak akkor kell hozzáfogni, ha a' szőlő már tökéletesen érett, és pedig nem csak növénytani, de vegytani tekintetben is. Növénytani tekintetben érett lehet ugyan a' szőlő, midőn t. i. az eléggé puha, színes, a' szájiznak édes, a' gyümölcs' magja kemény és sárgás; de, hogy annak levéből magasabb igényeinknek megfelelő bort készíthessünk, szükséges vegytanilag is érettnél lennie, az az, ki kell abban tökéletesen fejlődve lenni a' czukoranyagoknak, fel kell abban oldva lenni a' gyántás részeknek, 's aze' tekintetbeni érettség' azon fokán kell állnia, midőn a' vizes részek abból a' kívánt mennyiségig elgőzölögtek; mert csak ekkor lehet még a' legjobb fajszerűkön is tüzes, zamatos, tiszta, 's tartós bort szűrni.

Hazánkban eddig boraink' becsének leginkább

a' korán való szüreteléssel ártottunk, ezen hibát már több községek, sőt azelőtt az ország' Rendei is észrevették, minfogva rendeletek 's törvények által orvosolni is iparkodtak azt, de a' siker mindeddig elmaradt, és azt hisszük, hogy leginkább azért, mert a' rendeletek 's törvények nem voltak eléggé okadatolva, nem voltak a' szőlőbirtokosok felvilágosítva, miért káros a' korán való szüret, 's miért hasznos a' kései szüret, de egyszersmind azért is, merta' törvényeknek nem volt meg a' szükséges kelléke: a' végrehajtás' eszköze 's az áthágás' súlya; végre ellene állt a' hasznos törvényeknek, a' tudatlanságból fakadó azon általános panasz, melly annyi ezer torokból kétségbe ejtő hangon kiálta: jaj szüreteljünk már, különben elrothad, megteped, elvész a' szőlő, 's nem lesz mit hordainkba szűrniünk. És valóban ezen előítéletet legyőzni nehéz lesz hazánkban a' törvényeknek is, noha annak elébb utóbb be kell következni, 's bizonyosan a' magas kormány ebeli hivatását érezvén, fog is czélszerűen gondoskodni.

Hanem addig is, míg e' bajt a' törvények czélszerűen orvoslandják, a' miveltebb szőlőbirtokosoknak kötelességök, ön hasznuk végett is, szorosan ragaszkodni az itt felhozott szabályokhoz, és így a' példák által a' szomszédokat is jobb utra vezetni.

Hogy pedig szabályszerű idejét a' szőlőszedésnek eltalálhassuk, figyelmezní kell a' következőkre: a) hogy a' szőlőszemek mint mondánk ne csak puhák, édesek, és színesek legyenek, hanem azok' nedvének némileg ragadósnak is kell lenni, és csak ez a' jele, hogy a' gyántás részek fel vannak ődva, b) a'

magnak a' hústól könnyen elválónak, c) a' fürtök' czipkáinak, vagy kocsányainak megfásúltaknak; mert míg a' kocsányokban csak némi elevenséget látni is, addig a' nedvesség mindig keringésben van ott, addig folyvást tolódik a' szemekbe is a' nedvesség, melly a' czukoranyag' tökéletes kifejlődését, 's a' nedvesség' elgözlögsét gátolja. A' levelek' lehullása nem éppen jele a' szőlő' érettségének; mert a' levelek gyakran dér' következtében előbb lehúlnak, mint mielőtt a' nedvességnek a' kocsányokon keresztül való keringése megszűnne.

Franciaország' jelesebb bortermő hegyein, ha a' szőlő' érésére kedvezőtlen idők járnak, a' fürtök' czipkáit megcsavarják, hogy ekkép a' nedvesség' forgása a' szőlőfürtökben gátoltassék 's az érés előmozdítassék, és ez valóban czélszerű, de csak akkor, ha különben már a' fürtök a' növényi érés' idejét elérték.

Ha tehát a' szürettel addig várunk, míg a' szőlő az érettségnek itt elmondott fokára jut, vagy ha annak érését ekkép elősegítjük, úgy boraink mindig 50% el jobbak lesznek 's többet fognak érni, és azután nem jövünk olly esetben, hogy midőn hordóval sem győzzük termésünket, még sem kapunk annyi jövedelmet, mint a' kisebb terméskor, de jobb borainkért; sőt e' szerint attól sem kell tartanunk, hogy azon években, midőn szűk termés van ugyan, 's ekként lehetne ára a' bornak, de mivel véletlenül éppen rosszabb a' termés, tehát ismét nincs semmi ára; mert így sokkal jobbak lesznek boraink 's tehát jobbára is lesz azoknak, kivált pedighamég a' szü-

ret' egész kezelését olly móddal 's gonddal vissziük véghez, mint itt előadjuk.

Előre képzeljük, miként lesznek, kik azt mondják: jó lenne ám várni a' szürettel ha el nem rothadna addig a' szőlőnek fele; miigen természetes ott, hol egykét kapás szőlő, olly különböző fajokkal van összezavartan, minden rend nélkül ültetve, hogy soha sem tudná eltalálni az ember a' szüret' idejét; mert midőn a' korán érő fajokat szedni lehetne, a' késeiek még éretlenek, 's azok megrontják a' borkat, ha azok' megérését várjuk, elvesz a' koráni faj' termése. Ezen bajon azonban az ültetés által akkép lehet segíteni, hogy külön részekbe, osztályokba vagy sálakba kell ültetni a' külön fajú szőlőket, és így azokat külön időben lehet szüretelni, vagy csupán olly fajokkal ültetni ki a' szőlőt, mellyeknek érésideje igen összevág.

A' mostani zavart fajú szőlőkön pedig oskola által lehet annyira segíteni, hogy a' fajok' érésidejét legalább közelébb hozzuk egymáshoz, de semmi sem áll ellent most is, hogy a' kínálkozó haszon végett kétszer ne szüreteljünk.

2or. Szedés' alkalmával, minden éretlen, rothadt, penészes 's tökéletlen fürt, külön puttonyba, azután külön kádba jöjön 's annak mustja külön hordóba szüressék, és csupán a' jó érett, tiszta 's tökéletes fürtöket kell az első rendű borra használni. Sőt nem elég, hogy a' szedés' alkalmával válogattassanak ki a' bor' jóságának ártalmas fürtök, hanem a' puttonyokból elébb, egy szedőasztalra kell a' szőlőt ki-

önteni, 's ott gyermekek által még egyszer meg kell válogattatni, mielőtt a' kádba öntetnék.

Illyen asztalnak egypár közönséges hosszú gyalult deszkából kell készülvén, és jól összeeresztve lenni, hogy a' szőlő leve át ne szívárogyon rajta, a' szélein körül, két vagy három hüvelyknyi magas prém legyen, nehogy a' szőlő róla lehúlljon; az asztal egyik végén a' prémen másfél láb nyílásnak kell lenni, mellyen a' szőlő a' kádba lehúztatik, és a' mellyen a' széttörött szőlőszemek' nedve is leszivároghasson, és így az asztal ezen végével egy kád felett, különben szabadon álljon, hogy a' munkások körülállhassák.

Ha termésünket így fogjuk szüretelni, akkor bizonyos, hogy bár milly legyen is az év, mindig lesz jó 's kereskedésre alkalmas borunk, ha pedig különben is jó minéműségű a' termés, úgy azt még sokkal jobbra tehetjük, 's olly magas árra emelhetjük, mint a' minőn a' külföldi borok kelnek. Az igaz, hogy illy kezelés mellett, mindig kétféle, ú. m. nemesebb és rosszabb minéműségű borunk lesz, de népünk' jellemét, 's nemzeti szokásainkat ismerve így is kellene lenni. Hazánkban a' borfogyasztás igen nagy, különösen sok fogy az egyszerü falusi korcsmákon, a' hol nem keresik a' zamatot, nem a' tisztaságot, 's egyéb magasabb izlésnek megfelelő igényeket, a' falusi korcsmára csak olcsó bor kell, és ha az bár nektár volna is, ha drága nem kapós; miért vesztegetnénk tehát olcsó áron boraink' kitünőbb részét, ha a' mindennapi szükségén amúgy is lehet segíteni, vagy miért ne különitenők el a' nemesebb nedveket az

alábbvalóktól, ha az alábbvaló' becsét az által nem emeljük 's ha azt a' mostani szokott ólesó áron úgy is eladhatjuk, vagy ha a' nemesebb részeért borainknak olly magas árt kaphatunk, melly megfelelne a' mostani összezavart termés' egész árának, sőt azt fölözné, mi által tehát az elkülönített másod rendű borunk' ára egészen nyereség lenne. Am de mennyi bor fogy különben is el minden egyes szőlőbirtokos' házánál, mennyit fogyasztanak el cselédei, 's munkásai, nem de tanácsos tehát azok' számára hagyni a' másod rendű italt, mellyet a' forró napokban, 's munka közben, csak olly jó kedvvel isznak meg, mintha az el sem lenne választva a' nemesebb résztől. Ezt azért nem lehet embertársaink' megvetésének, vagy lealacsonyításának venni, mert hiszen ha zavaros, vagy kevésbé törődött, 's nem éppen sima, vagy zamatos a' bor, azért egészséges, kiválta' munkás embernek, ki erősebb testmozgás mellett, könnyebben emésztí az erősebb alkotású italt 's ételt is.

3or. A' fehér bornak szedett szőlő közül a' vereset, és a' veres bornak szedett közül a' fehér szőlőt gondosan ki kell választani, és azokat mindig külön a' másod rendű bor közé vegyíteni; mert a' szép szín egyik kelléke a' bornak, már pedig a' külön színű szőlő mindig rontja a' bor' színét. A' vörös szőlő ugyan nem árt annyira kis mennyiségben a' fehér bornak, mint a' fehér szőlő a' veres bornak; mert a' veres szőlőben (ha csak az nem festő szőlő) a' festő anyag a' bőr alatt van, 's az csak a' törkölyön való forrás alatt bontatik ki, és az által festi meg a' szőlő' levét.

4er. Meg kell választani az időt, melyben a' szőlőt leszedni akarjuk; meleg napokon ne szüreteljünk; mert akkor a' szőlő részint még nyer a' tőkén nemességében, részint pedig már kádon forrásnak indul, a' sebes forrás pedig soha sincs jótékony hatással a' bor' minémiségére nézve. Így már ezen okból is jó a' szürettel egy kevésbé késni, noha késő ősssel ismét a' sűrű ködökben szinte nem tanácsos szüretelni; de ezen azzal lehet segíteni, hogy mindig csak tíz óra tájban dél előtt kell a' szüreteléshez fogni, és már dél után három órakor abba kell hagyni. Különben noha a' köd igen árt, az eső utáni nedvesség azonban a' bor' jó ízének 's tisztaságának nem árt, csak erejének, mely czélból Franciaország' némely részeiben, előbb egy-két nap szalmán, vagy hosszú vesszőből font alkotványokon szikkasztják a' szőlőt, és azután fognak a' csomoszoláshoz.

5ör. A' bor' jóságának egyik fő feltétele a' tisztaság is, azért minden legkisebb edénynek, és eszköznek, melyet a' szüretelésnél használunk, a' lehető legtisztábbnak, 's legrendesebbnek kell lenni, miről mindig már a' szüret előtt kell gondoskodni. Erről azonban, mintán az edények a' pinczegazdasághoz tartoznak, a' II Részben bővebben fogunk szólni valamint a' szőlő összetépe- és csomoszolásáról, a' szőlőmalomról, sajtolásról, mustkezelésről, 's mindenről, mi a' borkezeléshez 's a' pinczéhez tartozik; itt még csak azt jegyezzük meg

6or. Hogy a' szőlőben munka közben, de a' kádak körül is, a' kenyérevést meg kell tiltani; mert az edényekbe hullatott morzsák savanyúságot okozná-

nak a' bornak, sőt munka közben a' szőlőevést is meg kell tiltani, inkább a' helyett munka után, vagy előtt, kell minden munkásnak evés végett adni néhány fűrtöt; mivel ha munka közben szabad az evés, akkor minden rend nélkül összezsipkedik, összeharapják 's törik a' fűrtöket, mi miatt lehetetlen a' kiválasztás; mert a' szőlőnedv össze futja a' romlott fűrtöket is, és így vagy elvész a' jó nedv, vagy ha azt az első rendű bor közé szűrjük, már meg van rothadt, 's penészes izzel vesztegetve; de azért is káros az evést munka közben megengedni, mert sok szemet a' földre hullatnak, de figyelmöket az evésre fordítván sokat el is hagynak.

7er. Végre a' szedés' alkalmával a' vesszők' kötelekeit szépen el kell metczeni, hogy télen a' hó közöttök meg ne szorúljon, 's jégcsapok köztök ne támadjanak, meg kell vizsgálni a' vesszőket, hogy fűrtök el ne maradjanak, az ójtásokra, fiatal tökékre, 's bujtásokra vigyázni kell, hogy a' széles kedvű fiatal szedők le ne tiporják, azértis a' sorokon kívül vagy a' szőlőn keresztül való járkálást nem kell megengedni, annál kevésbé a' futkározást.

19. §

A' karóki szedésről.

Bevégződván a' szüret, nyomban hozzá lehet fogni a' karóki szedéshez, mellyet leginkább azért kell tenni, hogy annak végei a' földbe ne rothadjanak, 's hogy tavasszal a' nyitást, metczést ne hátráltassák.

A' karókiszedés olly munka, mellynek a' szőlőmivelésre, tekintve a' bor' jóságát 's mennyiségét, semmi fontosságot sem lehet tulajdonítani, és csupáncsak annyira kívánja meg ezen munka a' vinczellér' figyelmét, a' mennyire az gazdasági tekintetben érdekes.

A' szőlőkarók hazánkban temérdek fát emésztének fel, 's sok pénzt visznek ki a' szőlős gazdák' zsebéből, azért igen tanácsos figyelemre venni azon körülményt, miszerint sok helyeken szükségtelen, sőt ártalmas a' szőlőt magasra mivelní, 's így ott sokat meg lehet a' karókban kimélni, továbbá, hogy a' fanevelés által milly könnyen hozzájuthatnának a' vinczellérek a' karókhoz.

Miután azonban némely helyeken elmellőzhetnek a' karók, és a' mellett csakugyan sok pénzbe is kerülnek, tehát a' karókiszedésnél vigyázni kell, hogy a' karó' végei be ne törjenek a' földbe, 's így azok ne feszítve félöldalt, de egyenesen felfelé emelve húzassanak ki a' földből. A' kihúzott karókat egy bizonyos távolságról mindig egy rakásba kell összehordani, ott négy karót kell keresztbe leverni a' földbe, 's arra kell azután rakni a' többi; mert ha azok egészen a' földön hevernének, vagy a' földben állva maradnának, sokkal előbb elrothadnának.

Rosz szokás az némelly helyeken, hogy a' karóknak téli tartására ágas fákat ütnek be a' földbe, a' helyett hogy négy karóból csinálnának illy tartókat. Az illy ágas fák egész éven keresztül a' szőlőben állván, nem csak hogy a' munkát akadályoztatják, hanem a' közel eső fűrtökre is árnyékot vetnek, és e' mellett, miután illy ágasok ritkábban vannak a'

szőlőben, nagyobb távolságról kell összehordani, és széthordani a' karókat, az által többet tépődik a' szőlő, 's így a' véletlenség által több kár történik. Kár hogy azok, kik ezen rendszert követik, nem veszik számításba azt, hogy egy-egy olly ágasból hány karót lehetne csinálni, s az által mennyit lehetne nyerni.

20. §.

A' fedésről.

A' fedés már több gondot, 's nagyobb figyelmet kíván mint a' karókiszedés; ezen munkánál már tekintetbe kell venni az időt, 's magát a' célzt is a' mi-ért az történik.

Célja a' fedésnek nem csak az, hogy azon föld által, melyet a' tökékre felhányunk, a' vinyegék' bimbóit a' hideg ellen óltalmazzuk, hanem egyszersmind, hogy a' földet felforgassuk, 's akkép a' levegő' 's nedvesség' jótékony befolyásának kitegyük; így tehát hibáznak, kik csak amúgy nagyából vakarnak egy kis földet a' tökékhöz, csupán mint mondják, hogy a' vinyege' alsó bimbói egy kis takarót kapjanak; illy fedés után nem lesz ám elég az előadásunk szerinti rendszeresített kapálás, ez esetben ha jól akarjuk mivelní a' szőlőt, egy kapálással többet kell adni a' szőlőnek.

Fontosabb ennél azonban még az, hogy melly időben visszük véghez a' fedést. Szánakozva néztem sok vidéki szőlőmivest, kik vagy szüret után mind-

járt (kivált midőn jókor szüreteltek) vagy pedig nedves időben fődtek szöleiket. A' szölöfedéssel addig kell várakozni, míg a' szölö' levele jól hüllni nem kezd, vagy azt a' derek jól le nem perzselték; mert csak ez esetekben kezd a' szölöben keringö nedvesség visszaszorúlni, csak ez időben kezd a' szölö' élete 's nedveinek működése szunnyadozni, és csak ekkor lehet kár nélkül, a' külsö levegöhez 's világossághoz szokott szölötökét betakarni; ha tehát előbb fedetik be a' szölö, a' töke 's vesszeje észreveszi a' szokatlan nedvességet a' reáhányt föld által, hatással lévén reája a' sötétség is, mint a' csirák' fejlesztö eszköze, tüstént oda irányozza életnedveit, megfordítja működését, a' gyökökerek' eresztésére kezd törekedni; persze hogy ezen működésében később az erősen beálló fagyok csakugyan megakadályoztatják a' szölöt, mert egészen visszaszorúlnak a' nedvek, de már a' káros következés megvan, a' zavar már megtörtént a' szervezetben, minek legtöbbnyire azután a' jövő évbni terméketlenség a' következése, vagy pedig ha a' nedvek még nem szürödtek gyökérképzö anyagokká, csak még erősebben tolakodtak a' bimbókra, úgy nem lesz ugyan terméketlen jövő évre a' töke, söt erősebben is fog hajtani, de vizesebb bort hoz, 's megeröltetik a' töke.

Valóban csudálatos, hogy ezt által nem látják a' vinczellérek, holott azt a' növénytan nélkül is könnyen fel lehetne fogni, ha egy kicsit figyelmeznének, valljon miért van az, hogy a' vinyege a' sötét 's nedves pinczében, a' szölöoskolában, a' gyökereztetö veremben, olly hamar gyökeret ver; vagy, miért ver

a' töke mindjárt a' koronája alatt gyökeret, ha az magasan van földdel takarva.

Igen ártalmas továbbá a' szőlőre, ha a' fedés nedves időben történik; mert a' nedves föld, midőn takaró alá jön, bár hasonnemű takaró alá is, megmelegszik 's az által megpárlik, a' bimbó, vagy mint mondani szokták, a' szem megvakúl. Szinte olly ártalmas, ha havas időben fedetik a' szőlő, 's hó fordittatik be a' tőkéhez; mert ez is párolgást okoz, és megvakítja a' bimbót. De még ártalmasabb ám, ha a szőlőt fődés előtt szalmás ganéjjal trágyázza az ember, abban a' hiszemben, hogy télen által majd elrothad a' trágya a' befedett tőkék mellett, 's beveszi magát a' földbe; mert a' szalmás trágya, 's minden gaz, dudva, a' rothadást savanyú forrással kezdi meg, és ezen forrási időszak alatt ártalmas meleg gőzt bocsájt magából, mi által nem csak a' vesszők' bimbói lepárlanak, de a' töke is megpárlik.

21. §.

A' határozatlan munkákról.

Miután az olvasót keresztülvezettük a' határozott munkákon, mellyek szorosan hozzá vannak kötve az év' szakaihoz, 's bizonyos meghatározott időponthoz; ezennel általmegyünk a' határozatlan munkákra.

A' határozatlan munkák a' szőlőmivelésre nézve szinte olly fontosak, mint a' határozottak, a' mint azt a' 8. §-ban kifejtettük, csakhogyz ezen munká-

kat nem szükséges folytonosan mindig egyenlőképen 's egyenlő időben véghez vinni; p. o. a' trágyázás egyik legfontosabb dolog a' szőlő' díszlésére és bor' jó-ságára is, de azért nem kell minden évben trágyázni; az ójtás szinte fontos arra nézve, hogy öreg tökéinket fiatalítsuk, hogy szőlőfajainkat nemesítsük, 's hogy különböző érését a' szőlőnek azonosítsuk, de azért ha egy évben kifogynánk is az időből, 's nem ójtanánk, sem éreznénk úgy annak következtét, mintha, teszem azt, a' szőlőt meg nem metcznénk vagy be nem kapálnánk. s. t. b.

És így ezen oknál fogva, de a' könnyebb áttekinthetetés 's tájékozás végett is, a' határozatlan munkákat elkülönítve az előbbeniektől a' következő §§-ban fogjuk előadni.

Azt hisszük, hogy ekképen mintegy rendszerezítvén ezen könyvünket, ez által az olvasó méltánylásával találkozandunk.

22. §.

A' trágyakezelésről.

Hogy a' trágyát czélszerűen használni lehessen, azt először czélszerűen kell tudni kezelni. Nincs egy tárgy is népünk' gazdaságában, melly annyira elárulná a' tudatlanságot, mint a' trágyakezelés; pedig általános a' meggyőződés, hogy ez, alapja a' gazdaságnak, ez a' gazdaság' főtényezője, és ez a' tengely, mellyen a' gazdálkodás' egész rendszere megfordúl: tudjuk, miként a' növényélet csak ott díszlik, hol a'

föld elegendő táperővel bir, a' táperőt pedig csak a' trágyaszerek által adhatjuk meg a' földnek, mégis a' szomorú tapasztalás bizonyítja, hogy nem csak a' trágyaszerek' előállítására, hanem a' gazdaságnál meglevő trágya' kezelésére, és kiválta' trágya' felhasználásában megkivántató rend- és módra, legtöbbször semmi figyelmet sem fordítanak gazdáink.

Sehol sem kíván a' trágyakezelés annyi gondot és értelmességet, mint a' szőlőmivelésnél. A' gabona-termesztésnél nem olly szembetűnő a' káros hatás, mint a' szőlőnél, ha a' trágya' nemét rosszul választjuk meg, ha azt nem czélszerűen kezeljük, 's ha éretlen állapotban alkalmazzuk azt, vagy ha kelletténél bővebben trágyázunk.

Tudjuk, hogy gazdáink csak azt szeretik olvasni, mi röviden, 's egyszerűen van írva, mivel idejök sincs a' mélyebb okoskodások' fontolgatására, és talán azért is nem volt eddig sikere azon értekezéseknek, mellyek irattak, mivel azok igen mély tudományossággal, és a' mindennapi gondokkal elfoglalt elmét fárasztó igen sok vegytani műszóval vannak előadva; mi tehát e' tárgyat' könnyebb felfogás végett röviden és egyszerűen, következő pontokba foglaljuk:

1ör. Trágyát készíteni lehet, a' mesterséges trágyákon kívül, ember- 's mindenféle állathulladékból, mindenféle gyom-, és gazból, utca-, udvar-, 's házsépredékből, hamuból, szénből, koromból, falevelekből, csontokból, marhavérből, leölt állatok' beleiből, vagy elhullottak' húsából, konyhamosadékból, pálinkamoslékből 's. t. b. Azonban a' szőlőben nem minden trágya hasznos, p. o. a' marha- és embertrágya ma-

gányosan nem csak nem hasznos, de igen káros; mert az, a) a' rossz 's erős szagot közli a' szőlőnedvel, mit a' szőlőn ugyan, midőn azt az ember eszi, megismerni nem lehet, de igen is megismerni a' boron forrás után, — b) igen ingerlő 's zsíros tulajdonságainál fogva a' szőlőszemekben tulságos nedveket fejt ki, mi által a' bor gyenge, izetlen, 's betegségekre hajlandó lesz, minek vegytani okát már az előbbeni szakaszban megfejtettük, — c) végre mertezen trágyanemek' ereje a' szőlőtőke' nedvességeit erősebb és sebesebb keringésbe hozván, első években likacsai és szűrő edényei a' bő táperő' felfoghatása végett igen széttágúlnak, 's ekkép a' bő eledelhez hozzászokván, már a' reá következő években annyira megsínli a' töke a' táphiányt, hogy csak gyenge vesszőket hajt, 's gyakran ki is vesz, folytonosan trágyázni pedig ki győzné szőlőjét?

A' szőlő' természeti tulajdonságainak tökéletesen megfelelő trágya magában nincsen (kivéven a' márgát, talán guanót, és chili salétromot), azt tehát készíteni kell. Mindenek előtt pedig elmulhatlanul szükséges, hogy minden vinczellérnek, mind a' házánál, mind pedig a' szőlőjében, egy trágyagödre legyen, mellynek területét a' szőlőtrágyázáshoz megkívántató trágyamennyiség határozza meg, mélysége azonban három láb legyen. Ezen trágyagödörbe kell azután összegyűjteni mindenféle gázt, szőlő- és faleveleket, utca- udvar- és házsepredéket, hamut, kormot, kemence-, vagy dült kályhafalat, iszapot, állatvért, vagy beleket, állatszört, a' szőlőből kigyomlált fűvet, vesszők' hegyeit, törkölyt, fejszefokával apróra zúzott, vagy, mi még jobb, mozsárban megtört cson-

tokat, fűrészport, szücs, timár, fésűs 's egyéb mü-helyek' hulladékait, sok helyeken találató vadgyümölcsöt, pelyvát, 's. t. b. a' mennyire ezen szerek, vagy ezeknek egy része, a' vinczellér' rendelkezésére taláztatik; ezen vegyületet azután egy-egy láb rétegenként kell a' trágyagödörbe jól betépni, a' rétegeket azután tyuk,- galamb.- 's egyéb aprómarhaganéjjal, ennek nem-létében embertrágyával, (mellyet azonban vagy már megszáradott állapotban, vagy mésszel keverve, vagy csak kis mértékben lehet használni), vagy szarvasmarhatrágyával, 's ha ez sem elegendő, akkor juh- és ló-trágyával kell vékonyan meghinteni, 's ezt mindaddig folytatni, míg a' gödör úgy tele nem lesz, hogy a' föld' színe felett 2—3 lábnyi vastagon legyen.

Az ilyen trágyagödört a' szőlőben azután folyó- vagy esővízzel, vagy embervizellettel kell öntözni, kivált száraz időben, és legalább egyszer kapákkal át kell forgatni, keverni, mielőtt az tökéletesen megérne, 's a' használatra alkalmas lenne. A' háznál levő trágyagödört azonban, víz helyett, konyhamosadékkal kell öntözni (mert a' konyhamosadéokban, mellyet különben hasztalanul szokás kiönteni, igen sok növénytáperő van), és szinte legalább egyszer felkeverni.

2or. Az összeszedett trágyaszerek' hatása csak a' czélszerű kezeléstől függ; ha a' trágyaszereket éretlen, vagy félérett állapotban alkalmazzuk, mint sokan teszik, nem csak hogy hasztalan lesz a' költség 's fáradság, hanem a' mellett hogy megfosztjuk magunkat a' trágyától, még ártani is fogunk a' szőlőnek;

mert hiszen a' trágya, csak a' forrás, csak a' rothadási menedelem (processus decompositionis) után lesz trágyává, addig azt, ha állati hulladék, ganajnak; ha utcza- 's egyébbsöpredék, szemétnék; ha gyom- vagy növénytöredék, gaznak 's. t. b. hívjuk.

Hogy tehát a' trágya forrásba, erjedésbe jöheszen, 's a' rothadási menedelmen keresztül mehessen, 's az által annak alkatrészei, különösen a' l é g e n y 's v i l ó kifejlödhessenek, (mellyek a' szőlőnek legtöbb életető erőt nyújtanak), a' trágyának nedvességre, melegre, 's levegőre van szüksége; azért szükséges tehát a' trágyát megöntözni, és pedig annyiszor, valahányszor azt száraznak találunk, mit meg lehet tudni, ha egy-két helyen megbontatván, közte penészes helyeket találunk. A' nedvesség feloldja a' trágyaanyag' alkatrészeit, egyszersmind fűledésbe hozza a' trágyát, mi által átmelegszik, 's megkezdí a' forrást; hanem valamint a' mérsékelt nedvesség igen szükséges, és a' kívánt czélnak megfelel, úgy a' felette sok nedvesség meghüti a' trágyát, elfojtja a' gőzölgést, 's más irányban eszközli a' rothadást, ha pedig a' trágya nem gödörben hanem szabadon áll, úgy ki-mossa, kilúgozza abból a' leg táplálób b 's legnemesebb részeket.

Hogy tehát elegendő nedvessége legyen a' trágyának, azt öntözéssel érjük el, de hogy az eső- 's hóviz által tul ne igya magát a' trágyagödör, azt csak a' trágyagödör fölé alkalmazott fűdéllal lehet elmélnöznünk; miután azonban ismerjük hazánk' vinczellérjeit, 's tudjuk, hogy a' trágyaszerek' összegyűjtésében mennyire hanyagok, tudjuk hogy egy trágya-

gödör is a' legnagyobb ujság, 's így nehezen fogják még egyhamar a' födeles trágyagödröket használni: azonfogva azt tanácsoljuk, hogy a' trágyagödör körül kis árkokskákon vezessék el a' hó- 's esővizet, a' trágya' legfelső rétegét pedig (leginkább szalmából) kúp formára rakassák, hogy arról ekkép az eső- 's hóviz leszivároghasson, 's a' trágya' nedvessége mérsékeltesse.

Ha ekkép fogjuk a' trágyát kezelni, nem csak hogy sokkal több, de erőre nézve is sokkal jobb, 's különösen a' szőlő' tartóságának 's bor' jóságának tökéletesen megfelelő trágyánk lesz; de nem kell ám fél- érett állapotban használni, be kell várni, míg a' trágya elmállik, megérik, vagyis, mint némelyek mondani szokták, míg jó zsíros és szalonnás lesz, (miről a' következő §. ban szólunk); azértis mindig czélszerű két trágyavermet tartani, hogy az egyik használatra legyen, míg a' másik erjedzési állapotban van. Az időt, mi alatt a' trágya tökéletesen megérik, meghatározni nem lehet, ez részint az időjárástól, részint pedig azon anyagok' természetétől függ, melyekből a' trágya készül, úgy hogy némely anyagok egykét hónap alatt bevérgzik a' rothadási menedelmet, míg bizonyos anyagoknak két évre is van szükségök.

Nehezen tudunk e' czikktől megválni; mert vajmi sokat akarnánk és tudnánk gazdáink' ezen nagy bünéről mondani, mellyet a' trágya' dolgában elkövetnek, ha e' könyvnek szűkebbre szabott köre azt megengedné.

23. §.

A' szőlőtrágyázásról.

Trágyázni a' szőlőt nem csak akkor kell, midőn az már erejében egészen kimerült; mert akkor erejének visszaszerzése, nagy erő' megfeszítésébe kerül. A' sovány szőlőnek likacsai, rostjai, a' gyengébb tápanyagokhoz képest sokkal kisebbek és szűkebbek, mint a' jobb táperőkkel ellátott szőlőé; ha tehát az igen elsoványodott szőlő egyszerre trágyához, kivált bő trágyához jut: hogy felemészthesse a' bővebb tápszereket, fájának átidomításával kezd foglalkozni, 's a' hirtelen változás nem lévén természetes, minden esetre káros leend, a' töke sok fattyúhajtást fog hajtani, de aránylag kevés termést hoz, 's az is nem lesz jó; és ez az oka, hogy a' bő trágyázás szinte ártalmas a' szőlőnek. A' növények' élete szerves működésében hasonlít az állatok' életéhez, és valamint ott, különösen az embernél, tapasztalni, hogy a' felesleges étel csömört, a' nedvek' megrontását okozza, úgy van ez a' szőlővel is; azonfogva tehát a' szőlő' trágyázását úgy kell elintézni, hogy a' megszerezhető trágyamennyiséghez képest a' szőlőt több táblákra és részekre kell osztani, 's így azután vékonyan, időnként, mindig egy-egy részt kell megtrágyázni, minek az a' kedvező eredménye is lesz, hogy a' mennyire az új trágyás szőlő mindig, még a' legnevezetesebb hegyen is, silányabb bort ad, ezen silányabb bor évenkénti termésünknek mindig csak egy részecs-

kéjét teendi, 's nem fogja többi boraink' becsét megrontani.

A' trágya' mennyiségét e' szerint két részre kell osztanunk: a' szőlőnek szakaszonkénti rendes trágyázására és a' szőlőfoltozásra; mert már az új töke, a' döntés, bujtás, homlítás, mindig megkívánja a' trágyát, és itt másképp hat az, mint az öreg szőlőnél, itt a' trág्यानak ingerlő hatást kell gyakorolni, 's hogy gyökereket verhessen a' töke, erősebben működni, annál is inkább, mert az új tőkének nem lévén annyi vesszeje, 's így nem annyi levele, mint az öreg tőkének, a' levegőből kevesebb tápanyagot képes beszívni, és azért annál többet kívánnak gyökerei.

Mielőtt a' trágyát a' szőlőben széthordanók, annak tökéletesen érettnak kell lenni. Az éretlen trágya ha még a' forráson keresztül nem ment, a' levegő' erősebb hozzájárulásával elgőzölögteti legjobb részeit, kihűlvén kiszárad, 's vagy nem lesz alkalmas trágya, vagy midőn a földbe ismét nedvesség 's mérsékeltebb levegő által újra forrni kezd, a' tőkének csak ártalmára lesz, ha pedig a' forrás későbbre elmarad, úgy annak a' földben meg kell penészedni, mi által a' tőkének többféle betegségeket okozhat.

A' trágyázás' idejére 's módjára nézve, különböző szokások uralkodnak vinczellérjeinknél, (mellyeket nem czélunk elszámlálni); de mi csupán csak azon módot tartjuk tökéletesen czélszerűnek, melly által a' trágya minél rövidebb idő alatt a' föld alá juthat; mert csak így tarthatja meg az minden erejét; különben a' nap' 's levegő' erősebb behatása által sokat elpárologtat legjobb részeiből; ezen mód

szerinti trágyázás' ideje pedig, egyedül nyitás és földelés előtt van; mindkét esetben tüstént föld alá jöven a' trágya, egy marok ebből többet fog érni, mint a' téli trágyából egy kosár, melyet a' hóvíz, a' téli fagy, 's a' hosszas levegő már jóformán kigőzölögtetett, 's utóljára is csak a' földnek felső színével kevertetvén össze, azt mindig erősebben fogja a' nap 's a' levegő érni, mint azon trágyát, melly különösen a' nyitás' alkalmával mélyebben kihányt gödörbe temetik.

24. §.

A' szőlőfoltozásról.

Gyakran a' legjobban mivel, 's legnagyobb gondal ápolat szőlőkben is, munka közbeni sérülés, nedves időre következett erős fagy, megerőltetett bortermés, rosszul alkalmazott trágyázás, férgek' pusztítása, vagy öregség végett, sok töke ki szokott veszni, melyeket a' szőlős gazdának kipótolni, mindenkép érdekében fekszik; mert nem csak hogy a' pusztá helyeket minden haszon nélkül kell mivelni, hanem e' mellett, ha ritkább a' szőlő, mint annak, a' már elmondott elveknél fogva, lenni kell, a' bor' jószágának fog az ártani.

A' szőlőt foltozni, vagyis a' kiveszett tőkék' hiányát pótolni, többféleképen lehet; ugymint: sima, vagy gyökeres vesszővel vagy döntéssel.

A' gyökeres és sima vesszővel foltozni csak a' fiatalabb szőlőket tanácsos, az öregebb szőlőben igen

nehezen fogan meg; mivel a' kiveszett öreg tőkének földben maradt 's rothadásnak indúlt gyökerei, a' gyenge vesszőknek ártalmas gőzt fejlesztenek ki. Különben a' vesszőkkel való föltozás, éppen úgy megy véghez, mint az egészen új szőlő' életése, azaz figyelmezní kell az életendő fajokra, mellyek a' helynek legjobban megfelelnek, de különösen figyelmezní kell a' fajok' érésidejére, hogy az, minden fajnál a' lehetőségig összeegyezzzen, azután az ültetésnek meghatározott módjára, továbbá hogy minden új vessző kettős karót kapjon; mert máskép az öreg szőlőben nehéz kikerülni, hogy le ne tipródjon, vagy máskép meg ne sérüljön a' fiatal vessző, végre míg meg nem erősedik az új tőke, azt úgy kell metezni, mint az új életésekről mondatott.

Legtanácsosabb a' szőlőt oskola-vesszőkkel föltozni; mert az oskolából kikerült vessző 3—4 éves és jó gyökeres kis tőkéске lévén, leghamarébb megfogan, csak ügyesen kell azt elültetni, és pedig akkép a) hogy pusztá helyen egy másfél lábnyi mély kátyút, vagy gödröt kell e' végből már előre készíteni, b) az új gödör' allját beültetés előtt fel kell bolygatni, 's úgy kevésbé hajlottan kell az oskola-vesszőt bele tenni; elkerülhetlenül szükséges azután, egy kevés jó elmállott trágyát hozzátenni, 's úgy földel betakarni, c) vigyázni kell, hogy délnek ismét azon részével legyen fordítva, mellyel az oskolában állott; mert máskép nehezen fogan meg, azértis, mint már mondtuk, előbb minden vesszőt, a' kiszedés előtt, meg kell a' déli részről egy keveset rézsutosan metezni, és ekkép megjegyezni, d) meg kell tartani mind azon

szabályokat, melyek az életések' bánásmódjára nézve előadattak, e) végtére különösen arra kell ügyelni, hogy az új vessző körül első évben egy kis gödör legyen, minek azért kell történni, hogy gyökereit ne terjessze fent, hanem mélyebben töreködjék a' földbe befelé, mivel az öreg szőlőben, az új ültetvények' fent nőtt gyökerei a' kapálás' alkalmával gyakran annyira megsértetnek, hogy a' mint megfogant a' fiatal tőke, úgy ismét ki is vesz. Már pedig tudjuk azt, hogy, ha a' föld mélyebben le van szedve a' gyökerekről, közelebb érvén a' levegő 's melegség, mindig inkább elstetett onnan a' gyökér, a' mélyebben eső, hivesebb 's nedvesebb földbe. Ezen szabályt a' bujtásoknál 's döntéseknél is szorosan meg kell tartani. Hogy a' szőlőben támadható hiányokat mindenkor oskolás vesszővel, vagyis növendék tőkével lehessen kipótolni, szükséges hogy e' célra mindig legyen minden vinczellérnek szőlőoskolája, mi se sok költségbe, se sok fáradtságba nem kerül, és még is nagy hasznára van a' szőlős gazdának, miről külön §-ban fogunk szólni.

Eddig mi nálunk leginkább bujtásolás által szokás a' szőlőt föltozni, melly legbizonyosabb mód ugyan, de nem leghasznosabb, miről a' következő §-ban szólnunk.

25. §.

A' bujtásolásról.

Bujtásolásnak az értelme a' tájak szerint különböző. Sok helyeken bujtásolás alatt a' döntést, vagy

is magának az anyatökének a' földbe való sülyesztését értik, mi azonban a' bujtásolást valódi értelmében vesszük, mi is annyit tesz, mint homlitani, vagy a' szőlővesszöt, újabb tökeszaporítás végett földbe lehajtani.

A' bujtásolás egyik legkönnyebb módja a' szőlőfóltozásnak, csakhogy a' bujtásolásnál óvatosnak kell lenni; mert az nagyon megszívja az anyatökét, azértis egy erős tökéről csak egy bujtást lehet húzni, és a' legnagyobb szükség' esetében is csak minden 6-ik 7-ik évben, valamint a' bujtás által lett tökéről ismét uj bujtást csak a' 7-ik évben szabad csinálni, különben a' gyakori bujtásolással annyira elsatnyúl a' töke, hogy rövid időn kiveszhet, minden esetre pedig nem fog olly nemes gyümölcsöt hozni.

Magában véve, a' bujtás kétféle, az egyik a' tökebujtás, másik a' porbujtás. Mindkét bujtásnak való legerősebb vesszöt metczéskor kiválasztván, egészen épen a' tökén hagyjuk, hol az, még azon a' nyáron, jobban megnevekedvén, azután, vagy mindjárt őszel, vagy, mi legjobb, ha télen a' fagytól meg lehet óvni, tavasszal lebujtatjuk, olly helyre, hol töke hiányzik, és pedig a' tökebujtásnak először egy másfél láb mélységű gödröt ásunk, azután abba, vigyázva annyira behúzzuk, hogy másik vége ismét a' földből kiálljon, mellyet karóhoz kell kötni, 2—3 szemre megmetezni, 's még egy másik védőkarót is kell hozzá tenni; az illyen bujtáshoz, mellyből már ott helyben töke lesz, mindig szükséges, de csak jól elmállott trágyát tenni 's azt azután földdel betakarni; mert ennél a' trágyának kétszeresen kell működni, ingerlőleg t.

i. hogy gyökereit mielőbb kieresse, 's táplálólág, hogy felszívó edényei' hiányában (mert levelei 's gyökerei is gyéren vannak) elegendő tápláléka legyen, vagy pedig az anyatökét ki ne zsarolja. Különösen vigyázni kell, a) hogy a' lebujtatott vesszőnek, a' gödörben, ne megfordított ív alakja, hanem L betű alakja legyen, a' nélkül azonban, hogy meg ne törjön: mert ha ív alakban jő a' gödörbe, a' nedvesség' sebes forgása által egészen az anyatökéből húzza táplálékát, 's azért nem lesz olly erős a' gyökerezés, mint ha L alakban hajtattván a' vessző, az által a' nedvesség' sebes forgása mérsékeltetik, 's az új töke mintegy kényszerítve van mielőbb gyökereket eresztetni, 's táplálékáról maga gondoskodni.

A' porbujtást szinte ekkép kell kezelni, csak-hogy annak nem kell gödröt ásni, 's az nem jön azon helyre, hol állandóan lennie kell, hanem azt a' sorok között kell lehajtani, 's egy kevés földdel betakarni, mi által, igen gazdag gyökereket ereszt az illy vessző, 's ha azután a' jövő évben elvágjuk, bár hová is be lehettetni, mint biztosan megfogant gyökes vesszőt. E' bujtás' mindkét neme igen árt a' tökének; mert noha már Juliusban kigyökerezik, még is szívja az öreg tökét; mert ezen esztendőben az öreg tökétől elmetezni nem lehet.

Azon jó tulajdonsága mellett, hogy a' puszta helyeket ekkép legkönnyebb kiföltozni; azon rossz tulajdonsága van mikint az anyatökét igen elerőtleníti, még azon rossz oldala is van, hogy midőn a' lebujtatott (homlitott) vessző az anyatökéről lemetezetik, az által a' homlitott tökének, egy bizonyos ho-

szúságú holt része lesz, azon elmetezett vessző' végéből, mellyen az anyával kapcsolatban volt, ezen holt rész rothadásba indul, és az által a' többi szőlőtőkék' gyökereinek igen ártalmas gőzt bocsájt magából, mit tapasztalni lehet, ha satnyúlt, 's összezsugorodott levélű tőkétől elborítván a' földet a' betegség' okát kutatjuk, 's sokszor észrevevesszük, hogy a' betegségnek nincsen egyéb oka, mint annak szomszédságában, vagy magában a' tőkén levő rothadt gyökér, mellyet a' férgek megrágtak. —

26. §.

Az ójtásról.

Az ójtásnak a' szőlőmivelésre nézve, kivált hazánkban, megbecsülhetetlen haszna van; ismérjük vinczellérjeinknek azon botrányos hibáit, miszerint legkisebb darakba szőlőben is, annyi zagyvalékát tenyésztik a' fajoknak, hogy valóban mesterség azt összeszámolni; hogy lehet azután illy szőlőmivelés mellett jó borra számítani? midőn tudjuk azt, hogy minden külön táj, légmérséklet, 's földalkat, egy faj' díszlésének sokkal jobban kedvez, mint a' másiknak, és ha számos fajaink' egy része hozzáillik is tájunkhoz, akkor a' másik éppen nem, ha tehát egy része, és pedig meghonosúlt része tőkéinknek, a' legnemesebb fajokból áll is, még sem lehet a' bor óhajtott tökéletességű, mert el fogja annak becsét rontani a' rosszabb fajszlónk' leve. De még az érés' idejére nézve, milly különbözők szőlőfajaink! némelly fajok

már rothadnak, midőn mások még csak érni kezdenek, hogy lehet tehát e' szerint alkalmas időben szüretelni? és így hogyan lehet jó bort csak reményleni is?

Ezen bajokat, az új szőlőben könnyű elkerülni, mert kedvünk szerint választott fajokkal ültethetjük ki az új szőlőt; ám de az öreg szőlőben a' fajzavart semmiképen sem lehet rendezni csak egyedül ójtás által, sajnáljuk kívágni a' nyomorúlt gyümölcsöt termő tőkét, mert 5 — 6 évig kell várnunk, míg helyette nemesebb tőkénk teremni fog; az ójtással azonban másképp megy a' dolog, az eljárás könnyű 's bizonyos, 's igen siettetí a' fajváloztatást.

Ójtani háromféle módon lehet, az egyik módja az ójtásnak ez: tavasszal, midőn a' szőlőben a' nedvesség keringését megkezdeni látszik, a' beójtandó tőkétől egy féllábnyi mélységre el kell a' földet tisztítani, azután le kell ott a' töke' fejét fűrészelni, a' fűrés által okozott szálkákat éles késsel kell letisztítani, mint a' kerti ójtásnál, 's így a' hasadékba betenni az ék formára faragott nemes vesszőt, melynek éppen úgy kell beillení a' hasadékba, mint a' gyümölcsfák' ójtó ágacskáinak, szinte úgy kell azt megkötni, és ójtóviasszal betapasztani, mint a' kerti ójtásnál szokás, 's azután ismét földdel be kell takarni a' tőkét.

Másik módja az ójtásnak, a' fűró utáni ójtás, t. i. a' szőlőtöke lefűrészeltetik, s megtisztittatik, mint az előbbeni ójtásmódnál, azután abba egy jó lécszeg-fűróval 1½ hüvelyk mély lyuk fúratik, mely lyukba nem laposra, de gömbölyűen hegyesre akkép

kell megfaragni a' nemes vesszőt, hogy a' fúrt lyukba egészen bele illjék; így betévén a' nemes vesszőt a' lyukba, a' töke' felszine mohával berakattván, földdel behúztatik. Ezen mód az elsőnél könnyebb, de miután jobban eltér a' kertészi fogásoktól, kevesebben hajlandók követni, e' mellett ezen ójtás által csak egy ágacska (mi tökének elég) nyerünk, holott amannál kettőt, és éppen ezen célból, midőn a' beójtott tökét a' földbe besülyeszteni akarjuk, 's az által, minden ágából a' körülötte levő üres helyeken külön tökét akarunk csinálni, előnyösebb azon ójtás melly több vesszőre történik, és így,

A' harmadik ójtásmód sokak előtt kedvesebb, melly a' tökének fején levő legerősebb vesszeibe, s' így egy tökén 4, 5 vesszőbe is, egészen kertészek' módjára megy véghez.

Nem tartjuk czélszerűnek a' lapokat unalmas előadásokkal szaporítani, azért az ójtás' műtételét, minden kis részleteiben leírni nem akarjuk, mert azt úgy is eltalálják a' vinczellérek, de különben is, azt leírni, (p. o. hogyan kell a' kést alkalmazni, a' vágásra szorítani, vagy emelten húzni 's. t. b.) mit csak gyakorlatból lehet megtanúlni, — igen bajos.

Altalában azonban, minden ójtásra nézve megjegyezzük, a) hogy az, ha már jól meg fogant is igen gyenge, a' legkisebb sérülés halálát okozza, azért minden ójtványt hármas karóval kell előre való gondoskodásból ellátni, b) hogy az ójtott ágacska' metezése első években úgy történik, mint az új eletett vessző' metezése, c) hogy vesszőkbe ójtott tökéket, legczélszerűbb másod évben bedönteni (sü-

lyeszteni), csak hogy ennek sokkal nagyobb vigyázzattal kell történni, mint a' közönséges töke' sülyesztésének.

Az ójtáson kívül szinte mint a' gyümölcsfákat, lehet a' szőlőt párosítás, és szemzés által is nemesíteni, csak hogy már ezen módok nagyobb figyelmet, több ügyességet, és mondhatnók bizonyos szenvedélyt igényelnek.

27. §.

A' döntésről.

Dönteni vagy sülyeszteni egyet tesz. Célja az elvénuült tőkéket megfiatalítani, vagy még egy meg lehetős erőben levő tőkével több közel eső pusztá helyet kiföltozni; mi akkép megy véghez: azon tőkén, melyet dönteni akarunk, a' legerősebb vesszőket, a' szükséghez képesti számban meg kell hagyni, a' többit pedig lemetezni. Azután az illy töke kibontatik olly mélyen a' földből hogy azt elfordítani lehessen, ennekutána a' töke azon gödörbe, melly már előre e' célból kiásatott, 's mellynek két láb mélynek kell lenni, vigyázva ledöntetik, — a' mennyire pedig oldalgyökerei a' ledöntést akadályoznák, gondosan elmetczetnek, így azután a' tőkén levő szálvesszőket, szépen, azon helyre kell eligazítani, hol rendeltetésök jövőre tőkét képezni, mi meglévén, a' ledöntött tőkéhez egykis jól megérett trágya adatik, és földdel annyira betemettetik 's illetőleg betépetik, hogy csak egy kis gödör látszassék felette.

Így ellévén a' töke döntve, a' földből kihagyott vesszők 2—3 szemre megmetczetnek, 's karókkal óltalom végett is ellátatnak; miután pedig a' vesszők kihajtanak, úgy kell azokat kezelni, mint már a' fiatal tőkékről mondatott, minden munkára valamint egykét évig a' metczésre nézve is.

A' döntésre legalkalmasabb idő tavasszal van, midőn már a' szőlő nedvessége keringeni kezd, de lehet azt ősszel is véghez vinni, csak hogy természetelleniebb, mivel a' töke, midőn annak szerves élete működni megszűnik, éppen akkor tétetik olly állapotba, hol éppen legerősebb működésre lenne szüksége, és innen következik az, hogy noha jó az őszi döntés, kivált kedvező időben, mégis mindig erősebbek a' tavaszi döntés' hajtásai.

Ha a' döntés által csupán a' tőkéket akarjuk megfiatalítani, úgy elegendő, ha annak kátyújába, egy jó kapával adunk jó érett trágát; mert tápereje már az által növekedik, hogy egészen föld alá jutván, mindenfelé szabadon eresztheti ujonnan alkotott gyökereit, de az által is, hogy az első évben hajtásai nincsenek ellentétben a' gyökerek' mennyiségéhez, 's erejéhez képest, mivel első évben még meg nem bokrosodik az olly töke, sem nem kell megengedni annak megbokrosodását. Ha azonban a' döntés által, egyszerre a' földet is meg akarjuk javítani, úgy már a' kátyúkat sokkal mélyebbre kell ásni, és ha a' föld igen szilárd, igen kötött, kivált ha agyagos, akkor, a' kátyúk' alját porondal kell kitölteni, a' mire termő föld, úgy trágya jön, 's úgy tétetik be a' töke 's takarattatik földdel. Legcélszerűbb, földjavítás' tekintetéből

összel kikátyúzni a' szőlőt, és csak tavasszal dönteni el a' tőkét; ez által a' téli fagy, a' hóviz és a' levegőnek hosszabb ideig tartó befolyása igen sokat javít a' földön.

Vigyázni kell a' döntésnél, hogy a' mennyire valamelly tőkének gyökere eltörött volna, az olly eltörött gyökerek szépen kiszedessenek a' földből; mert azok, ha rothadni kezdenek, igen ártalmas gőzt fognak terjeszteni, 's nagyon hátráltatni fogják munkánk' sikerét. Továbbá vigyázni kell, hogy, mennyire lehet, a' döntéssel akkor ne dolgozzunk, ha erős kivált ha éjszaki szelek fújnak, úgy akkor se ha a' nap forrón süt, mi gyakran korán tavasszal is megszokott történni; mert a' földből kiemelt 's kivált tavasszal már igen megtágúlt likacsai- 's szívó edényein, mind a' szél, mind a' nap erősen behat, és egy rövidke idő alatt is látatlanul kiszárasztja a' töke' 's gyöknek felszínéhez legközelebb eső nedveket, melyeknek, a' töke' földbetétele után, tüstént működni kellene; azértis legjobb borúlt időben, 's inkább hidegben mint melegben ezen munkát véghez vinni.

E' szabályt úgy az ójtásnál, mint a' gyökeres vessző' rakásánál is, a' lehetőségig pontosan meg kell tartani.

28. §.

A' szőlőujításról.

Midőn a' szőlőnek a' földje végkép és annyira kimerült, hogy már a' trágyázással sem lehet annak erejét elegendőképen visszaadni, nincs más mód, mint

a' szőlőt megújítani; mert tudjuk azt, hogy a' trágya csak a' mivelt földben működik; hol a' föld igen kötött, hol a' levegő' behatása gátoltatik, ott a' trágya nem fejtheti ki erejét, de különben is a' trágya csak a' felréteget javítja, az alsó réteg inkább csak, a' nedvesség által beszivárgott légenyt nyújtja a' szőlőgyökerek' táplálatára, de ha a' föld nagyon megfekszi magát, a' nedvesség sem szivároghat kellő mélységig, és így táplálék hiánya miatt, elsatnyúlnak a' tökéek, terméketlenné válnak, 's végre ki is vesznek.

Gyakran pedig a' földnek ereje képes lenne kellő díszlésben fentartani a' tökéket, hanem azok már annyira elvényültek, mikép termésök' hasznáért mivelni nem érdemes; mindkét esetben tehát, mintegy kénytelenység viszi oda a' szőlőbirtokost, hogy szőlőjét megújítsa, azt pedig kétfélekép teheti, t. i. vagy ha általdönteti (megfordíttatja) szőlőjét, vagy ha kivágatja 's újra eletteteti.

Ha mind a' tökéek kivénültek, sőt kiritkúltak, mind pedig a' föld elsoványodott, múlhatlanul ki kell vágni a' szőlőt, és újra kielezni. A' kivágott szőlő' földjét azonban, mielőtt azt újra beültetnénk, előre el kell készíteni, azzal éppen úgy kell bánni, mint az 5ik §-ban előadtuk; mert csak így lehet várni, hogy újra eletett szőlőnk kívánságunk szerinti állapotra fejlődjék, csak így lehet annak díszlését, tartóságát, 's tellyes erejét eszközteni. Vannak ugyan bizonyos tájak, mellyek olly televényes földdel bírnak, hogy minden előre való elkészítés nélkül is, elég kedvezően díszlik benne a' szőlő, 's illy áldott

földet elég egy-két évig pihentetni, hogy az megfeküdjön magát; de az illy jó föld nem adja ám mindig a' legjobb bort; így van az alföld' lapályain fekvő szőlőkkel, hol a' szőlőnek igen szép fája van, a' gyümölcs bő, a' munka csekélyebb fáradságba kerül, mint a' hegyi szőlőkben, 's hol általában nem ismerik azon sok szabályt, mellyeket a' szőlőmivelésnél alkalmazni kell; de ám nem is teremott olly tüzes, zamatos, és tartós bor, mellyel a' külföldi piacokon ki lehetne állni.

Ha pedig a' tőkék, noha erőtlének, még elegendő sűrűen állnak, és csak a' föld kimerült, akkor a' szőlőt, általános döntés által kell megújítani, mit szőlőfordításnak neveznek. Az pedig akkép megy véghez: a) a' sorok' közein azaz a' barázdán végig még ősszel egy olly mély árok húzatik, hogy az által a' tőkék' gyökerei a' hidegnek ki ne tétessenek, ezen árokból, vagy kátyúból kihányt földet jól megfordítva, minél csak lehet magasabban kell az árkok' szélein felhányni, 's illetőleg ezen kihányott 's már kimerült földdel kell az öreg tőkéket befedni, így a' föld, már csak a' téli nedvesség' 's levegő hatása által is javúlni fog. A' kátyúk' széleit rézsutosan kell hagyni, hogy télen a' föld vissza ne omoljon beléjük, és ha a' szőlő meredek partban fekszik, akkor az árkokban több helyeken kell egyegy kis gátat hagyni, hogy a' sebes esők' vize utat ne törjön rajta, 's igazi árkot ne mosson, mellyet azután igen bajos lenne betölteni. Mielőtt illy munkához hozzá akarnánk fogni, már előre kell jó érett trágyáról gondoskodni, 's azt télen, midőn arra legtöbb idő van, nagyobb kupa-

czokba szét kell a' szőlőben hordani, hogy onnan azután kevesebb idővesztéssel lehessen a' tőkékhez hordani. Így azután tavasszal, olly időben, mint azt a' döntésnél említettük, hozzá kell fogni a' munkához, először is a' kátyúkat újra jó mélyen ki kell ásni, meg az alját is felvágni, azután ki kell bontogatni vigyázva az öreg tőkétet, mint a' döntésnél, 's azokat éppen azon módon kell sorba zsinórba befektetni a' kátyúba, vigyázni kell, hogy a' tőkék' gyökerei el ne törjenek, 's ha valamelyik eltört, ki kell azt ásni a' földből, vigyázni kell továbbá, hogy legalúra mindig azon föld jöjön melly eddig legfelül volt, az pedig melly legalul volt felöre jöjön, trágya egy tőkétől se maradjon el, és átalán, a' többi munka úgy kezeltessék mint a' döntésnél.

Mi által az eddigi sorok' helyein barázdák lesznek, a' volt barázdákba pedig, az új sorok fognak esni, 's így meg lesz a' szőlő, mind földre, mind tőkére nézve ujitva, úgy hogy újra fog az díszleni, 's bő terméssel fogja a' gazda' költségeit visszafizetni, kivált ha a' vinczellérnek arra is gondja volt, hogy a' rosszabb fajokat, előbb jobbakkal beoltotta, és pedig olly számítással, hogy a' mennyire lehet, egy időtájban érjenek szőlőfajai.

29. §.

A' szőlővesszők' beszerzéséről.

A' gondos vinczellérnek akár ültetni, akár gyökeresíteni, oskolába rakni, vagy ójtani szükséges vesszőket, már előre be kell szerezni, 's készen tartani.

A' fenebbiczelokra használandó vesszők' lemet-
 czésére legalkalmasabb az őszi idő, akkor t. i. mi-
 dőn már a' vessző leveleit hullatja, 's midőn már a'
 nedvességkeringés megszűnt; lehet ugyan tavasszal
 is metczni használandó vesszőket, de azok már gyen-
 gébbek lesznek, mint az ősszel metczettek, mivel, ha
 a' nedvesség' keringése a' lemetczés által akadályoz-
 va van, minden esetre szenvedni kell az életmű-
 szereknek, de különben azért sem jó a' vesszőszedést
 tavaszra halasztani, mert gyakran télen által az eső,
 's kivált a' nedves időre hirtelen rákövetkezett fa-
 gyok által megrontatik a' vessző' szeme, de ha meg
 nem romlanak is a' szemek, a' szőlő-vessző' faja bárha
 észrevehetlenül megromlik.

Beszerzésénél a' vesszőknek tekintettel kell lenni
 a' fajokra, különösen a' fajok' érésidejére, a' vesszők
 épségére 's erős növéseire. Az ójtani való vesszők' be-
 szerzésénél pedig arra kell vigyázni, hogy, mennyire
 a' kék tőkébe akarunk ójtani, ismét kék fajt, 's a' fe-
 hérbe fehér fajt szerezzünk; mert megfogyan ugyan,
 ha ellenkezőleg cselekszünk is, mivel a' szőlő min-
 den fanemek között legkönnyebben fogyan, hanem még
 is a' bor' nemességének, legalább hosszas tapasztalás
 szerint, ártani látszik; már más tekintetben nem
 kell illy elővigyázattal lenni, mivel a' legrosszabb
 fajba ójtott nemes vesszőn ismét csak nemes, sőt az
 ójtás által még nemesebb szőlő terem.

Az ősszel beszerezett vesszőket, szépen csomókba
 kell összekötni, szalma kötéllel, de csak könnyen ál-
 talnyalálható csomókba, ezen csomókat azután a'
 vastag végekre állítva, legalább három-négy új-

nyira homokba, és olly pinczébe kell tenni, a' melly se felette száraz, de nedves éppen ne legyen, minden esetre pedig a' levegő benn ne legyen elfojtott; mert különben megpállanak a' szemek.

Télen által ekkép megőrzött vesszőket, tavasszal a' használat előtt, három-négy napig, sőt a' fonnyadni kezdőket egy hétig is folyó-, vagy esővizbe kell beáztatni, hogy összehúzódot likacsaik megnyíljának, és hogy a' vízben levő légenyből annyit beszívassanak, mennyire addig szükségök van táplálékul, míg gyökerezni kezdenek. A' kútviz keményebb lévén, nem alkalmas a' vessző-áztatásra, és csak is akkor lehet ezt használni, ha se folyó-, se esőviz nincsen, 's akkor is csak úgy, ha elébb azt, három napig, a' levegő' erősebb befolyásának valami kádba kitesszük, mellybe egyszersmind a' kötöttebb elemek' feloldozása végett, néhány kosár földet teszünk.

Ha a' vesszőket távolabb vidékről szállítjuk, úgy azokat szinte jó 's több szalmakötelekbe kell csomókba összekötni, 's vastag végeiket nedves famohával, 's szalmával úgy becsinálni, hogy a' levegő ki ne szárítsa megmetezett végeiket különben a' levegő a' bimbókra elkerülhetlenül szükséges, azért is ha elővigyázatból, az utazás közbeni sérelmek' elkerülése végett, a' vesszőket ládába tétetnénk, el ne mulasszuk a' ládákat több helyen általfúratni, hogy a' levegő általjárhassa a' ládát; mert különben a' bimbók megpállanak, és a' vesszők a' használatra alkalmatlanok lesznek.

30. §.

A' vesszőgyökeresítés- 's oskoláról.

Leginkább van a' vinczellérnek gyökeres vagy oskolás vesszőre szüksége, azértis erről mindig előre kell gondoskodni. Gyökeresíteni (némelyek szerint kipattogtatni) csupán csak a' használat előtt lehet; mert a' kipattogtatott vessző, ha azt tüstént el nem ültetjük, vagy oskolába be nem rakjuk, elvész.

A' gyökeresítés, vagy kipattogtatás úgy történik: A' vessző' mennyiségéhez képest, egy négyszegletű gödröt kell ásni, és pedig olly mélyet, hogy abba a' vessző állva beleférjen, 's még felette egy láb üresség maradjon; ezen gödörnek azután a' szélei zsúpszalmával rakatnak ki, kétújnnyi vastagon, hogy a' vessző' szemei ne szenvedjenek a' földfal' nedvességétől, 's úgy rakatnak be abba állva, vékony végivel lefelé fordítva, az 1—2 napig vízben ázott vesszők, míg a' gödör meg nem telik; midőn már a' gödör szépen be van rakva vesszővel, akkor a' vessző' vastagabb, vagyis fenálló vége, nedves mohhal, vagy csepűvel igen vékonyan, 's csak annyira hintetik be, hogy némükép feltartóztassa a' földet a' vesszők közé való behúllástól, a' mohra azután igen apró, 's jó trágyarakatik, 3—4 hüvelyk magasan, 's az végre földdel takartatik be, 's megöntöztetik, de csak annyira, hogy a' nedvesség csak a' vesszők' vastag végeig, ne bejebb hasson, így azután 9—10 nap alatt már szép gyökereket ver a' vessző, melyet a' szükséghez

képest kevésbé vagy jobban kipattogott állapotban lehet használni; ha azonban a' rögtöni használatra el nem fogynak ezen vesszők, nincs más mód őket az elveszéstől megmenteni, mint oskolába rakni.

A' szőlőoskola akkép készül: a) az előremár őszel megszerzett vesszőket néhány napig folyóvizben kell áztatni, azután a' szőlő' használatlanul heverő részében, vagy a' házi kertben is, egynéhány öles hosszú sorokat kell kijelelni, melyeket másfél láb mélyen ki kell kátyúzni, mi megtörténvén, b) a' kátyúkba szépen sorba, három hüvelyk távolságra egymástól be kell rakni a' sima, vagy ha fenmaradtak, a' pattogatott vesszőket is; a' vesszőket először igen apró 's termő földdel két hüvelyknyi magasan, azután jó apró 's érett trágyával három hüvelyknyire kell körülrakni, és úgy földdel betakarni. c) midőn már így el van az oskola készítve, a' vesszőket két, három szemre meg kell metezni, nyáron által, kivált ha száraz a' nyár, többször megöntözni, és mindenkor a' fütől tisztán tartani, 's megkapálni. Az öntözése az illy oskolának nem nagy bajjal jár, miután sok ezer vessző aránylag igen kis tért foglal el, de lehet az oskolát a' vízhez közelebb eső helyeken is csinálni.

Az oskolában levő vesszőket, a' jövő tavasszal lehet ugyan használni, de czélszerűbb csak három, négy éves korában, addig pedig évenként mindig meg kell metezni, mint az uj életéseket szokás, úgy kapálgatni, és tisztogatni is.

Illy oskolából kiszedett 3—4 éves vesszők, bizonyosan megfogannak, 's korán teremnek, csak a'

kiszedésnél vigyázni kell, 's megjegyezni, hogy melyik része volt délnek fordítva, mert ismét azzal kell állandó helyére is ültetni. Minthogy pedig a' jó vinczellér nem várja be, míg szőlőjében a' tökéek egymásután pusztúlnak, minden éven kipótolja a' hiányzó tökét; azért szükséges, hogy mindig legyen egy kis oskolája, és így vesszeje készen. A' mennyi vesszőre szüksége van a' vinczellérnek, annyit vehet ki az oskolából, a' nélkül hogy a' többit elrontaná, 's így azok még ott maradhatnak, a' továbbiévek' használatára; ha pedig már kevesedik a' vessző, akkor ismét húz egy vagy két sorocskát 's már előre készít ismét egy kis oskolát.

31. §.

A' szőlők körüli rendkívüli munkákról.

Azon munkákon kívül, mellyeket előszámláltunk, a' szemes vinczellér talál egyéb tenni valót is szőlője körül, és pedig az évnek minden szakában. Mi ezen munkákat mind, és hosszasan leírni nem akarjuk; mert azok' végrehajtása mindig a' körülményektől, 's helybeli viszonyoktól függ; azokra nézve határozott utasítást adni lehetetlen, de szükségtelen is, ott csak az ügyesség, 's mélyebb belátás vezetheti a' vinczellért, de különben is rendkívüliek lévén, mind, és mindenütt elő sem fordulhatnak, azonfogva tehát inkább csak figyelmeztetésül, fővonásaikban adjuk azokat, ezen pontokban:

a) Télen a' jó vinczellérnek karósszerzéssel, karóperkeléssel kell foglalkoznia, a' karóperkelésnél

használt tüiz' hamuját, és szenet a' trágya' szaporítására kell fordítani.

b) Télen gyűjti össze egy részét a' trágyaszezeknek, mint p. o. lehullott szőlő- 's faleveleket, iszapot, erdei földet, gazt, szemetet, szőlövesszöt, hamut, szenet, csontot, 's. t. b.

c) Ugyanakkor a' szőlő' mesgyéinek tisztogatásával, a' szőlő' alján, vagy tetején találtató csipkék', tövisbokrok' kiirtásával foglalkodik, a' haszontalan tüskéket, bokrokat kivagdálja, azokat hamuvá égeti, 's így a' trágyagödröt szaporítja.

d) A' szőlőben netalán, a' nyári munkák' alkalmával, a' kapákkal kiforgatott köveket, mellyeket a' nagyobb munka' idején csak rakásokba hánytak össze, télen kell a' szőlőből kihordani.

e) Az egyéb munkától fenmaradt őszi időt a' fáknek kiásására kell fordítani, mellyek a' szőlőnek árnyékot okoznának, a' korai tavaszi időt pedig a' szőlő' aljaiban levő fák' nyesegetésére 's tisztogatására kell használni, melly alkalommal összeszedett apró gallyacskákat szinte trágyszaporításra kell fordítani, valamint a' fákról leszedett hernyófészkeket is előbb összeégetvén, azok' hamuját a' trágyagödörbe kell hányni.

f) A' rendes munkáktól megmaradt időt a' szőlőkerítések' javítására, vagy új kerítések' készítésére kell fordítani, különösen, hol a' szőlő körül sok terméskő hever szerteszét, ott abból kőmives nélkül is jó falat lehet rakni,

g) Legfőképp pedig azon helyeken, hol meredek hegyoldalokban vannak a' szőlők, 's hol a' szőlő'

földje a' kapálás által nagyon lehúzódik a' tökékről, ott a' szőlőt, a' rendes munkaidőn kívül kell több helyen szakaszokra osztani, a' szakaszok' aljába kőből rakott kis falakat emelni, 's így a' szakaszokat uj földdel meghordani; vagy a' már meglevő szakaszok' (sálak, pászták, felsálak, táblák) falait kijavitgatni, a' leomlott földet kipótolni. A' hol pedig kő nincsen, ezen célra vesszőből font sövényeket lehet igen jó sikerrel használni.

h.) Úgy szinte a' rendes munkaidőn kívül kell, a' viz által okozandó károk' elmellőzése végett, a' hol szükséges, töltéseket, vízvezető árkokat, védfalakat, vagy garádokat csinálni; mert ott, hol a' szőlőben néha vigyáztalanságból, csak egy sebes zápor' alkalomával is, a' viz egy barázdán beszalad, annyi földet kimos a' szőlőben, hogy százakba fog kerülni annak helyrehozása.

i.) Továbbá a' бүдös fünek kiirtása, kivált a' vas-tag gyökerű füveknek, szinte mulasztja a' rendes munkát, azt tehát munkán kívül kell véghezvinni, mert a' бүдös füvek szinte olly ellenségei a' szőlőnek mint a' férgek, madarak. 's. t. b. Úgy

j.) A' beteg tökéek' ápolása, orvoslása egy valóban fontos foglalatossága a' vinczellérnek, valamint a' szőlő' ellenségeinek irtogatása, azoknak, a' menyire egy része rejtekbe szokott vonúlui, felfedezése, szinte a' rendes munkaidőn kívül is igen elfoglalja a' vinczellért, miről is a' következő 32, 33 §§ ban szólunk. Végre

k.) A' trágyagödrökből a' trágyát a' bekövetkezendő használatra, még a' rendes munka' bekövet-

kezte előtt kell kihordani, de egyszersmind új trágyaszerekkel a' gödröket megtölteni. A' megtöltött gödröket a' felesleges nedvességtől óltalmazni, 's e' végett sebes esők után, 's hóolvadások' alkalmával, mindig meg kell a' trágyagödröket tekinteni, vajjon nem csapott e azokba a' víz, 's azért a' trágyagödör körül mindig tisztán kell tartani azon árkocskákat, mellyek által a' felesleges nedvesség a' gödörtől eltávolittatik.

Ott hol a' trágyagödörnek nincsen fedele, télen által is gyakran ki kell a' trágya' legfelső rétegét javítani, 's azt mindig élesen kúpalakba rakni, hogy akkép a' felesleg nedvesség arról, úgy mint a' ház' fedeléről leszivároгjon; és csak akkor lehet a' trágyagödörbe esővizet eresztetni, ha abba a' trágyát igen száraznak, vagy penészesnek találánk.

Sok vinczellér azt hiszi, hogy ha szőlejét a' szokott időre 's módon megmetezte, 's bekapálta, mindent megtett, hogy szőlője jó és sok bort teremjen; azonban az illy elbizakodott vinczellér csak későbbben veszi észre, hogy szőlője hanyatlik, a' termés mindig alább száll, 's hogy az egész szőlő értékében megfogyott. Illyenkor azután csak nagy erőmegfeszítéssel, 's temérdek költséggel lehet helyrehozni azon hibákat, mellyeket időnként észrevehetetlenül lehetett volna megjavítani, vagy éppen egy kis gondal elmellőzni.

32. §.

A' szőlőt érhető különféle csapásokról.

Tagadhatatlan, hogy a' szőlő igen sok elemi csapásoknak ki van téve, úgy hogy ha a' szőlőmives azon sok csapásokra gondol, mellyek a' szőlőt részint az elemek', részint némelly állatok' 's rovarok' pusztítása által érhetik, valóban kétes remények tűnnek fel keblében fáradságának 's szorgalmának jutalma eránt. Ám de a' gondolkodó ész' hatalma 's a' szorgalom sok csapást elháríthat, vagy jóvá teheti az elháríthatlanokat. Azon csapások, mellyek a' szőlőt érhetik, kétfélék: elemiek, és állatok által okozott csapások. Elemi csapások: A' dér, fagy, szél, 's jégeső.

A' Jégeső az, melly ellen semmi óvszer nem létezik, de annyiban megnyugtató, hogy ez rendkívüli eset; keményen sújtjaugyan a' szőlőmivest, megfosztja egy évi termésétől, de az, ki e' csapást reánk ereszti, kipótolhatja a' másik termésben, mit elvett az egyikben; 's azonfogva nincs más mód e' csapás' esetére, mint az észtanban (philosophia) 's a' vallásban keresni megnyugvást. Ezt magára az évi termésre nézve értjük; mert a' jégeső a' szőlőnek fájában is tesz ám, és pedig több évekre ható kárt, de már itt az okosság 's szorgalom által lehet azon segíteni; és pedig akkép: a) a' csapás után néhány napra a' megtörtelt, vagy erősen megsértett vesszők, a' sebhelyeken alul éles késsel lemetczetnek, hogy a' sebek meg ne fenésedjenek, 's az által ne szenvedjen az egész tőke, a' metezés' helyeit ójtóviasszal kell bekenni, hogy az

illy évszakban uralkodó forróság a' metezés' helyein mélyen ne hasson a' vesszőkbe, b) a' jövő tavasszal az olly szőlőt, melly a' jégeső által igen szenvedett, sokkal lejobb kell metezni, 's kevesebb vesszőre, hogy akkép több nedvessége maradjon a' tőkének, 's megrongált erejét tökéletesen visszanyerhesse.

A' Szél, minden növényre, úgy a' szőlőre nézve is, egy elkerülhetlenül szükséges, 's sok tekintetben hasznos elem, az eszközli a' növény' mozgását, melyet magától tenni képes nem lenne, 's melly nélkül szerves edényei nem fejlődhetnének ki tőkélyre, az eszközli a' mozgatas által sok tekintetben a' szerves edények' munkásságát; mert valamint az embernek okvetlenül szükséges a' testmozgás, mi nélkül a' vér megsűrűsödnék, a' test elgyengülne, 's. t. b. úgy a' növényéletre szinte ezen hatása van a' szélnek. A' szél eszközli a' termékenyítést, annak gyenge fúvatalata ejtile a' szirmokról a' hímport a' nőcze' bibéjére, hogy az bejutván az anyaméhbe, megtermékenyítse a' magot. De ezen jótékony hatását csak mérsékelt állapotban gyakorolja; mert ha ingerült állapotban felöltve sebes szárnyait, dühöngve nyargalja be a' mezöket, 's szőlőhegyeket, igen sok kárt okoz, kivált ha dühös indulatja éppen akkor vezeti a' szőlőhegyekre, midön a' szőlő virágzik, akkor haragosan kapja el a' szirmok' hímporait, 's tova hordván, megakadályozza a' nőcze' termékenyítését, 's megfosztja a' gazdát a' terméstől; és ezen az ember maga segíteni nem képes, hanem igen is segít a' természet, melly bölesen akkép rendezte el a' szőlő' virágzását, hogy hosszabb idő alatt, ne egyszerre fejlődjenek ki

a' virágok kelyhökből, mi által, ha időnként erősebb szelek lepnék is meg a' szőlőt a' virágzás alatt, nem foszthatnák meg azt, egészen, termésétől.

A' Fagy akkor árt a' szőlőnek, ha nyitás után, szép napokra hirtelen, 's nagyon erősen áll be, mi ritkaság, de árt azon szőlőknek, mellyeket fedni nem szokás, a' téli fagy is néha, ha az enyhébb időket, vagy éppen a' nedves időt, hirtelen igen kemény hideg követi. Mindkét esetben a' tőkének nedvei igen megszorúlnak, a' nedvkeringés lassúbb lesz, 's a' tőke elgyengül; azonfogva illy esetben, a' tőkét csak egy-két szemre, és csak egy-két vesszőre kell megmetezni, mert különben bővebb új hajtásainak táplálékával annyira megerőltetné magát, hogy egy-két esztendő alatt kiveszne a' tőke, így pedig erejét egy év alatt visszaszerezvén, ismét megújúl, 's tartós tőke válik belőle.

Ha pedig metkezés után fagytak meg a' csapok, lejebb kell azokat ismét egy szemmel metezni, és ha a' legalsó szemek is el lennének fagyva, várni kell, míg a' tőke oldalhajtásokat ereszt, azután le kell szedni a' csapokat 's ezen oldalhajtásokat kell vesszőknek nevelni.

D é r már későbbben éri a' szőlőt, akkor t. i. midőn az már szépen kihajtott, 's midőn már apró fürt-eivel mutogatja a' termés' bőségét, 's gyakran olly váratlanul lepi meg a' vinczellért, hogy valóban a' májusi szép napok mellett, egészen számításán kívül történik az. Azonban a' gondos vinczellérnek, az illy váratlan esetekre is, előre kell számítani, különösen pedig, midőn azt egy kis szorgalom- 's elővigyázattal

ellehet mellőzni, 's ekkép olly nagy kártól meg lehet magát az embernek óltalmazni.

Derek akkor szoktak járni, midőn igen forró napokra az éjszakák hűvesek, vagyis ha a' légmérséklet között nappal és éjjel szembetünő a' különbség, melly körülmény már vigyázóvá teheti a' vinczellért, hogy a' bekövetkezhető dér' elhárítására tegye meg a' készüléteket; mi is nem egyébből áll: hanem hogy a' szőlőt holmi galy, szalma, 's más éghető gazból összehordott rakásokkal, minden 150 — 160 lépésre előre ellássa, ha pedig ennyi gatz előre elkészíteni képes nem lenne, legalább napkeleti részét lássa el illy kupaczkokkal. Ezek után egy embernek vigyázni kell az éjféli órától kezdve, és ha éjfélig harmat nem vőlt, jele hogy dértől lehet félni, melly esetben, kivált ha észrevehetőleg a' levegő is meghűlt, napfelkelte előtt egy órával meg kell a gazrakásokat azon az oldalon gyűjtani, mellytől a' szél a' füstöt az egész szőlőre elhordhatja; ha pedig az idő csendes és semmi szél nem fűj, akkor csak azon rakások gyűjtassanak meg, mellyek a' napkeleti részen vannak, hogy a' sűrű füst a' nap' első sugarait megtörje 's a' hirtelen kifejlődő melegnek ellentálljon; mert a' füstölésnek nem éppen az a' célja, hogy a' füst melegsége által a' levegő megmelegedjék, 's az által a' fagyást elhárítsuk, mint inkább az, hogy a' szőlő' gyenge hajtásaira üledett hideg levegő, a' napnak hirtelen oda irányzott sugarai által, a' hajtások' likacsain beljebb ne üzessék 's így ez által meg ne fagyjon; ha tehát a' füst megtöri a' nap' sugarait, előbb fog a' levegő megmelegedni, 's a' hajtásokon

is harmattá változni, mint még a' nap' sugarainak hatása által károkat okozna.

A' meggyújtandó gaznak, nem annyira lánggal kell égni, mint füstölögni, azértis az valamennyire nedves legyen, 's így tovább tartson; mert az illy tüzelésnek harmadfél óráig kell tartani. Ha a' tüzelésnek vége van, a' hamut, és egyéb elmaradott tüzelő szereket is, a' legnagyobb haszonnal a' trágya' szaporítására lehet fordítani.

Nagyon átható bűdös tárgyak' égetésétől illy alkalommal is óvakodni kell; mert noha ekkor még nem veszi magába annyira a' szőlő a' füstszagot, mint már fejlődése' alkalmával, mindazonáltal még is észre lehet venni, egy kis idegen izt a' boron.

33. §.

A' szőlő' állatellenségeiről.

Az elemi csapásokon kívül, a' szőlőben még a' madarak 's különféle rovarok is igen sok kárt okoznak, mi okból azok méltán a' szőlő' ellenségeinek nevezhetők.

A' madarak ellen eddigelé semmiféle óvszert sem sikerült felfedezni, nincs is egyéb mód azok' elűzésére, mint az éber örködés. Puskalövések, kerepelés 's ostorcsattogás, legjobban elriasztja őket; s' félékennyé teszi. Azon mesterséges módok, miket a' külföld' némelly szenvedélyes vinczellérjei kicsinyben követnek, minálunk kivihetetlenek. Ők t. i. hálókka, hurkokka, veres pamutfonalakkal 'stb.

húzzák be kicsiny, de csudálatos szorgalommal nevelt szőlőiket.

A' rovarok, mellyek a' szőlőt pusztítják, többfélék, ilyenek: a' cserebogár, a' csiga, csajkó, vagy ollós bogár; eszelény, vagy pergetyűbogár; szőlőpile; kendermagbogár, 's pajom. Ritkán lehet ugyan tapasztalni, hogy az elszámált rovarok' nemei akár egyszerre, akár fajonként, annyira ellepnék a' szőlőt, hogy abban rendkívüli károkat okoznának, minthaazonáltal jó ezen ellenségeket ismerni, 's őket időnek előtte míg el nem szaporodnak irtogatni; mert nehéz szívvvel nézi a' szőlőmives csak egyes tökéinek is elpusztulását, mellyeket ő, olly nagy gonddal nevelt 's ápolt.

Ez elősorolt rovarok közül, legnehezebb az eszelényt, 's szőlőpilét pusztítani; mert igen kicsiny állatok 's így igen el tudnak bújni. Különösen a' szőlőpile, mielőtt kifejlődnék, igen piczi kukacz (féreg), melly majd észrevehetetlenül fúrkálja össze a' még csak puhúlni kezdő szőlőszemeket, 's így minden eső nélkül, 's a' legkedvezőbb időjárás mellett is, igen észrevehető rothadást idéz elő a' szőlőben.

A' csigát könnyebb összefogdosni, csak mindig hívesen kell őtet keresni; mert a' napot éppen nem szenvedheti. De ha nyáron őtet eléggé kipusztítani nem lehet, akkor tanácsos, a' szőlőben több helyen, ősszel, még meg nem érett trágyával összekevert földet, kis rakásokba rakni, mellybe a' csiga télre, mint a' közönséges földnél melegebbe behúzódván, jókor tavasszal szépen reá lehet ott akadni.

A' pajom, és a' cserebogár' lárvája, melly igen torkos féreg, 's más földben lakó férgeket legkönnyebb úgy pusztítani, ha a' szőlő' némelly részeiben, néhány fészek bab ültettedik, mellyet a' szőlő' gyökereinél jobban szeretnek illy férgek, 's így mind a' babra fognak sietni; midőn tehát látja a' vinczellér, hogy a' babszárak veszni kezdenek, tudhatja hogy már ott élődnek a' férgek, akkor tehát kapával felvágván a' babot, 's a' körülötte levő földet, bizonyosan reáakadunk az ellenség' csoportjaira, mellyeket így könnyű leend elveszteni. Ez az oka, hogy olly helyeken, hol babot szoktak a' szőlőbe ültetni, a' szőlőnek nem ártanak a' földben lakó rovarok, holott gyakran, az igen nagy számban levágott babról lehet megítélni, mennyi idegen vendég lakik némelly szőlőben.

Ha a' földben lakó szőlő-ellenségek' kiirtása nem sikerülne, 's észre venné az ember, hogy azok kárt okoznak, úgy az orvosláshoz kell sietve fordulni, mert elvesz a' töke. Így, sokszor észre veszi az ember, hogy valamelly töke' levelei fonnyadni, vagy összezsugorodni, vagy csak sárgúlni kezdenek; akkor tüstént körül kell kapálni a' szőlőtökét, 's meg kell vizsgálni azt gondosan, 's legtöbb esetben észre fogjuk venni, hogy a' gyökereket féreg rágta meg, azért kezdett satnyúlni a' töke, melly nem sokára ki is vezett volna. Az illy féregrágta gyökereket tehát szépen éles késsel el kell vágni, sebeit ójtóviasszal bekenni, a' férgeket jól kivadászni, azután egy kis jó földet alára adni (de nem éretlen vagy erős trágát) 's úgy betakarni. A' töke' hajtásaiból szinte le kell

néhány vesszőt metezni, vagy ha különben is kevés a' tökén a' vessző, úgy a' végeit a' vesszőnek levágni, hogy ez által, a' megsértett gyökök' helyrehozatálára több nedvesség maradjon.

Ha a' töke már nagyon kezdett szenvedni, 's egész évben, midőn a' baj felfedeztetett, 's orvosoltatott, mindig némükép szenvedő állapotban van; úgy a' reá következő évben, illy tökét kurtábbra, 's kevesebb vesszőre kell metezni, mi által ismét tökéletesen visszanyeri előbbi erejét, 's igen tartós egészséges 's termő tökévé váland.

34. §.

Az új szőlőbetegségről.

Az 1853-ik év' Julius' vége felé legelőször Budapest' környékén vették észre az új szőlőbetegséget, melly azután a' rá következő években, hazánk' számos szőlőhegyein mutatkozott, és valóban nagy aggodalmat szült a' szőlőbirtokosok között; mert noha ezen betegség már ekkor hét év óta volt ismeretes Európában, de gyógyítását még eddig nem sikerült felfedezni.

Ezen betegséget legelőször Angolhon' némelly üzde- házaiban 1845-ik évben vették észre az ottani műkertészek; onnét 1848-ban már Belgiumba, 1850-ben Párisba, és 1853-ban jött által hozzánk. Orvoslására mindennemű kísérleteket megtettek, de a sikert nem lehetőkéletesnek, csak valószínűnek mondani; mert igaz, hogy e' nyavalya már jóformán

megszűnt, de ezt nem annyira az orvoslásnak, mint annak lehet tulajdonítani, hogy minden kórjelenet, minél tovább vitetik, annál többet vesz erejéből, 's végre meghonosúl (acclimatizálódik) 's így minden esetre szelidebb jellemet vesz magára.

Ösmertető jele ezen betegségnek e' következendő: először a' szőlő' czipkáján (kacsonya) egy penészképzeményt vesz észre az ember, melly eleénte csak úgy látszik, mintha a' szőlő hamvas lenne, ezen penészfólt időnként nagyobbodik, 's részint a' szőlőszemeken, részint pedig a' vesszőn terjed tovább. Miután ezen penészképzemény a' vinyegék' szeplős színéhez hasonlít, különösen az által lehet azt emettől megkülönböztetni, hogy rendetlen szétfutó alakot mutat.

Ha e' nyavalya a' szőlőt meglepi, igen gyorsan terjed; a' szőlőszemeket elrothasztja, vagy érésében akadályozza, a' vesszőt pedig elkorhitja, mintegy megégeti 's töredékennyé teszi.

E' nyavalya ellen bizonyos orvosi szert ajánlani nem merünk, mert illyet nem ismerünk, ámitani pedig a' közönséget az író' jellemével meg nem fér. Sokat fáradtunk ugyan egy tellyes hatású orvosság' kitudása végett, több szakértőkkel szóval 's levelezéssel értekeztünk, de siker nélkül.

A' próbaképpen használt módok közül, ezek látszottak leginkább némükép a' bajon segíteni: Először, a' mint a' baj észrevéttetett, úgy tüstént a' beteg vesszők levágattak, 's pedig naponként míg a' baj szűnni nem kezdett, (az illy vesszőket azután okvetlen el kell égetni ha bár még zöldesek is) a' megmet-

czett tőke azután meszetes vízzel mosatott meg, de vigyázva hogy meg ne sértessék. Másodszor, a' beteg fürtök, valamint a' vesszők is, gyakran jó sikerrel kénvirágporral hintettek be; több helyeken először szarvasmarhaganéj állott vízben felolvasztatván, ezen folyadékkal mosattak meg a' tőkék.

Mindazonáltal legnagyobb hatása van a' jód-nak, de használata vegytani kezelést igényel.

Az e' cikkben előadottakon felül, nem tartóztathatjuk meg magunkat, hogy az olvasót ne figyelmeztessük a' Budapesti Hírlap' 123-ik számának közleményére, melyet munkánkat már már sajtó alá bocsájtandók olvastunk. E' közlemény szerint a' cs. k. budai helytartósági osztály közlé a' m. gazd. egyesület' ideigl. bizottmányával, a' szőlőkor elleni amaz óvszert, melyet Vulkán Ferencz gyógytudor talált fel, miszerint a' már penésszel befertőzött szőlőfürtöt, egy új módszerrel tellyesen meggyógyítja, 's a' kór' kifejlődését meggátolja. Találmánya egyszerű, 's azon alapelve támaszkodik, hogy a' növényélősdiek (Parasiten) állati anyagokra nem települnek. Vulkán 40 pint vízhez $2\frac{1}{2}$ α közönséges asztalos-enyvet vesz, ezt megfőzi, felolvasztja, azután meghűti annyira, hogy olly formán nézzen ki mint a' lúg. Az ezen vegyítékbe Junius' közepén bemártott, egészen penésszel bevont fürtök 48 óra alatt egészségöket egészen visszanyerék, annak idején megnöttek és megértek. Az eljárás kevés fáradságba kerül, 's egy évenként 400 akót termő szőlőre a' költség mindent beszámítva 6 forint. A' kísérletek igazolják az eredményt. —

35. §.

A' szőlőlugasokról, vagyis a' karfás szőlőkről.

Elmondottuk ugyan, hogy a' szőlőnek lugasra való mivélése hazánk' éghajlatával, 's egyéb viszonyaival meg nem egyez. Mi nálunk nagyban használni lugasokatannyi lenne, mint boraink' hirét 's becsét aláásni, mit közgazdászok' tekintetéből sem jóvá hagyni, sem megengedni nem lehetne. Vannak azonban, kik a' lugasokban ártatlan örömeiket lelik, kivált kisebb városokban a' házak' 's kertek' falainál mivelnék lugasszőlőket; és ezt rosszalni nem lehet, csak azután ezen lugasbarátok, vagy czélszerűbben mivelnék lugasaikat, vagy lugasboraikkal meg ne rontanák a' jó hegyi borokat.

Mi tehát ezek' számára mintegy irányul kívántuk ide behozni ezen cikket, óhajtván, hogy tanácsunkat, (kivévé a' nálunknál jártasabbakat) kövesék, mit e' következőkbe foglalunk:

A' lugasszőlő' életése vagyis ültetése, éppen azon módon történik, mint más szőlőé, kivévé, hogy a' tökéket ritkábban kell egymáshoz rakni. Jöhet a' lugas falhoz, kerítéshez, vagy csak szabadon, utak' széleihez is, mi az első évekbeni mivélésre nézve mindegy. Ha a' lugasnak szánt vesszők megfogantak, első évben csupán csak egy szemre kell megmetczeni, hogy minél erősebb vesszőt hajtson az új tökécske; második évben 5—6 szemre metczetik; harmadik évben az alsó hajtások jól letisztittatván, fent azonban a'

főág ismét néhány szemmel tovább nyújtatik, mit addig kell folytatni, míg a' falat, vagy erre szánt léczezetet el nem folyja a' vessző.

A' kapálás, tisztogatás, 's egyéb munka, időre 's természetre nézve egy a' tőkére miveltszőlőkével, kivévén, hogy a' lugas még nagyobb tisztaságot kíván mint más szőlő; és csak a' fedésben és trágyázásban van eltérés, és pedig a' trágyázásnak a' lugas szőlőnél sokkal bővebbnek kell lenni, mint más akár-melly szőlőnél; mert több fája lévén több táperőt emészt fel, és ezenfogva sohasem lehet olly jó bor a' lugasokon, mint az alacsony tőkéken. Mindazonáltal a' bor' jóságát némükép azzal kell előmozdítani, hogy minden vesszőt, mellyen fürt vagyon, az érés' közeledtével, úgy kell a' léczezethez kötni, hogy annak vékony vége a' föld felé leálljon, 's így ív-alakot nyerjen, azaz ez által a' nedvesség' sebes forgása gátoltassék, avagy a' czukoranyag' kiképzése elősegítessék; ezenfogva tehát a' lugasszőlőt kétszer kell kötözni, 's kétszer levelezni; mert az érés' közeledtével a' leveleket is le kell némükép a' fürtök felett szedni, hogy a' nap jobban süsse.

A' lugasok' befedése szinte több gonddal jár mint a' tőkés szőlőké, ugyanis a' lugasoknál vigyázva kell kiválogatni azon vesszőket, vagyis inkább már most fákat, mert a' mint 3, 4 éves már fának mondható, 's csak annak szétágazása vessző' és azokat, a' mennyire csak lehet, le kell a' föld felé hajtani, s' ott a' vesszőjét betakarni, befedni, magát a' fát elfagyástól nem lehet féltetni, csak oldalhajtásait. Az olly fának

vesszeit, melyeket lehajtani nem lehetne, szalmával kell jól betakarni. A' nyitás azután éppen úgy történik, mint más szőlőknél 's ugyanakkor.

Tagadhatatlan, hogy kellemetes látvány a' szép lugas, kivált ha bółtozatosan foly össze, a' forró nyári napokban élvezet alatta sétálni, de hogy ez élvezetet utólérjék, sokan két nagy hibát követnek el, az egyik, hogy sürűnek akarván növeszteni lugasukat, sok satnya vesszőt nevelnek, a' min azután lesz ugyan szőlő, de igen-igen satnya; mások, hogy a' lugasok közé igen sok fát, ú. m. baraczk, mandula, 's t. b. ültetnek, mi szinte a' bor' jóságát vég nélkül rontja, azért terem azután sok lugason olly derék gyermek-ríkató, melyet, miután mégis csak el akar adni a gazda, jobb bora közé keveri, 's vele a' jó bort is elrontja.

36. §.

A' szőlő cserépben mint szobai díszitmény.

Miután a' hasznosról a' kellemetesre is átalmentünk, nem lesz felesleg itt egy módot ajánlani, miként lehet ablak közt szép és jó érett cserépszőlőt korán nevelni, vagy soká frissen eltartani.

Az így történik: tavasszal meghágy az ember, egy kedve szerinti faj tökén egy szép vesszőt, azt azután egy virágcserepnek közép lyukán keresztül húzza, melly virágcserepet jó földdel megtölt az ember, és akkép állítja fel, hogy a' vessző a' cserépben egyenesen felálljon, 's azért a' tökéről éljen; ekképen

a' vessző a' cserépben meggyökcsedvén gyümölcsöt is hoz, 's az lesz, mi egy porbujtás. Már most tehát, ha az a' czélunk a' szőlőt soká épen 's ép leveleivel eltartani, úgy vágjuk le tökéletes megérése előtt, a' vesszőnek a' cserépből kiálló alját, kenjük be azt ójtó-viaszszal, 's tegyük valamelly mélyebb tányérra, melly a' nedvességet alulról fogja tartani a' tőkének, 's így vigyük ablak közé, tartsuk friss levegővel. vízzel 's igen kevés meleggel mint a' virágokat, mi által májusban is szép zöld 's friss lesz a' szőlő.

Ha pedig czélunk a' jövő tavaszra korán értszőlőt nevelni, akkor szintígy kell tenni, csak hogy be kell várni a' szőlő' tökéletes megérését, 's levelei' lehullását, azután kell levágni az anyától, 's levágni róla a' szőlőt is, 's úgy a' cserepet, szőlőt hívesebb helyen egykét hétig át kell engedni a' szunnyadozásnak, azután fokonyként melegebb világos, 's szellős helyen kell tartani, mire már deczemberben szépen megindúl hajtani, 's így igen korán kihajt, 's megérleli gyümölcsét, melly illy vesszőkről, a' tapasztalás szerint, ritkán szokott hiányzani, csak a' virágzásnál kell ügyelni, hogy a' fürtöcskét baj ne érje, 's ha akkor reá lanyha szelet eresztetni nem lehetne, naponként gyengén meg kell mozgatni cserepestül együtt a' tőkét, hogy a' himpor a' szirmokról könnyebben lehúllhasson a' nöcze' bibéjére.

37. §.

A' szőlő' különféle fajairól.

Ha egy Oenolog, hazánkban mivelni szokott szőlőfajokat meg ismertetni akarná; le kellene neki

irni, a' fajok' minéműségét, azok' természeti 's egyéb tulajdonságaikat, tekintettel a' gyümölcs' színére, alakjára és érésidejére, a' leveleknek, fürtök- és veszőknek minéműségére, és szinte alakjára nézve is, 's. t. b. és ekkép a' fajokat több fő 's alosztályokba kellene sorozni. De a' hazánkban uralkodó fajok' tömkelegén keresztülvergődni, a' szőlőfajok' bábeli elnevezésében világosságra jöni, olly feladat, mit egyeseknek megoldani nem lehet, ezt csak több szakértő' összemunkálása, 's különösen a' jelesebb szőlőmivelők' részvéte eszközölhetné.

Eddig még mindenik, ki csak egykét sorból álló értekezést irt is a' szőlőszetről, azon óhaját nyilváníta: vajha már egyszer tisztába jöhetnénk szőlőfajaink' ösmérete- 's elnevezésére nézve, hogy ekkép képesek lennénk, a' legalkalmasabb fajokat megválasztani, 's az által a' virágzás' kellő pontjára emelni szőlőmivelésünket.

Mi szinte osztozunk ezen közóhajásban, mit az által vélünk némükép megközelíteni, ha legalább a' hazánkban ösméretesebb fajok' neveit leírjuk, mi által alkalmat nyújtunk az olvasóknak e' tárgyról elmélkedni, 's egyszersmind összehasonlításokat tenni az általok ösmert fajok' neveivel, miszerint könnyebb lesz azután egyeseknek, kik a' közügy eránt részvétetlennak, bár ha kicsinyben is, az elmondott kelékeknek megfelelő táj- szerinti lajstromokat készíteni, és ha azután azt szivesek lesznek a' „Gazdasági lapok“ útján a' közönséggel, vagy az alakulóban levő „Pesti Borcsarnok“ című egylettel közleni, bizonyosan össze fog gyűlni az anyag, mellyből fel lehet épi-

teni, az egyesek' erejét meghaladó országos épületet.

A' hazánkban leginkább uralkodó fajok im ezek:

Aramon kék. — Aranka, furmin aranka. — Agos. — Asztali. — Alföldi, veres. — Alant termő. — Alexandriai veres, és fekete faj. — Augustana. — Aciternő. — Americai, columbia. — Asszony szőlő. — Aranyos. — Alexandriai muskotaly.

Balafánt fehér. — Belafér veres. — Bial, boros. — Boros veres. — Bakator, fehér, veres, fekete, 's tüdő színű. — Bártai fehér 's veres. — Batéri fehér 's veres. — Bogdányi dinke. — Bithiniai. — Bogár veres, fehér. — Belafér fekete. — Bég fekete. — Barátsuba muskotaly. — Belezsér fehér, fekete. — Bereghi rózsás. — Bécsi. — Betyár szőlő. — Bergamotta muskotaly. — Burgundi, fehér, fekete. — Bourdelais. — Bálintka. — Bajor fekete. — Bodon fehér. — Bogdányi veres. — Balatoni. — Barátköntös. — Bogaras. — Buczkos. — Budai zöld. — Bársonyos.

Czigány szőlő. — Czibifánt. — Czirifel. — Cziprusi muskotaly. — Chasselás d'or. — Chasselas rouge royal. — Chasselas piros, fehér, apró. — Catanbo Izabella. — Cläoner piros. — Csáji. — Czifra vagy gereblye. — Conichon blanc. — Czukorszőlő. — Czeke szőlő. — Czikereki. — Csiotát. — Cserszőlő. — Csókaszőlő. — Csicsorka.

Decandolle piros. — Dobio bakator. — Dinka kövi. — Dinka fehér, vörös, fekete, — Damaskusi fehér. — Ditkei. — Demjén vállas. — Demjén rongyos.

Érmelléki. — Egri fehér, fekete. — Égszinü. — Erdélyi fehér, veres. — Eper Izabella. — Erős tövü. — Ezerjő.

Fehér szőlő. — Frankus. — Furmint veres, fekete. — Furmint borzas. — Futó demjén. — Fehér sár. — Farkas szőlő. — Franczia fekete. — Furmint, hólyagos, madarkás, vajas vigolyás. — Franczikus. — Fabian fabianka. — Fürmony. — Fosó. — Fostos. — Fekete muskotaly. — Festő fekete. — Fügér fehér. — Fügér, baranyai. — Fodor. — Fehér gyöngyszőlő. —

Gohér vagy Gahér, budai, bécsi, fehér, fekete, sárga. — Gaskó lisztes fehér. — Görbe szőlő. — Gibaba. — Golozsvár. — Gerzset fehér, fekete. — Genuai muskotaly. — Gacsál. — Gyemánt. — Gyertyaszőlő. — György fehér. — Gerezdes muskolat. — Granát szagos. — Genuai fehér. — Gergely szőlő. —

Hulló kadarka. — Hajós. — Halhéjas. — Hajnalka. — Hamvos fehér. — Hárs szőlő. — Hal pukantó. — Hajnos veres, fehér. — Heptakilon sárga. — Hosszúszárú. —

Izabella fehér, veres, fekete, kék, piros, Izabella ananász. — Izabella apró. — Izes szőlő. — Igen nemes.

Jufark. — Jenei fekete. — Jazmin. — Járdovány fehér, fekete. — János szőlő. — Jakab szőlő. — Jóreményfoki.

Király édes. — Kék szőlő. — Keckecsesü fehér, fekete. — Keresztúri fehér. — Köbeli. — Kadarka fehér, veres, kék. — Kirczocza. — Kéknyelű. — Karaj. — Ködös kék. — Kövi dinka. — Korinthusi apró. — Korinthusi nagy. — Kőkény szőlő. — Kő-

poros. — Kristály. — Kutya szőlő. — Kolontár bajor. — Kukoricza szőlő.

Leány szőlő, nagy, apró, fehér, fekete. — Legyes. — Lombardiai veres. — Lisztes fehér. — Lachryma Christi. — Lompó. — Lampor fekete. — Lószemű. — Lúdtalpú. — Lelt szőlő. — Lendvai. — Lampert, veres, zöld.

Muskolat apró, zöld, fehér. — Muskotály fehér, fekete. — Meránszki. — Makra. — Mádi fehér. — Mádi leány szőlő. — Madár szőlő. — Muskat de corail. — Morilon fekete. — Marosi fehér, fekete. — Merai vörös. — Mézes fekete, veres, fehér. — Malvasiai. — Matyók. — Maderi. — Miskováczi. — Malozsa török. — Magyarka kék. — Margit piros, fehér. — Magdolna kék. — Malaga kék. — Marokkoi kék. — Miskólezi.

Narancs mérai. — Narancs fehér. — Nagyvölgyi. — Ninesvanka. — Nyárfa szőlő. — Nagyságos. — Német szőlő. — Neszmélyi tokszőlő. — Neszmélyi piros. — Nyárhajú.

Olasz szőlő fehér, fekete. — Ormos. — Oporói. — Osgyáni. — Ondi. — Ökörszem. — Ötven csepű. — Öregveres.

Petrezselyem szőlő. — Pataki. — Purezin fehér, zöld. — Palánka szőlő. — Polyhos fehér. — Porczin fekete. — Püspök szőlő. — Pankota fekete. — Pineu frank. — Passa tutti fehér. — Portugizi kék. — Pozsoni. — Papsipka. — Paradicsom. — Pap szőlő.

Rágondi. — Rok szőlő gyöngyösi. — Rózsa fehér. — Rác fekete. — Ropogós. — Ragyázó. — Rénusi. — Rozmarin. — Rikiczi bajor.

Szántai fehér. — Szegény ember szőlő. — Szeremi zöld. — Szelemeny. — Szeredi vörös. — Szalamia zöld. — Szellemi. — Som szőlő fehér, kék. — Szamócza veres. — Szilva szőlő. — Szátoki. — Szigeti fehér. — Spanyol Fábian. — Somgahér. — Sombajom. — Szerencsi lelt. — Sár fekete. — Szendrői. — Szmisnai muskotaly. — Szilváni piros, zöld. — Spanyol malozsa.

Tök szőlő fehér, veres. — Török szőlő veres. — Török gahér. — Tulok. — Tramini fehér, veres. — Tüskés púpú fehér, veres. — Tök levelü. — Tokaji fehér. — Tokaji furmint. — Trolingi kék. — Tükör szőlő. — Togyon. — Tekintanci. — Térdes. — Túri piros.

Uri szőlő. — Uri szög. — Ungi. — Úszó.

Velencei. — Vékony nyakú. — Vadlisztes. — Vinterszőlő. — Vörös válú. — Veres nadrágos. — Változó. — Vayrer. — Vérszőlő. — Verseczi fehér. — Volovna fehér. — Vander Laan. — Veltelini piros.

Zúzott szőlő. — Zsugoros. — Zöld apró. — Zöld gyöngyösi. — Zsíros levelü. — Zakányos. — Zsajtai. — Zeller levelü. — Zúltán szőlő. — Zakariás. — Zöld Lampert.

Sok faj van, melly a' külön tájak szerint, három söt többféleképen is el van nevezve; mi elég bizonyossága annak, hogy milly ügyesek vinczelléreink az elkeresztelésben; hát ha még a' kisebb körökre szorított elnevezéseket el nem hallgattuk volna! mi nem annyira érdekes, mint nevetséges, p.o. egy helységbe Péter gazda hozott először bakatort, 's azt nem ne-

vezik többé bakatornak, hanem Péterkének. Azonban tagadhatlan, hogy a' válfajokat is tekintve, igen nagy száma van a' hazánkban mivelt szőlőnek.

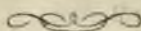
ZÁRSZÓ.

Ezen kötet természetére nézve összefügg ugyan a' bor- 's pinczekezelést tartalmazó résszel; különben lényegére nézve egészen önálló lévén, a' másik kötetet, melly szinte ezen modorban, a' felfogást könnyítő elosztással, 's világos magyarázatokkal van írva, 's már a' sajtó alá elkészítve, csak úgy bocsájtjuk közre, ha a' gazdaközönség' részvétét, e' kötet mellett nyilvánúlni látjuk.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	I
I-ső SZAKASZ. A' SZŐLŐRŐL ÁLTALÁBAN.	
1. §. A' szőlőmivelés' czélja.	11
2. §. A' szőlő' növénytani leírása	19
3. §. A' szőlő' szervezeti működése	25
4. §. A' szőlőnek alkalmas helyről	27
5. §. A' földnek uj szőlő alá való elkészítéséről	35
6. §. A' szőlőeletésről	39
7. §. A' szőlőknek különbféle mívelés-módjáról	44
II-dik SZAKASZ. A' SZŐLŐ-MUNKÁKRÓL.	
8. §. A' szőlő körüli munkának felosztásáról	48
9. §. A' nyitásról	49
10. §. A' metezésről	50
11. §. A' lapjázásról	54
12. §. A' karózásról	57
13. §. A' választásról	60
14. §. A' kötésről	63
15. §. A' harmadik kapálásról	67
16. §. A' horolásról	69
17. §. A' tisztogatásról	70
18. §. A' szüretéről	73
19. §. A' karókiszedésről	82
20. §. A' fedésről	84
21. §. A' határozatlan munkákról	86
22. §. A' trágyakezelésről	87

	Lap.
23. §. A' szőlő' trágyázásáról	93
24. §. A' szőlőfóltozásról	95
25. §. A' bujtás- vagy homlitásról	97
26. §. Az ójtásról	100
27. §. A' döntésről	103
28. §. A' szőlőujításról	105
29. §. A' szőlővesszők' beszerzéséről	108
30. §. A' vessző-gyökeresítésről, és oskoláról	111
31. §. A' szőlő körüli rendkívüli munkákról	113
32. §. A' szőlő' elemi ellenségeiről	117
33. §. A' szőlő' állatellenségeiről	121
34. §. A' szőlőbetegségről (szőlőpenész)	124
35. §. A' karszás szőlőről, vagy lugasokról	127
36. §. A' szőlő cserépben, mint szobai díszitmény	126
37. §. A' szőlő' különféle fajairól	130

MTA
KIK

0 00005 16411 0

Ára 40 kr. p. p.
